

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ
KATEDRA HISTORICKÝCH VĚD

**STAVEBNĚHISTORICKÝ PRŮZKUM ZÁMKU
V ČÍŽKOVĚ U PELHŘIMOVA**

Diplomová práce

AUTOR PRÁCE: Bc. Radka Vítů

VEDOUCÍ PRÁCE: prof. Ing. Arch. Jiří Škabrada, CSc.

2010

UNIVERSITY OF PARDUBICE
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF HISTORICAL STUDIES

**ARCHITECTURAL AND HISTORICAL SURVEY
OF ČÍŽKOV CASTLE NEARBY PELHŘIMOV**

Diploma paper

AUTHOR: Bc. Radka Vítů

SUPERVISOR: prof. Ing. Arch. Jiří Škabrada, CSc.

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra historických věd
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radka VÍTŮ**

Studijní program: **N7105 Historické vědy**

Studijní obor: **Kulturní dějiny**

Název tématu: **Stavebněhistorický průzkum zámku v Čížkově
u Pelhřimova**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

K této práci nashromáždím veškeré archivní materiály a stavební dokumentaci k zámku v Čížkově u Pelhřimova. Zpracuji hlavně stavební charakteristiku a plánovou dokumentaci zámku a přilehlých hospodářských budov.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Kašička, František. Stavebně historický průzkum. Praha, 2002.

Macek, Petr. Standardní nedestruktivní stavebně historický průzkum. Praha, 2001. ISBN 80-86234-22-3.

DOBIÁŠ, Josef. Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí I., II., III., IV., V. díl. Pelhřimov, Praha, 1927 - 1970.

časopis Průzkumy památek

SOA Třeboň, pobočka Jindřichův Hradec, Velkostatek Čížkov - Nová Cerekev (1783 - 1948).

Vedoucí diplomové práce: **prof. Ing. arch. Jiří Škabrada, CSc.**
Katedra historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2008**

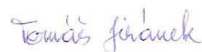
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2009**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji,

že jsem tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne .....

.....
Vlastnoruční podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat panu prof. Ing. Arch. Jiřímu Škabradovi, CSc. za odborné rady a cenné připomínky k této práci.

Poděkování též náleží panu Ivanu Liebzetovi a Sentě Kiliányové za to, že se se svými vzpomínkami svěřili a já je mohla prezentovat a předat ostatním. Dále můj dík patří pracovníkům Státního okresního archívu v Pelhřimově za ochotu a vstřícnost a nesmím zapomenout na své přátele, kteří mi byli oporou a dobrými pomocníky.

Nakonec bych chtěla poděkovat rodičům, kteří mi umožnili studium.

Anotace:

Tématem této diplomové práce je stavebněhistorický průzkum zámku v Čížkově u Pelhřimova.

Práci otevírá krátký úvod a část věnovaná přírodním podmínkám v okolí Čížkova. Pak následuje třetí kapitola, kde se seznámíme s dějinami Čížkova a jeho majiteli. Do této kapitoly zahrnu i dějiny vesnice dle písemných materiálů, kam spadá sídelní vývoj vesnice, který s dějinami Čížkova úzce souvisí.

V následující kapitole Novodobé osudy zámku jsem mohla využít „oral history“ díky Ivanu Liebzeitovi a Sentě Kiliányové, kteří na zámku v Čížkově prožili své dětství. Tomuto tématu pomohly i výpovědi starých fotografií a pohlednic.

Nejtížnější kapitola pojednává o architektonickém rozboru budovy, který je založen na podrobné identifikaci a popisu jednotlivých stavebně - konstrukčních prvků zámku. Následující kapitoly se věnují shrnutím stavebního vývoje, památkovým hodnocením a možnostmi úprav zámeckého objektu.

Výsledky výzkumu jsou uvedeny v závěru.

Klíčová slova:

Čížkov – Pelhřimovsko – zámek – stavebněhistorický průzkum – stavební vývoj – památkové hodnocení – dějiny vesnice – Štěpán Walser

Annotation:

The subject of this diploma paper is the architectural and historical survey of the castle Čížkov by Pelhřimov.

The paper is opened by a short introduction and one part is applied to the natural conditions of the surrounding of Čížkov. The following third chapter is about the history of the castle and its owners. This chapter also includes the history of the village according to the written materials to which belongs the residential development related to the history of Čížkov.

In the fourth chapter *the Modern history of the Čížkov castle* I was able to use the oral history thanks to Ivan Liebzeit and Senta Kiliányová who spent their childhood there. Documents such as old photographs and postcards helped this thesis too.

The most important chapter discusses the architectural analysis of the building which is based on a detailed identification and description of the architectural - constructional components of the castle.

The next chapters present the summary of the architectural development, listed evaluations and possible adjustments of the castle's buildings.

The outcomes of the paper are stated in the conclusion.

Key words:

Čížkov – region of Pelhřimov – castle – architectural and historical survey – achitectural development – listed evaluation – history of the village – Stephan Walser

Obsah

1	ÚVOD	9
2	PŘÍRODNÍ PODMÍNKY	12
3	DĚJINY VESNICE A ZÁMKU PODLE LITERATURY A PÍSEMNÝCH PRAMENŮ DO POL. 19. STOLETÍ	13
3.1	ÚZEMNĚ SPRÁVNÍ PŘÍSLUŠNOST	13
3.2	DRŽITELÉ PANSTVÍ DO KONCE 18. STOLETÍ	14
3.2.1	<i>Leskovcové z Leskovce</i>	14
3.2.2	<i>Panství za Kryštofa mladšího z Leskovce</i>	14
3.2.3	<i>Čížkov za Ladislava Ostrovce</i>	16
3.2.4	<i>Panství za Voračických z Paběnic</i>	18
3.2.5	<i>Rokos z Rossinfeldu</i>	19
3.3	ČÍŽKOV V ÚDAJÍCH BERNÍ RULY A TEREZIÁNSKÉHO KATASTRU	20
3.4	PANSTVÍ NA PŘELOMU 18. A 19. STOLETÍ	20
3.4.1	<i>Václav Danner</i>	22
3.4.2	<i>Antonín Jan Oppelt</i>	22
4	SÍDELNÍ VÝVOJ ČÍŽKOVA OD KONCE 18. STOLETÍ DO SOUČASNOSTI	24
4.1	SVĚDECTVÍ 1. ČÍSLOVÁNÍ A JOSEFSKÉHO KATASTRU	24
4.2	CÍSAŘSKÝ OTISK A INDIKAČNÍ SKICA STABILNÍHO KATASTRU	27
4.2.1	<i>Místní názvy</i>	27
4.2.2	<i>Komunikace</i>	28
4.2.3	<i>Půdorys vesnice</i>	29
4.3	PÍSEMNÝ OPERÁT STABILNÍHO KATASTRU	31
4.4	SHRNUTÍ SÍDELNÍHO VÝVOJE DO ROKU 1855	33
4.5	SÍDELNÍ VÝVOJ ČÍŽKOVA V OBDOBÍ OD 2. POLOVINY 19. STOLETÍ DO SOUČASNOSTI	35
5	MAJITELÉ PANSTVÍ A VELKOSTATKU ČÍŽKOV OD POLOVINY 19. STOLETÍ DO SOUČASNOSTI	39
5.1	RODINA RINGHOFFERŮ A WALSERŮ V ČÍŽKOVĚ	39
5.1.1	<i>Štěpán Walser</i>	41
5.1.2	<i>Pohřební místo Walserů v Nové Cerekvi</i>	42
5.2	RODINA LIEBZEITŮ V ČÍŽKOVĚ (1883 – 1948, 1992 – 2007)	43
6	NOVODOBÉ OSUDY ZÁMKU	45
6.1	ZOBRAZENÍ ZÁMKU DLE FOTOGRAFIÍ A POHLEDNIC Z 1. POLOVINY 20. STOLETÍ	46
6.2	FUNKČNÍ ŘEŠENÍ ZÁMECKÉ BUDOVY PODLE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ	47
7	ARCHITEKTONICKÝ ROZBOR OBJEKTU	49
7.1	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA STAVBY	49
7.2	EXTERIÉR	50
7.2.1	<i>Západní průčelí</i>	50
7.2.2	<i>Severní průčelí</i>	51
7.2.3	<i>Jižní průčelí</i>	51
7.2.4	<i>Východní průčelí</i>	51
7.3	INTERIÉR	53
7.3.1	<i>Suterén</i>	54
7.3.1.1	Sklep č. 0.01	54
7.3.1.2	Sklep č. 0.02	54
7.3.1.3	Sklep č. 0.03	55
7.3.1.4	Sklep č. 0.04	55
7.3.2	<i>Přízemí</i>	56
7.3.2.1	Jižní část	56
7.3.2.2	Průjezd	59
7.3.2.3	Severní část	60
7.3.2.4	Rizalit	62

7.3.3	<i>První patro</i>	64
7.3.3.1	Rizalit	64
7.3.3.2	Střední část	65
7.3.3.3	Jižní část	66
7.3.3.4	Severní část	68
7.3.4	<i>Druhé patro</i>	70
7.3.4.1	Rizalit	71
7.3.4.2	Střední část	72
7.3.4.3	Jižní část	73
7.3.4.4	Severní část	74
7.3.5	<i>Krov</i>	75
7.3.5.1	Krov věžičky	75
7.3.5.2	Krytina	76
8	ZÁMECKÝ PARK S PAVILONKY	76
8.1	MAPOVÉ PODKLADY	76
8.2	PAVILONKY	77
8.3	DŘEVINY	78
9	HOSPODÁŘSKÝ DVŮR	78
9.1	HOLUBNÍK	79
9.2	CHLÉVY	80
9.3	STÁJE	81
9.4	STODOLA	82
9.5	PIVOVAR	82
9.6	LIHOVAR	83
9.7	SÝPKA	84
10	DALŠÍ ZANIKLÉ HOSPODÁŘSKÉ BUDOVY	85
10.1	OVČÍN	85
10.2	CIHELNA	86
11	SHRNUTÍ STAVEBNÍHO VÝVOJE ZÁMKU	86
11.1	PÍSEMNÉ ZPRÁVY A LITERATURA	86
11.2	SVĚDECTVÍ MAP	87
11.3	NEJSTARŠÍ ČÁSTI OBJEKTU	89
11.4	BAROKNÍ PŘESTAVBA NA ZÁMEK	90
11.5	PŘESTAVBA V 1. POLOVINĚ 19. STOLETÍ	90
11.6	STAVEBNÍ ÚPRAVY VE 2. POLOVINĚ 19. STOLETÍ	91
11.7	1. POLOVINA 20. STOLETÍ	92
11.8	2. POLOVINA 20. STOLETÍ	92
11.9	1. DESETILETÍ 21. STOLETÍ	93
12	ARCHITEKTONICKÉ A PAMÁTKOVÉ HODNOCENÍ	93
12.1	HODNOTNÉ PRVKY	94
12.1.1	<i>Exteriér</i>	94
12.1.2	<i>Interiér</i>	94
12.2	ZÁVADY	95
12.2.1	<i>Exteriér</i>	95
12.2.2	<i>Interiér</i>	95
13	MOŽNOSTI ÚPRAV Z HLEDISKA VÝSLEDKŮ PRŮZKUMU	96
13.1	EXTERIÉR	96
13.2	INTERIÉR	96
14	ZÁVĚR	99
15	SEZNAM PRAMENŮ	102
16	SEZNAM LITERATURY	105
17	SEZNAM PŘÍLOH	107
18	SUMMARY	145

1 Úvod

Obsahem této diplomové práce je zpracování povrchového stavebněhistorického průzkumu (SHP) zámku v Čížkově u Pelhřimova. Uvedené téma jsem zvolila na základě mého blízkého vztahu k dějinám architektury a umění a hlavně snadné dostupnosti výše zmiňovaného objektu. Ráda bych rovněž tímto projektem upozornila na opomíjená venkovská panská sídla, která jsou na vesnicích na Vysočině a v některých částech jižních Čech přítomna ve velmi hojném množství. Jejich stav však bývá často špatný a nedůstojný. Proto bych ráda tímto mým skromným příspěvkem pomohla k dokumentaci jednoho z mnoha panských sídel na Vysočině, které zůstalo do této doby nepovšimnuto.

Zámek v Čížkově nebyl doposud soustavně zkoumán. Většina autorů encyklopedií či soupisů památek věnuje této budově a její historii pouze krátký odstavec, a ještě k tomu s mylnými informacemi. Uvádí se, že zámek byl vystavěn v pozdním empíru. Empír byl typický hlavně pro počátek 19. století, nejdéle byl užíván do poloviny 19. století. Současná podoba zámku v Čížkově pochází však z jiné doby.¹

Práce byla zpracována na základě metodiky pro provádění stavebních průzkumů podle Ing. Petra Macka s přihlédnutím k práci Doc. Ing. Arch. Františka Kašičky, CSc.² Macek ve své práci jednoduše a výstižně popisuje jak se vypořádat se stavebněhistorickým průzkumem určitého objektu. První část SHP by měla popisovat dějiny objektu dle pramenů a literatury. Díky strohým informacím z literatury mi tato část zabrala mnohem více času, než jsem očekávala. Kapitola „*Panství na přelomu 18. a 19. století*“, týkající se hlavně majitelů Václava Dannera a Antonína Oppelta, byla zpracována díky překladům z latiny a němčiny.³ Několik podkapitol jsem věnovala dějinám zámku v 19. století, kdy zámek patřil pod správu Ringhofferů, Walserů a následně Liebzeitů. Tento úsek by si však zasloužil mnohem větší pozornost, ale to je otázka budoucího podrobnějšího výzkumu.⁴ Velkou oporou mi byli pamětníci a zároveň příbuzní bývalých majitelů - Senta Kilianská a Ivan Liebzeit, díky kterým jsem mohla zpracovat novodobé osudy zámku.

---

¹ Viz kapitola Shrnutí stavebního vývoje zámku. Srov. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech A/J*, sv. 1. Praha, 1977, str. 236. Nebo například v novější encyklopedii srov. KOBLASA, Pavel. *Panská sídla jižních Čech*. České Budějovice, 2003.

² MACEK, Petr. *Standardní nedestruktivní stavebně – historický průzkum*. Praha, 2001. ISBN 80-86234-22-3. KAŠIČKA, František. *Stavebně historický průzkum*. Praha 2002. ISBN 80-01-02498-9.

³ Tímto bych chtěla poděkovat za cenné konzultace Mgr. Haně Stoklasové, Mgr. Jiřímu Kubeši Ph.D. a Bc. Pavle Janáčkové.

⁴ V brzké době chystám článek do Vlastivědného sborníku Pelhřimovska týkající se této tematiky.

Další větší částí SHP by měla být kapitola týkající se pramenů, plánů, ikonografie, edice pramenů a literatury. Jedná se o soupis všech dosažitelných informací o sledovaném objektu, zpracovaný dle platných archivních a bibliografických norem. Já jsem tento úsek zahrnula z části do „*Dějín objektu*“ a seznamu literatury a pramenů, který mám na závěr mé práce.

Třetí větší část se nazývá „*Architektonický rozbor objektu*“, kam jsem zahrnula základní charakteristiku stavby, rozbor průčelí, sklepů, přízemí, pater a krovů.

Tuto část jsem měla možnost splnit díky poznatkům z magisterského studia a dvousemestrovému předmětu STAV I. a STAV II. (Poznávání historických staveb), vedeným prof. Ing. Arch. Jiřím Škabradou, CSc.

Za tuto kapitolu jsem navázala rozbořem dalších budov, které mají určitou významovou vazbu ke zkoumanému objektu. Jedná se o hospodářské stavby jako sýpka, pivovar, lihovar, stodola a další. V neposlední řadě k zámeckému areálu nezbytně patří park se zahradními pavilony.

Poslední kapitoly představují velmi důležité „*Shrnutí stavebního vývoje zámku*“, „*Architektonické a památkové hodnocení*“, kam spadají podkapitoly „*Hodnotné prvky*“ a „*Závady*“. V neposlední řadě jsou navrženy „*Možnosti úprav z hlediska výsledků průzkumu*“. Ke kapitole bych chtěla připomenout, že toto je moje první velká práce se stavebněhistorickým zaměřením a proto jsem si jista, že profesionál, díky svým letitým zkušenostem by zvládl danou kapitolu napsat mnohem lépe.

Ke zpracování takto rozsáhlé práce jsem využila velké množství pramenů. Díky archivním materiálům jsem mohla podat dějinný vývoj vesnice, avšak přímo k zámecké budově – staré půdorysy, stavební plány – se nic nedochovalo.⁵ Musela jsem tedy vycházet hlavně z mapových podkladů z 19. století s přihlédnutím na vojenská mapování.

Ve své badatelské práci jsem využila Národní archiv v Praze – týkalo se to hlavně císařského otisku stabilního katastru, písemného operátu stabilního katastru a indikační skicy stabilního katastru. Důležitými archiváliemi v tomto archívu byly Berní rula, josefský a tereziánský katastr. V Praze jsem využila také archiv Národního muzea kvůli Eichlerově sbírce, která vznikala z dotazníkové akce, jež proběhla v letech 1825 - 1826. Inicioval ji gymnasiální

---

⁵ Bohužel k stavební dokumentaci čížkovského zámku se nezanechaly žádné plány či projekty, takže zámek musel být nově zaměřen a zdokumentován.

profesor Josef Eichler a zamýšlel ji jako přepracování Schallerovy Topografie Čech. Později z ní čerpal J. G. Sommer.⁶

V SOA v Třeboni v pobočce v Jindřichově Hradci jsem nahlédla do Velkostatku Čížkov – Nová Cerekev, avšak k dějinám zámku nebo jeho stavebnímu vývoji se nic nedochovalo.⁷

Nejvíce jsem využila pramenů ze SOkA v Pelhřimově z fondu Berní správa v PE, kde se dochovalo několik důležitých informací ohledně zámecké budovy z 30 – 40. let 20. století, ale také jsou zde uloženy plány k pivovaru nebo k ostatním domům ve vesnici, což velmi napomohlo například v kapitole „*Sídelní vývoj vesnice*“.

Kromě pramenů písemných jsem využila možnosti ústní výpovědi příbuzných bývalých majitelů, a to Senty Kiliányové a Ivana Liebzeita. Díky nim jsem mohla prezentovat informace, týkající se například vnitřního rozložení místností zámecké budovy v době kdy zde oba dva pamětníci trávili dětství nebo jsem měla možnost nahlédnout do podoby zámeckého parku v 1. polovině 20. století.⁸

Z literatury jsem se mohla odrazit od J.Schallera nebo J.G. Sommera s jejich topografiemi a také mi velmi pomohla edice Lenky Martínkové o pamětech pelhřimovských měšťanů - Filipu Ignáci Dremsovi a Antonínu Štěpánovi⁹, díky nimž jsem se dozvěděla o ničivém požáru v Čížkově na počátku 19. století. Samozřejmě bych se neobešla bez Konstrukcí historických staveb od J. Škabrady, které mi dopomohly k popisu konstrukčních prvků budovy.¹⁰

---

⁶ TŘESKOVÁ, Věra. *Eichlerova topografická sbírka „G“ 1828 – 1832: Prozatímní inventární seznam*. Praha 1970. ISBN není.

⁷ V tomto fondu je uloženo pouze několik pozemkových knih, které jsem využila při seminární práci ohledně edice pozůstalostí dvou žen v Čížkově a pomohlo mi to nahlédnout do života bohaté hospodské a chudší vdovy během 1. poloviny 19. století. Srov. SOA Třeboň, pracoviště JH, Velkostatek Čížkov Nová Cerkev, kniha pozůstalostí 1801 – 1829, kniha č. 230.

⁸ Srov. Soukromá sbírka fotografií Ivana Liebzeita.

⁹ MARTÍNKOVÁ, Lenka. (ed.). *Filip Ignác Dremsa a Antonín Štěpán: Paměti pelhřimovských měšťanů z přelomu 18. a 19. století*. Pelhřimov, 2005. ISBN 80-86931-10-2.

¹⁰ ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha, 2007. ISBN 80-7203-548-7.

2 Přírodní podmínky

Čížkov je drobná vesnice, která se nachází v kraji Vysočina na Pelhřimovsku. Je situována asi 9 km od města Pelhřimov směrem na Tábor podél silnice I. třídy č. 19. Význam názvu *Čížkov* je odvozen od jména Čížek nebo také Čížkův dvůr. Název vsi je dochován v několika podobách jako Czyzcow, Cziskow, Tschichkow, Cżyżkow.¹¹

Geomorfologicky ves leží v Křemešnické vrchovině, která spadá pod západní část Českomoravské vrchoviny. Křemešnickou vrchovinu dělíme na čtyři podcelky – Pacovská pahorkatina (střed a západ), Želivská pahorkatina (severozápad), Humpolecká vrchovina (severovýchod) a výběžek Jindřichohradecké pahorkatiny (jih). Pacovská pahorkatina se dále dělí na Božejovskou pahorkatinu (východní část), Řísnickou vrchovinu (severní část) a Cetorazskou pahorkatinu (jižní část). Ves Čížkov se nachází na území Božejovské pahorkatiny¹², kde se nadmořská výška pohybuje okolo 609 m n.m.

Svémi klimatickými podmínkami spadá Čížkov a celé Pelhřimovsko do mírně teplé oblasti s průměrnou červencovou teplotou nad 15 °C. Z hydrologického hlediska je Pelhřimovsko významné zejména tím, že jeho územím prochází hlavní evropské rozvodí, oddělující úmoří Severního a Černého moře. Nejblíže k Čížkovu je Cerekvický potok, který pramení na úbočí hory Bohutín (710 m n.m.) nad Lidmaní a u Vlásenice ústí do říčky Hejlovky, z níž posléze vzniká řeka Želivka (levobřežní přítok Sázavy). Hejlovka též odděluje okolí Čížkova a Nové Cerekve od vlastního Pelhřimovska v povodí Bělé (přítoku Hejlovky). Vodopisně je odděleno i Pacovsko, odvodňované Kejtovským potokem (přítokem Trnavy a potom Želivky).¹³

Z hlediska geologického je pro Pelhřimovsko nejtypičtější přítomnost dvou typů zrudnění - polymetalických žil (s olovem, zinkem a stříbrem) a křemenných žil se zlatem. Těžba barevných kovů je uváděna z řady míst okresu. Poblíž Čížkova stojí za zmínku rýžování zlata v Nové Cerekvi, Moravci a těžba i rýžování zlata ve Zlátence.

---

¹¹ PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách I. A – H*. Praha, 1954, str. 32.

¹² Kol. autorů. *Pelhřimovsko ve druhém tisíciletí*. Pelhřimov, 2000, str. 11. ISBN 80-238-6474-2.

¹³ KUČA, Karel. *Města a městečka V Čechách, na Moravě a ve Slezsku. díl IV*. Praha, 2000. str. 354. ISBN 80-85983-16-8.

Čížkov leží na granitovém podloží, které je však nejvíce čitelné v samotném okolí města Pelhřimova.¹⁴ Mezi Čížkovem a Novou Cerekví máme doloženou těžbu několika hornin, mezi nimiž jsou hlavně granit (žula) a vápenec.¹⁵

3 Dějiny vesnice a zámku podle literatury a písemných pramenů do pol. 19. století

3.1 Územně správní příslušnost

Na začátek bych ráda ujasnila, pod jakými správními celky se ves Čížkov během staletí pohybovala, protože si ves prošla složitějším územně správním vývojem. Roku 1379 patřila pod patrimonium (panství) v Červené Řečici, následně se Čížkov od držení Leskovců z Leskovce přesunul pod panství Božejov. V roce 1654 patřil Čížkov do Bechyňského kraje pod panství Březina, kterou vlastnil v této době Jiří Miličovský z Braumberka. Roku 1757 byla územně správní příslušnost pod Táborským krajem. Od roku 1661 se stalo panství Čížkov samostatné, k němuž byla přidružena Nová Cerekev.

Rokem 1850 patrimonium zaniká. Čížkov se stal samostatnou obcí s vyhraněným katastrálním územím, které bylo stanoveno již v době stabilního katastru, tzn. po roce 1830. Vzniká velkostatek Čížkov - Nová Cerekev, spadající pod nově vzniklý politický okres Pelhřimov.¹⁶

Roku 1976 byl Čížkov přičleněn k obci Nová Cerekev a od roku 1991 je Čížkov opět samostatnou obcí. Pod okres Pelhřimov spadaly Čížkov s Novou Cerekví od roku 1850 do 1.1. 2003. Po zrušení okresních úřadů přešly kompetence na kraje a na obce s rozšířenou působností - v případě Čížkova se jedná o kraj Vysočina a město Pelhřimov.

---

¹⁴ Například kamenolom v Rácově nebo žulové lomy u Sedlické přehrady.

¹⁵ První zmínka o těžbě vápence pochází z 2. vojenského mapování, které probíhalo mezi lety 1836 – 1852. Těsně pod vsí Čížkov, směrem na Novou Cerekev je zaznamenán „Kalkstein“. Srov. www.archivnimapy.cz [17.3. 2009] Informaci nám potvrzuje i internetový server www.mineraly.net [17.3. 2009], který nám sděluje, že na polích mezi Čížkovem a Stanovicemi se vyskytuje vápenec z erlánů. Za to v topografickém díle J.G. Sommera se objevuje sdělení “...bei Neu Cerekwe und Cisskow ist Stöcke von Granit vorkommen“. Těžba žuly zde tedy probíhala v 1. polovině 19. století. Srov. SOMMER, Gotfried Johann. *Das Königreich Böhmen*. Taborer Kreis. Prag, 1842. str. 178.

¹⁶ Velkostatek zaujímal katastrální území obce Čížkov, Nová Cerekev, Chmelná (poplužní dvůr Hanuska).

3.2 Držitelé panství do konce 18. století

3.2.1 Leskovcové z Leskovce

První zmínka o vesnici pochází z roku 1379.¹⁷ Ves v té době patřila k Nové Cerekvi a tím k arcibiskupskému řečickému panství.¹⁸ Jak jsem naznačila, Čížkov byl od středověku až po 20. století provázán s nedalekou Novou Cerekví. Jejich spojitost se prolínala během let v závislosti na jednotlivých držitelích panství a posléze samosprávě obcí. Od 14. století patřil Čížkov pod faru v Nové Cerekvi, až do roku 1466, kdy král Jiří z Poděbrad věnoval Václavovi z Leskovce Novou Cerekev. Od druhé poloviny 15. století drželi Čížkov Leskovcové.

Původně vladyská a potom panská rodina pocházela z tvrze a vsi Leskovce u Počátek.¹⁹ Na počátku 16. století začali někteří Leskovcové používat přídomek „na Cerekvici“.²⁰ Jednalo se hlavně o čtyři bratry, Arnošta, Bohuchvala, Mikuláše a Kryštofa, syny Bohuslava z Leskovce. V této době patřili k předním českým rytířům. Nejmladší bratr Kryštof se oženil s Annou Popelovou z Vesce, která ho přežila o téměř 18 let (Kryštof zemřel před rokem 1521). Pro své děti - 6 dcer a 3 syny - si Anna nechala otcovský díl Horní Cerkve, ale velmi brzy ho rozšířila přikoupením velké části z majetku svého švagra Mikuláše. Získala tak polovinu tvrze a poplužního dvora v Horní Cerkvi. Co se týká rozdělení jihozápadní části Řečického panství, tak Moraveč a Leskovice připadly Bohuchvalovi a Nová Cerekev, Čížkov a Myslov s Markvarcem patřily k majetku Anny z Vesce.²¹

3.2.2 Panství za Kryštofa mladšího z Leskovce

Po smrti Anny zůstal Čížkov ve vlastnictví rodiny Leskovců. Významnější posun v dějinách naší vsi nastal za Kryštofa Leskovce mladšího, který byl synem Jana z Leskovce – vrchního soudce a defenzora konzistoře podobojí²² (+ 1583). O Kryštofovi víme pouze několik málo

---

¹⁷ Rok 1379 je uveden jako první zmínka i u několika dalších vesnic na Pelhřimovsku, například Větrov nebo Stanovice poblíž Čížkova. Z tohoto roku pochází berní rejstřík arcibiskupských statků, kde jsou vsi poprvé uvedeny. Srov. TRÍSKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Jižní Čechy. Praha, 1986.

¹⁸ Červená Řečice a okolí patřilo od 12. století pražskému biskupství. Ve 2. polovině 13. století zde pravděpodobně vznikla tvrz, kterou již po půlstoletí nahradil hrad, jehož pozůstatky jsou dodnes zahrnuty v zámeckém komplexu.

¹⁹ Srov. *Ottův slovník naučný* XV., Praha 1900, str. 915.

²⁰ Jednalo se o Horní Cerekev na Pelhřimovsku.

²¹ Podle Rukopisů z Archivu Národního muzea měla Anna z Vesce během 30. let 16. století problémy se svými poddanými z Nové Cerkve a Čížkova. Ti měli údajně honit zvěř na gruntech Bohuchvala Leskovce a o pár let později za to samé žaloval Annu Václav ze Štítného, který to dovedl až ke komornímu soudu. Anna dostala pokutu 50 kop českých. Srov. DOBIÁŠ, Josef. *Dějiny královského města Pelhřimova. Díl IV.1. Doba reformační, část III.1*. Praha, 1957, str. 111.

²² Defenzor (z lat.obránce, obhájce), v 16. a 17. století volený zástupce českých nekatolických stavů.

informací, a to, že se 28. října 1574 nechal zapsat na univerzitu ve Wittenberku. Do rozdělení rodinného majetku žil spolu s rodinou na Horní Cerekvi. Roku 1590 získal Kryštof Leskovec od Rudolfa II. do dědičného vlastnictví Novou Cerkev s Čížkovem, kde mezi léty 1590 a 1595 zřídil nový poplužní dvůr, a připojil vše k Božejovu.²³

Během Kryštofova života proběhly na jeho panstvích dvě vzpoury poddaných. Jeden z důvodů bylo především odebírání nejvýnosnějších pozemků svých poddaných, které převáděl pod své vlastní dvory. Půda byla sice postiženým hospodářům nahrazena, ale rozhodně už nebyla tak výnosná a výměna nebyla rovnocenná. Další problém nastal v robotních povinnostech poddaných, jejichž robota postupně sílila a požadavky na jejich výkonnost byly nadměrné.

V roce 1595 to vše vyvrcholilo a poddaní se rozhodli vypravit se do Prahy k císaři s žalobou vedenou proti Kryštofovi ml. Leskovcovi. Podnět k tomuto radikálnímu kroku vyšel pravděpodobně ze strany poddaných z městečka Nová Cerkev. Jejich zájmy utrpěly hlavně zřízením dvoru v nedalekém Čížkově, a především se již před 50 lety pokusili bránit podobnou cestou proti Kryštofovým otci Janu Leskovci žalobou podanou samotnému panovníkovi. Kryštofovi byla vytknuta jeho tyranie a bezohlednost vůči poddaným, ale zároveň byli pokáráni i poddaní za jejich neposlušnost a neúctu ke svému pánu.

Bohužel tento spor nešel vyřešit tak jednoduše. Kryštof se zároveň během 90. let velmi zadlužil. Své dluhy neplatil spíš z nedbalosti než z nemožnosti, zvláště když se to týkalo peněz a splátek neurozeným osobám. Během několika málo let se Kryštof zadlužil natolik, že byla zastavena téměř polovina jeho majetku. Zbytku majetku také nemohl využívat, protože mu poddaní odepřeli vykonávat poslušnost z důvodu dvojnásobné roboty.

Roku 1601 to dokonce vedlo i k aktivní vzpouře, kdy přišel na Božejově o život Kryštofův služebník Rudolf Alpek.²⁴ Od té doby trávila rodina Leskovců nejvíce času v Praze. Kryštof Leskovec zemřel náhlou smrtí roku 1607 v Praze a zanechal po sobě šestiletého dědice Jana Kryštofa, posledního mužského potomka z rodu Leskovců.

---

²³ Do té doby měli Leskovcové tyto majetky v zástavě...1590 v pátek po stolování sv. Petra prodal císař Rudolf městečko Novou Cerkev, vsi Pavlov, Branišov, Čejkov, Těšenov, Chrastov, Zajčkov, Markvarec, Myslov, Čížkov a část vsi Vlášence Bohuslavovi Kryštofovi ml., Mikuláši a Arnoštovi bratřím z Leskovce a strýci jejich Albrechtovi k dědičnému jmění za 2500 kop grošů českých...“ Srov. SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého*. Díl IV. Praha 1995, str. 279.

²⁴ DOBIÁŠ, Josef. *Dějiny královského města Pelhřimova. Díl IV.1. Doba reformační, část III.1*. Praha, 1957, str. 530.

Sporem Kryštofa Leskovce a jeho poddaných se měli zabývat hejtmani Bechyňského kraje, mezi nimiž byl i Vilém Rút z Dírného. Po dobu sporů, tedy v letech 1599 až 1600, mu byla svěřena správa čížkovského dvora.²⁵

Na počátku 17. století se Čížkov i Nová Cerekev staly na nějakou dobu součástí majetku majetných měšťanů. V roce 1600 získal Čížkov Natanael Ropal z Rymfberku na základě dluhu, který měl u něho již nebožtík Kryštof Leskovec.²⁶ Stejným způsobem se dostala roku 1603 Nová Cerekev do vlastnictví malostranského měšťana Jana Rebenika.

Ropalovi synové Adam, Bartoloměj a Jan Strachota z Rymfberku a na Čížkově postoupili roku 1604 své právo ke vsi Mikuláši Beřkovskému ze Šebířova a na Košetících.²⁷

3.2.3 Čížkov za Ladislava Ostrovce

Roku 1607 připadl Čížkov Ladislavu Ostrovcovi z Kralovic a na Proseči a jeho manželce, paní Kateřině z Klinštejna a z Roztok. Tak se Čížkov s Novou Cerekví dostaly pod součást statku v Proseči, čímž se panství v této době téměř zdvojnásobilo.²⁸ V Nové Cerekvi si Ladislav Ostrovec přisvojil obytný dům po Kryštofovi z Leskovce, a tak mu od té doby přibyl i přídomek kromě „na Proseči“ i „na Nové Cerekvi“.

S Ladislavem Ostrovcem z Kralovic se v posledních letech reformačního období setkáváme často na zemských soudech jako se svědkem, ale častěji se stranou v peněžních sporech. Roku 1617 o červnovém zasedání na českém sněmu dal hlas arciknížeti Ferdinandovi pro jeho přijetí za českého krále. Poté byl zvolen mezi rytíře, kteří měli převést z Karlštejna zemské klenoty k jeho korunování.

Po volbě Fridricha Falckého za krále a nahrazení prozatímní direktorské správy řádnou správou se Ladislav Ostrovec stal jedním z královských rad dvorského a komorního soudu. Jako takový byl první z členů komise, která podle sněmovního usnesení pořizovala koncem léta 1620 soupis škod způsobených válkou na Jindřichohradecku a Pelhřimovsku, přičemž si

---

²⁵SOMMER, Gotfried Johann. *Das Königreich Böhmen*. Taborer Kreis. Prag, 1842. str. 179. Tento vládycký rod získal koncem 14. století tvrz v Dírné u Soběslavi. Členové rodu sídlili na drobných statcích na jihu Čech. Mnozí byli v rožmberských službách. Vilém Rút se stal hejtmanem Bechyňského kraje roku 1602. Mezi jeho statky patřil také zámek Červená Lhota, kterou koupil roku 1597. Roku 1608 umírá. Po Bílé hoře byl rodu veškerý majetek zabaven a většina členů rodu opustila Čechy. Srov. *Ottův slovník naučný XXII. Díl, Praha 1904, str. 368.*

²⁶DOBIÁŠ, Josef. *Dějiny královského města Pelhřimova. Díl IV.1. Doba reformační, část III.1.* Praha, 1957, str. 358.

²⁷Vladycký rod Beřkovských ze Šebířova pochází z Táborska, ale příjmení si vzala od Beřkovic (Dolních) u Mělníka. Rod vymřel během 17. století v kraji Čáslavském. Mikuláš Beřkovský (1581 – 1627) držel např. Bechlín, Košetice, Horky. Za manželku měl Annu Julianu z Amštatu. Srov. *Ottův slovník naučný III.díl.* Praha 1890, str. 820.

²⁸Míněna Proseč Obořiště

jich Ladislav Ostrovec na prosečském panství napočítal za dvě léta řádění císařských vojsk na Pelhřimovsku za 30.205 kop míšeňských.

Zhroucení stavovského povstání postihlo i Ostrovce katastrofálním způsobem. Roku 1620 požádal pan Albrecht Šebastián z Leskovce, aby mu v odměnu za jeho věrnost bylo vydáno Ostrovcovo prosečské panství. Roku 1623 byla Ostrovcovi obeznamenána konfiskace jeho majetků. Jeho třetí manželka Ozyana, rozená Beřkovská ze Šebířova, se obrátila o pomoc na paní Polyxenu Lobkovicovou z Pernštejna, manželku nejvyššího kancléře Zdeňka z Lobkovic, s prosbou za přímluvu u pana Karla z Lichtenštejna, místopředsedu v Čechách, aby byl propadlý statek prodán jí. Lichtenštejn to vše schválil, ale s tím, že se to týkalo pouze statků dědičných. To znamená pouze tvrz Proseč s dvorem (tj. Stará Lhota, Hanusova Lhotka, ves Proseč, Častkovice, Ustrašín, Chmelná, Vlásenice, Myslov).

O městečko Nová Cerkev a ves Čížkov a Bor se brzy po Ostrovcovi smrti přihlásil Kryštof Vratislav z Mitrovic, pán na Březině, v jehož držení se městečko a dvě vsi neudržely déle jak do roku 1650.

Nový držitel byl pro své katolické vyznání rád viděn u dvora a získal důležité úřady, mezi nimiž byly hejtman Nového Města Pražského (1614), rada dvorského a komorního soudu (1615), nejvyšší berník (1616), podkomoří zemský (1623) a nejvyšší písař (1624). Zemřel v Praze roku 1645 jako císařský rada.²⁹

Ve 40. letech 17. století se panství dostalo do rukou opět Leskovcům z Leskovce, přesněji Janu Leskovci. Tento poslední příslušník rodu roku 1649 postoupil ves Čížkov svému věřiteli, regentu arcibiskupských statků, Jiříku Miličovskému z Braumberka, který v této době vlastnil i nedalekou ves Březinu a Dolní Kralovice.

Nový majitel nebo jeho syn Jiří Ludvík Miličovský, který zdědil Čížkov roku 1664, vystavěli v Čížkově tvrz, pivovar a tamější dvůr nově vyzdili.³⁰ Polovina 17. století se stala pro Čížkov velmi důležitým dějinným bodem, protože se z něho stalo samostatné panství. Během 50. – 60. let 17. století zde bylo postaveno, již výše zmiňované, vladycké sídlo s hospodářským zázemím, které plnilo funkci opěrného bodu pro správu čížkovského panství.

---

²⁹ SEDLÁČEK August. Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl IV. Praha, str. 346. a Srov. *Ottův slovník naučný XXVI. díl*. Praha 1907, str. 1004.

³⁰ Po 30 leté válce se tvrze již postupně přestaly stavět. Dochází k úvaze, jestli je na mysli tvrz nebo již objekt zámeckého charakteru. Termíny v literatuře se často v případě Čížkova rozcházejí. Srov. KUČA, Karel. *Města a městečka V Čechách, na Moravě a ve Slezsku. díl IV*. Praha, 2000. str. 354. ISBN 80-85983-16-8.

3.2.4 Panství za Voračických z Paběnic

Jiří Ludvík Miličovský prodal roku 1669 tvrz, dvůr, pivovar a ves Čížkov Vojtěchu Jiřímu Voračickému z Paběnic.³¹ Vojtěch Jiří absolvoval jesuitskou školu v Jindřichově Hradci. Býval c.k. rytmistrem, hejtmanem a bavorským komořím.

V době prodeje Čížkova s okolním hospodářstvím držel i nedaleko vzdálenou Proseč, koupil Dolní Kralovice a Myslov. Roku 1677 Voračický tyto statky prodal a Čížkov koupil na krátkou dobu generál polní zbrojmistr Gottfried (Bohumír) von Heister.³²

Ovšem pak se zase do 60. let 18. století vrátil Čížkov do rukou Voračických z Paběnic. Jeden z významnějších potomků této rodiny byl syn Vojtěcha Jiřího František Helfried Voračický, který roku 1699 získal znovu Čížkov a Proseč. Byl nadaným historikem, známým v psaní dějin svého rodu (tiskem vyšly roku 1705), v jehož rukopise po něm zůstaly vývody českých a moravských šlechtických rodin s vyobrazenými erby. František Helfried zemřel v Praze roku 1719 a pohřben je u P. M. Sněžné.

Velmi důležitou roli v dějinách Čížkova a Nové Cerekve měla hraběnka Antonie Terezie Voračická. Nechala přestavět v 50. – 60. letech 18. století kostel sv. Tomáše Canterburského (či Tomáše Becketa) v Nové Cerekvě do dnešní podoby. Farní obvod kostela byl v této době velmi rozsáhlý. Náležely mu Nová Cerekev a vsi Častkovice, Čížkov, Chmelná, Leskovice, Litohošť, Markvarec, Moraveč, Myslov, Pejškov, Proseč Obořiště, Stanovice, Útěchovice a Útěchovičky.

Původní kostel byl dřevěný a nazýván „*cierkev*“, postavený asi ve 13. století.³³ Od toho bylo přeneseno jméno na obec a ta začala být nazývána Cerekví. Gotická kamenná stavba zde však byla vystavěna až během poloviny 14. století. Do současné doby se z ní dochovaly pouze základy mohutné věže a krypta pod ní.

Kostel získal za patronky Antonie Terezie Voračické barokní tvář. Stavba je situována v jižní části náměstí a tvoří jednu z hlavních dominant městyse, zároveň s židovskou synagogou. Na první pohled působí velmi mohutně a na malé městečko až neobvyklým městským rázem. Kostel je orientován k jihozápadu, hlavní průčelí směřuje do náměstí a tvoří ho mohutná

---

³¹ Voračičtí z Paběnic byla původně staročeská rodina nejdříve vladycká a později hraběcí, pocházeli z Paběnic u Kutné Hory a postupně se přesunuli do jižních Čech. Jeden z jejích členů Jan Voračický zažil v roce 1572 Bartolomějskou noc v Paříži a zázračně unikl všeobecnému vraždění. Jan Lipolt Voračický zvolil během stavovského povstání vítěznou císařskou stranu a za svou věrnost byl povýšen roku 1641 do panského stavu. Jeho synové rozdělili rod do dvou větví a mladší z nich dosáhla hraběcího stavu už v roce 1704. Straší větev se tohoto povýšení dočkala až v roce 1783. Erb se skládal ze štítu na kříž rozděleného, s poli stříbrnými a modrými a nad helmou byla umístěna dvě roztažená křídla rozdělená stejným způsobem. Srov. *Ottův slovník naučnýXXVI. díl*, Praha 1907, str. 783.

³² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl IV.* Praha 1995, str. 280.

³³ Srov. KUČA, Karel. *Města a městečka V Čechách, na Moravě a ve Slezsku. díl IV.* Praha, 2000. str. 354. ISBN 80-85983-16-8.

kulisa. Tato jednolodní stavba je klenuta třemi poli placky do pasů. V ose lodi za presbytářem se nachází hranolová věž s gotickým zdivem a valeně klenutým podvěžím. V kryptě se nachází 4 náhrobníky z let 1657, 1663, 1694 a 1704.

Rodinnou hrobku nechal zřídit Adam Voračický z Paběnic na Prčicích roku 1585. Tu nechal obnovit již výše zmiňovaný říšský hrabě a císařský komorník pan František Helfried Voračický roku 1704, jak dokazuje latinský nápis na náhrobním kamenu. Hrobka Voračických je v kostele dodnes. V prvních desetiletích 20. století byla hrobka několikrát otevřena. Jedná se o klenutý prostor, do něhož vede asi 6 schodů a na jižní straně je přepažen zdí. V roce 1918 za majitele Františka Liebzeita se zjistilo, že za zdí je nasypán pouze stavební materiál.³⁴ V hrobce byly nalezeny čtyři rakve, z nichž byly dvě zachovány a dvě rozsypany.

V kronice městyse Nové Cerkve je uvedeno, že Voračičtí si zřídili v městečku kancelář v čp.79, kde se pak dlouho říkalo „Na zámečku“, avšak sídlo měli v Čížkově.³⁵

3.2.5 Rokos z Rossinfeldu

V roce 1764 koupil za 38300 rýnských zlatých Čížkov spolu s Novou Cerekví a vsí Pavlov pelhřimovský erbovní měšťan Jan Rokos.³⁶ Později obdržel predikát z Rossinfeldu. Nechával si říkat Jan Rokos von Ross – in – Feldt (přepisováno také Rosinfeldt), tzn. „oř v poli“. Vzpírajícího koně měl zobrazeného v erbu.³⁷ Již od 70. let 18. století se potácel s finančními problémy, které byly zapříčiněny mimo jiné manipulací se zádušním majetkem fary v Nové Cerekví, a proto již v roce 1774 stanul před arcibiskupským soudem v Praze.³⁸ Rokos se dostal do velkých dluhů a zemřel v naprosté chudobě. Jeho manželka Dorota je uložena v hrobce v kostele sv. Bartoloměje v Pelhřimově.

Jan Rokos provedl také několik stavebních úprav na kostele sv. Tomáše v Nové Cerekví. Dal zde vybudovat opěrné pilíře, klenby nechal stáhnout železem a nechal zřídit obě oratoře.³⁹

³⁴ LIEBZEIT, Ivan. Historie obce a zámku Čížkov.doc., 26.12. 2007 [11.3. 2009].

³⁵ Obecní úřad městyse Nová Cerekev, Pamětní kniha městyse Nová Cerekev 1932 – 1939, str. 53.

³⁶ Srov. Moravský zemský archiv Brno (dále jen MZA Brno), Státní okresní archiv Pelhřimov (dále jen SOKA Pelhřimov) Farní úřad Nová Cerekev 1626 – 1985, Pamětní kniha, inv. č. 2, č. knihy 1.

³⁷ Srov. MARTÍNKOVÁ, Lenka. (ed.). *Filip Ignác Dremsa a Antonín Štěpán: Paměti pelhřimovských měšťanů z přelomu 18. a 19. století*. Pelhřimov, 2005, str. 81. ISBN 80-86931-10-2.

³⁸ Srov. MZA Brno, SOKA Pelhřimov, Vikariátní úřad Pelhřimov, inv. č. 286, karton č. 33.

³⁹ Obecní úřad městyse Nová Cerekev, Pamětní kniha městyse Nová Cerekev 1932 – 1939, str. 53.

3.3 Čížkov v údajích Berní ruly a tereziánského katastru

Doba Jiřího Miličovského z Braumberka a Voračických z Paběnic zasahuje do dvou důležitých katastrů, které jsou pro vesnici dochovány. Jedná se o Berní rulu z let 1654⁴⁰ a tereziánský katastr z let 1748.⁴¹ V tištěném podání Berní ruly jsou zobrazené informace komu panství v této době patřilo, do jakého kraje bylo zařazeno, kolik se zde nacházelo hospodářů, chalupníků a domkářů. V případě čížkovského panství je to velmi jednoduché. Vesnice náležela v polovině 17. století do Bechyňského kraje pod statek Březina, jehož majitelem byl Jiří Miličovský z Braumberka. Ještě před třicetiletou válkou se ve vesnici nacházeli tři hospodáři, avšak po válce zde zůstal pouze jeden. Ve vesnici byla teprve během 50. – 60. let 17. století vystavěna tvrz právě Jiříkem Miličovským z Braumberka nebo jeho synem Ludvíkem Miličovským. Ve vesnici byla tedy určitě jedna osedlá chalupa, avšak vrchnostenský statek a hospodářství se teprve rozvíjely.

Za hraběnky Antonie Terezie Voračické byl sestaven tereziánský katastr, který opět sledoval hospodářství daného panství. V Čížkově se nacházeli již dva hospodáři – Johann Těšínský a Jakub Chvála - s rozlohou půdy mezi 5,1 – 15 strychů.⁴²

3.4 Panství na přelomu 18. a 19. století

Roku 1783 se exekutivním prodejem dostal Čížkov s Novou Cerekví do vlastnictví Václava Scholze, který majetek koupil za 31800 rýnských zlatých.⁴³ Bydlel v Nové Cerekvi, kde se měla nacházet jeho úřední kancelář. V této době byl v Čížkově na místě tvrze postaven

---

⁴⁰ DOSKOČIL, Karel. *Berní rula I.-II. Popis Čech roku 1654*. Praha, 1953. Berní rula je náš nejstarší katastr, vzniklý v období hospodářské konsolidace po dlouhodobém rozvratu a devastacích za třicetileté války, uzavřený roku 1654. Představuje soupis a popis všech obcí (vesnic, městeček i měst) podle jednotlivých panství a tehdejších krajů.

⁴¹ druhý katastr nemovitostí pochází z 18. století. V souladu se zadáním zpracování podkladu je ale podrobnější a je členěn na dvě majetkové složky - část poddanskou (tzv. rustikál, ve svazcích 1 a 2) a část panskou (tzv. dominikál, svazek 3).

⁴² Srov. Národní archiv, Tereziánský katastr, inv.č. 2819, sig. 9a. V tištěné verzi TK se dovídáme mnoho dalších informací o chodu hospodářství Čížkova i Nové Cerekve. Majetek byl rozdělen na vrchnostenský a církevní, přičemž pod vrchnostenský majetek patřil Čížkov s poplužním dvorem Hanuska a pod církevní majetek patřilo městečko Nová Cerekev s farou. Zajímavé jsou informace například o pivovaru v Čížkově, který měl obrát 93 1/3 sudů (cca 180 hektolitřů) ročně. Uvedené jsou zde i rybníky (U vinopalny v Cerekvi, V Mokře, U dolního mlýna, U horního mlýna, Ve Chmelném, U Čížkova, u Hanusky), mlýny (Horní a Dolní v Nové Cerekvi), hospody (Čížkov, Nechyba, Kačerov, Rathaus). Dávky uváděné v naturáliích jsou buď stálé nebo nestálé. Stálé dávky jsou gruntovní (37 zlatých 49 krejcarů), z předení (2 zlatý 57 krejcarů, 3 kopy vajec, 5 liber draného peří a 3 15/16 liber nedraného peří), nebo círekvní dávka (9 kop vajec). Daň z výnosu piva činila 373,20 zlatých a z nájmu 204,33 zlatých. Srov. Aleš CHALUPA – Marie LIŠKOVÁ – Josef NUHLÍČEK – Fr. RAJTORAL (ed.). *Tereziánský katastr*. Svazek 2. Praha 1966, str. 330.

⁴³ Srov. MZA Brno, SOKA Pelhřimov, Farní úřad Nová Cerkev 1626 – 1985, Pamětní kniha, inv. č. 2, č. knihy 1.

barokní zámek.⁴⁴ O necelé dva roky později koupil Čížkov rakouský c. k. podplukovník Leonard (nebo také Linhart, Bernard) z Auerspergu, který se mimo jiné zasloužil o další krok ve stavbě novocerekevického kostela – dokončil čtvrtou kopuli kostela a z velkého nedokončeného chóru udělal nyní menší.⁴⁵ Panský špýchar - čp. 108 - v Nové Cerkvi proměnil ve fabriku na tkaní pláten s 28 stavy a pronajal ji baronu Lilienhornu.⁴⁶

Kolem roku 1790 vypukl v Nové Cerkvi velmi ničivý požár. Vznikl v tzv. „flusárně“ Žida Gabriela (čp. 145), kde se vyráběl louh. Tímto požárem byla zničena většina domů v Nové Cerkvi, zároveň s radnicí s hodinami, věží a zvonem. Shořela také škola, fara a střecha kostela spolu s farním, obecním a školním archivem. Radnice už obnovena nebyla a na jejím místě byl postaven obytný dům.

Roku 1791 se Čížkov dostal do vlastnictví pražského italského měšťana Aloise Arioli.⁴⁷ Tento pražský měšťan nechal roku 1796 v Nové Cerkvi postavit na náměstí čtyři masné krámy, které později koupila židovská náboženská obec a zřídila zde jednotřídní soukromou židovskou školu s čp. 98, v níž se vyučovala němčina a židovské náboženství. Ta koncem 19. století zanikla a objekt byl používán jako obytný domek.⁴⁸

Dalším majitelem se stala Marie Anna ze Storchenfeldu, která panství zakoupila roku 1799. V pramenech a literatuře se udává také Anna Jelena ze Storchenfeldu nebo Anna Gutenlová ze Storchenfeldu.⁴⁹ V jejím držení bylo panství velmi krátce, pravděpodobně i z důvodu požáru, který postihl Čížkov v roce 1800.⁵⁰ Díky pamětem pelhřimovských měšťanů máme informaci, že zámek s pivovarem, ovčínem a stodolami vyhořely.⁵¹ Nevíme, jak moc byly budovy poškozeny, ale již v roce 1801 se Anna Storchenfeldová majetku zbavuje a prodává ho.

Během následující 1. poloviny 19. století se na panství v Čížkově vystřídal mnoho majitelů.

---

⁴⁴ Obecní úřad městys Nová Cerkev, Pamětní kniha městyse Nová Cerkev 1932 – 1939, str. 53.

⁴⁵ Tento rod hrabat a knížat je velmi starý a rozvětvený. Odvozují svůj původ od zámku Ursperg u Mindelheimu, pak založili v Krajině hrad Auersperg, který byl ještě na konci 19. století v držení rodu. Srov. *Ottův slovník naučný II. díl*. Praha, 1889, str. 1019.

⁴⁶ Obecní úřad městys Nová Cerkev, Pamětní kniha městyse Nová Cerkev 1932 – 1939, str. 53.

⁴⁷ Alois Arioli vlastnil na konci 18. století Richterův dům v Praze na Malém náměstí. V roce 1804 koupil Lochkov (statek se zámečkem, dvorem, vápencovými lomy) dnes to je městská část Praha Lochkov. Srov. <http://praha-lochkov.cz/>, [20.3. 2008].

⁴⁸ Srov. ČERNÝ, Jiří. *Židovské památky v Nové Cerkvi*. In. Vlastivědný sborník Pelhřimovska 1/1990. Pelhřimov 1991, str. 20.

⁴⁹ MZA Brno, SOKA Pelhřimov, Farní úřad Nová Cerkev 1626 – 1985, Pamětní kniha, inv. č. 2, č. knihy 1., fol. 174.

⁵⁰ Požáry byly velmi častým jevem. Do roku 1816 byla povolena stavět dřevěná stavení než byla dvorním dekretem zakázána. Srov. EBEL, Martin. *Dějiny českého stavebního práva*. Praha, 2007.

⁵¹ Srov. MARTÍNKOVÁ, Lenka. (ed.). *Filip Ignác Dremsa a Antonín Štěpán: Paměti pelhřimovských měšťanů z přelomu 18. a 19. století*. Pelhřimov, 2005, str. 102. ISBN 80-86931-10-2. a SOMMER, Johann. *Das Königreich Böhmen*. Taborer Kreis. Prag, 1842, str. 182.

3.4.1 Václav Danner

Hned po požáru koupil zámek a panství budějovický měšťan Václav Danner za 87000 zlatých. Pravděpodobně se dostal do finanční krize a roku 1803 se majetek rozhodl prodat soudnímu úředníkovi panu Wolfu z Mladé Vožice za 99000 zlatých. Ten z nezištných důvodů majetek postoupil žateckému advokátovi Weissovi za 110 000 zlatých.⁵²

Do tří měsíců, jak to bylo stanoveno ve smlouvě, nebyla Dannerovi splacena částka ani od jednoho ze zájemců, a tak panství zůstalo pořád v jeho rukou. Roku 1804 se objevil další zájemce. Jednalo se o úředníka pana Pavla Majera ze sousedního městečka Nová Cerekev. Danner si řekl za majetek již 131000 zlatých⁵³ s tím, že Majer může splácet majetek 3 roky, ale do té doby mělo být panství pořád v rukou V. Dannerova.⁵⁴

Pravděpodobně pan Majer částku také nezaplatil a majetek se nepřevěděl. Václav Danner zemřel v roce 1816 a dědičkou se stala vdova Mariana Rohan. O rok později je panství uvedeno v majetku pana Ignacia Maxmiliána Lösstmanna, poněvadž se Mariana znovu vdala a majetek převedla na svého muže.⁵⁵

Další informace o dějinách statku máme až z let 1822, kdy se stal majitelem panství baron Jeník Zásadský z Gämsendorfu, za kterého vypukl v Nové Cerkvi další obrovský požár. Zachvátil střechu kostela a celou západní část náměstí. Po této události vypukla v okolí zanedlouho cholera, která si vyžádala asi 27 obětí.⁵⁶

3.4.2 Antonín Jan Oppelt

Roku 1828 koupil panství Čížkov hospodářský rada a statkář Antonín Jan Oppelt (nar. 20. 2. 1789 – 23.12. 1864). Oppeltův otec byl vrchnostenským úředníkem u knížecí rodiny Colloredů.⁵⁷ Antonín již ve svých 13 letech vstoupil do školy jako kancelářský praktikant do hospodářské služby a v roce 1808 se stal účetním a sekretářem knížete Paara. Díky zřízení všeobecné zemské vojenské povinnosti, ke které tehdy došlo, nastoupil Oppelt do armády.

---

⁵² Na základě udělaného majetkového odhadu („...*Advocato Satecensi*...“) Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Farní úřad Nová Cerekev 1626 – 1985, Pamětní kniha, inv. č. 2, č. knihy 1., fol. 174.

⁵³ Odhadovaná cena majetku stoupla během několika málo let. Zámek byl pravděpodobně během této doby opraven a přestavěn. Viz kapitola Shrnutí stavebního vývoje zámku.

⁵⁴ MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Farní úřad Nová Cerekev 1626 – 1985, Pamětní kniha, inv. č. 2, č. knihy 1., fol. 174.

⁵⁵ tamtéž

⁵⁶ Obecní úřad městys Nová Cerekev, Pamětní kniha městyse Nová Cerekev 1932 – 1939, str. 54.

⁵⁷ Čerpáno z biografického slovníku Wurzbach (XXI. díl, rok 1870, str. 74) dostupného v elektronické verzi na <http://alo.uibk.ac.at/webinterface/library> [12.12. 2008]

Z ní přešel do aktivní služby, ale když byl v roce 1814 uzavřen Pařížský mír⁵⁸, který mu překazil veškeré vyhlídky na povýšení, tak z ní opět vystoupil.

Pak se vrátil ke své původní životní dráze. Nejdříve získal místo u barona Hochberga a zároveň si doplnil vzdělání o ekonomii. Již roku 1816 převzal Oppelt část administrativních záležitostí knížete Auersperga a stal se hospodářským radou.⁵⁹ Díky vlivným stykům a kontaktům, a také díky baronu Hofbergovi, stanul brzy v popředí zemské buržoasie. Byl jedním z největších podporovatelů těžby uhlí a nerostného bohatství v Čechách. Také se zasloužil o vznik koněspřežné železnice mezi Prahou a křivoklátským panstvím.⁶⁰

Během let 1827 – 1829 se projekt železnice začal stávat skutečností. Tento podnik byl podporován několika předními českými podnikateli. Zasloužili se o to hrabě Kašpar Šternberk, hrabě Evžen Vrbna, Oppeltův spřízněnc Antonín Hochberg, a další. V roce 1834 železnice dosahovala délky 60 km a skončila u pily v křivoklátských lesích. Železnice však nenabyla takové důležitosti a předčily jí nové lokomotivní dráhy, které se začaly rozmáhat v následujícím desetiletí.

V roce 1825 zakoupil panství Svinaře v tehdeším Berounském kraji, kde na počátku 30. let zřídil cukrovar.⁶¹ Svinaře vlastnil až do roku 1855. Ve 30. letech přikoupil ještě Prčice a Uhřice.

Roku 1828 koupil Čížkov s Novou Cerekví a díky svému časovému nedostatku se o panství starat, jej pronajal Rubešovi, otci Františka Rubeše, pozdějšího spisovatele, který byl zároveň správcem vrchnostenského úřadu.⁶² Rubeš žil pravděpodobně v bytě sládka v čp. 2 naproti zámku v místním pivovaru, protože funkci v této době vykonával. Jeho syn František má na budově připevněnou upomínkovou žulovou desku, že se narodil právě v této budově.⁶³

---

⁵⁸ Pařížská mírová smlouva uzavřená dne 30. května v 1814 v Paříži mezi Francií a protifrancouzskou koalicí tvořenou Velkou Británií, Ruskem, Rakouskem, Švédskem, Portugalskem a Pruskem.

⁵⁹ Čerpáno z biografického slovníku Wurzbach (XXI. díl, rok 1870, str. 74) dostupného v elektronické verzi na <http://alo.uibk.ac.at/webinterface/library> [12.12. 2008]

⁶⁰ Srov. http://rakovnický.denik.cz/kultura_region/vystava-zavede-na-koleje20080612.html [12.12. 2008]

⁶¹ SOMMER, Gotfried Johann. *Das Königreich Böhmen*. Taborer Kreis. Prag, 1842. str. 178.

⁶² Antonín Jan Oppelt je zmiňován jako majitel panství ve stabilním katastru z roku 1829.

⁶³ František Jaromír Rubeš, spisovatel a básník (16.1.1814 Čížkov u Pelhřimova - 10.8.1853 Skuteč). Jeho osobní fond je uložen v Městském muzeu ve Skutči. František pocházel ze 7 dětí sládka malého pivovaru v Čížkově. Po smrti otce se s matkou přestěhovali do Kolína. Gymnázium vystudoval v Německém (Havlíčkově) Brodě. Poté studoval v Praze filozofii a dva roky pobyl v bohosloveckém semináři, studium však nedokončil. Po odchodu se stal vychovatelem nejprve v Nové Bystřici, později v Praze. Při tomto povolání studoval práva. Po jejich absolvování v roce 1847, odešel jako syndikus do Načeradce. V bouřlivém roce 1848 ukřádal ve svém bytě na radnici svého přítele J.V Friče, stíhaného rakouskými policejními úřady. V roce 1850 se stal auskultantem zemského soudu v Kutné Hoře a koncem roku 1851 byl jmenován adjunktantem ve Skutči. Již v Načeradci se u něho začala projevovat plicní choroba, na kterou roku 1853 umírá. Srov. http://www.kr-vysocina/vismo5/dokumenty2.asp?id_org=450008&id=4002526&p1=3932 [15.12. 2008] a srov. Městské muzeum ve Skutči, Rubeš František Jaromír 1840 – 1877, neinventarizováno.

V josefském katastru z roku 1785 je uveden Jan Rubeš, žijící v čp. 11. Bude se pravděpodobně jednat o jednoho z předků Františka Rubeše.

4 Sídlní vývoj Čížkova od konce 18. století do současnosti

4.1 Svědectví 1. číslování a josefského katastru

S pomocí císařského otisku (CO) a indikační skicy (IS) stabilního katastru můžeme ve vesnici zjistit dochovaný okruh prvního číslování. Číslování bylo uzákoněno v době vlády Marie Terezie v únoru 1770, ale v každé obci proběhlo v jinou dobu. Číslování se provádělo s pomocí vojska v přirozeném sledu tak, jak lze obec postupně projít, obvykle po směru chodu hodinových ručiček. Čp. 1 dostala nejčastěji nějaká veřejná budova (panské sídlo, fara, rychta nebo nejbohatší usedlost).⁶⁴ Ve vesnicích se většinou číslování již nezměnilo, takže okruh prvního číslování a očíslování dalších budov po roce 1770 nám dokládá přirozenou historickou zástavbu obce.⁶⁵

V Čížkově se odvíjelo číslování od zámecké budovy. Nekoresponduje však s obecně známou teorií o hodinových ručičkách. Čp. 2 dostala budova pivovaru, pak se okruh číslování přesunul na domy podél císařské silnice. Kde čp. 3 a čp. 4 a čp. 5 dostala stavení umístěna po pravé straně silnice. Čp. 6 dostala budova po levé straně silnice a čp. 7 bylo situováno v zastavěném cípu vesnice směrem na Novou Cerekev podél „vozní cesty“. Stavení se rozkládalo pod rybníkem „Louže“. Okruh byl uzavřen čp. 8, které dostal dvůr, později v 19. století lihovar a bramborárna, umístěné přímo u silnice na Novou Cerekev asi 200 m pod zámekem.

Znamená to, že takto postavené budovy stály v 70. letech 18. století a další budovy postavené později již dostávaly následující čísla popisná.

Hospodářské budovy (ovčín, sýpka), které sice stály v době prvního číslování a jsou zakresleny na mapách I. vojenského mapování a jsou zobrazeny i na CO stabilního katastru, čísla popisná nedostaly, poněvadž patřily pod vrchnostenský majetek, tzn. pod čp. 1. Jednalo se o sýpku, umístěnou na opačném konci vesnice po levé straně hlavní silnice a o ovčín, který byl postaven na pravé straně hlavní silnice.⁶⁶

---

⁶⁴ Obce, které se rozkládaly podél silnice začínaly čp. 1 prvním domem po pravé straně vesnice ze strany, kterou přijížděla vrchnost a po opačné straně se pak vracelo.

⁶⁵ Ve městech byly budovy několikrát přečíslovány. Hned první vlna číslování proběhla v letech 1805 – 1815.

⁶⁶ Veškeré směry určuji z pohledu od zámku.

Jeden z významných pramenů, ze kterého můžeme čerpat informace o sídelním vývoji obce je josefský katastr z roku 1785.⁶⁷ Nejdůležitější informace se týkají hlavně první části tzv. „*I. položení*“. Jedná se o popsání intravilánu vesnice. V knize můžeme najít, o jakou budovu se jedná – např. zámek je uveden pod čp. 1 a jestli se u budovy nachází zahrádka či ne. Dovíme se, jestli byl dům ve vrchnostenském držení nebo byl již odkoupen statkářem, v tom případě je zde uvedeno jméno vlastníka.

Katastr uvádí 14 čísel popisných, což znamená, že od prvního číslování (od roku 1770) vzrostl počet domu o šest.⁶⁸

Sled čísel popisných má v josefském katastru několik nesrovnalostí. Jedna z nich se týká již čp. 2. V josefském katastru je toto číslo popisné vedeno jako „*panský nájemní domek*“ a „*panský pivovar*“ je určen k čp. 9, avšak čp. 9 je dopsáno červeným perem. O několik položek níže je čp. 9 vedeno jako „*panský domek*“. Asi zde došlo k mýlce, poněvadž pivovar v Čížkově byl s největší pravděpodobností vždy v čp. 2 naproti zámecké budově. Čp. 9 bylo malé stavení, které na počátku 20. století koupil majitel čp. 7 a od základů ho zboural. Čp. 9 pak dostala roku 1929 novostavba na okraji vsi.⁶⁹

Dále v josefském katastru chybí čp. 12. Lze usuzovat, že dům čp. 12 nejpozději před rokem 1785 zanikl a toto uprázdněné čp. obdržela nová usedlost, která byla postavená mezi čp. 7 a čp. 10.⁷⁰

Většina stavení v Čížkově patřila vrchnosti. Jednalo se o čp. 1, čp. 2, čp. 4, čp. 5, čp. 7, čp. 8, čp. 9, čp. 10. Tyto stavby jsou v josefském katastru uvedeny jako panské domy. Ostatní budovy byly již od vrchnosti vykoupěny bohatšími sedláky. Jednalo se o čp. 3 (vlastník Jakub Chwála), čp. 6 (vlastník Vojtěch Král), čp. 11 (vlastník Jan Rubeš), čp. 13 (vlastník Jan Kliment) a čp. 14 (vlastník Jiřík Elmer).

Ze Schallerovy topografie vydané v letech 1790 se dovídáme, že nebyl přistavěn žádný nový dům, protože eviduje taktéž 14 čísel popisných.⁷¹ Na následující stránku příkládám stručnou tabulku přešpaného josefského katastru týkajících se hlavně jmen držitelů gruntů a čísel popisných.

---

⁶⁷ Josefský katastr, oproti předchozím katastrům opět podrobnější přehled pro tehdejší daňové účely, byl pořízen za vlády Josefa II. v letech 1785 - 1789. Moderně nebyl dosud zpracován a publikován, takže jeho případné studium je možné pouze z originálních písemností, uložených pro českou část území v Národním archívu v Praze a pro část moravskou a slezskou v Moravském zemském archívu v Brně.

⁶⁸ Národní archív, Josefský katastr 1785, inv.č. 2624, č. kartonu 1170.

⁶⁹ MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Berní správa Pelhřimov 1869 – 1948, č. kartonu 15.

⁷⁰ Národní archív, Indikační skizza, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2.

⁷¹ Jaroslaus SCHALLER. *Topographie des königreichs Böhmen*. Taborer Kreis. Prag und Wien, 1790, str. 79.

TABULKA „Josefský katastr“

Josefský katastr ves Čížkov 1. položení místní platz	
pořádkové číslo	jméno držitele gruntu
2077	Zámek a dvůr pod N° 1
2078	ve dvoře zahrádka
2079	Panský nájemní domek pod N°2
2080	U něho zahrádka
2081	Panskej ovčín
2082	u něho po stráni chmelnice
2083	druhá chmelnice panská ve stráni
2084	Jakub Chwala domek pod N°3
2085	u něho zahrádka jeho ve stráni panskýho domku N°2
2086	Druhá zahrádka pod stavenim do ouvozu
2087	Třetí jeho zahrádka za humny
2088	Panský nájemní domek N°4
2089	U něho zahrádka
2090	Panská hospoda N°5
2091	V ní zahrádka pod oknem
2092	Zahrádka za hospodou
2093	Vojtěch Král domek N°6
2094	U něho zahrádka vně k cestě
2095	druhá za humny v lukách
2096	Jan Rubeš domek N°11
2097	U něho zahrádka k cestě v lukách
2098	Panský pivovar pod N° 9
2099	U něho zahrádka
2100	Panský domek N°8
2101	Jiřík Elmer domek N°14
2102	Jan Kliment Domek pod N°13
2103	Panský domek N°7
2104	u něho zahrádka
2105	Panský domek N°10
2106	Panský domek N°9
2107	U něj zahrádka

4.2 Císařský otisk a indikační skica stabilního katastru

Císařský otisk stabilního katastru (CO) byl zhotoven pro region Pelhřimovska v roce 1829. Do roku 1854 byly zaznamenávány změny do další mapy - indikační skicy (IS) – která vycházela z CO. Dle těchto mapových materiálů máme možnost nahlédnout do stavební stránky vesnice (jestli se zde nachází stavby dřevěné nebo zděné), porovnat pomístní názvy lesů, polí a dalších částí katastrálního území obce.

4.2.1 Místní názvy

Katastrální území obce je rozděleno na extravilán a intravilán, s tím že extravilán obce je dělen na několik částí. Podél hlavní silnice na Pelhřimov se nachází území „*U pelhřimovské cesty*“. Jihovýchodně od intravilánu, podél silnice na Novou Cerekev, se území jednoznačně nazývá „*K Cerekvi*“. Severozápadně od intravilánu obce je území „*Mezi Řečickou a Hořepnickou cestou*“ a těsně pod ní se nachází pole „*Mezi Hořepnickou a Leskovickou cestou*“.

Důležitou součástí extravilánu a katastru obce zaujímají lesy. Dle stabilního katastru (SK) les směrem z Čížkova do Útěchovic po pravé straně se jmenuje „*Okrouhlej*“ a nad ním „*Lýsek*“, na levé straně tím samým směrem „*Mezi Řečickou a Hořepnickou cestou*“ stojí lesy „*Polámanej*“ a „*Velkej*“. Směrem na Tábor „*Mezi Hořepnickou a Leskovickou cestou*“ se nachází lesy „*Vršek*“ a „*Monstranč*“. Dnes také „*Panské lesy*“. Les „*Chocholík*“ bychom našli jihovýchodně za vsí, směrem na Stanovice.⁷²

Co se týká vody a vodních zdrojů pro vesnici byly v Čížkově vysazeny dva rybníky kaskádovitě spojené. Oba dva rybníky jsou již zaregistrované již na I. vojenském mapování z 60. let 18. století.⁷³

⁷² Národní archív, Indikační skizza, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2. a Národní archív, Stabilní katastr, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2.

⁷³ Podkladem pro první vojenské mapování, které vznikalo v letech 1764-1768, byla Müllerova mapa zvětšená do měřítka 1: 28 800. Důstojníci vojenské topografické služby projížděli krajinu na koni a mapovali metodou „*la vue*“, česky – „*od oka*“, tedy pouhým pozorováním v terénu. Jeden důstojník takto za léto dokázal zmapovat až 350 km². Před mapováním nebyla z finančních a časových důvodů vybudována síť přesně a astronomicky určených trigonometrických bodů. Proto pokusy o sestavení přehledné mapy monarchie, bez její kvalitní geometrické kostry, skončily neúspěšně. Velká pozornost při tvorbě map byla věnována komunikacím, řekám, potokům, umělým strouhám a různým typům budov - kostely, mlýny. Mapy byly ručně kolorovány a proto můžeme tyto objekty snadno rozpoznat. Plasticity je dosaženo šrafováním. Na okraji každého listu je seznam vyobrazených obcí a kolonky pro doplnění počtu sedláků, zahradníků, domkářů a koní. Srov. Staré a historické mapy Čech, Moravy a Slezska, dostupné z <http://oldmaps.geolab.cz/>

První z rybníků tzv. „*Louže*“, je na západním okraji vsi. Druhý největší rybník tzv. „*Zámečák*“ (dnešní název) se nachází podél silnice z Čížkova do Nové Cerekve a je situovaný těsně pod pivovarem naproti zámku. Sommer ho uvádí jako „*Rybník u pivovaru*“. Mezi těmito dvěma rybníky, které jsou vysazené podél úvozové cesty a silnice na Novou Cerekev je zamokřená nezastavěná louka, dnes s ovocnými sady, která se nazývá „*Místní trat*“.

Jihovýchodně za vesnicí se rozkládá rybník „*Rákosáč*“. V topografické literatuře je popsán jako „*Chocholík*“, což napovídá i z názvu lesa, který je v jeho sousedství. Dle I. vojenského mapování si můžeme povšimnout nápadné kaskádovitosti těchto rybníků. Mezi Čížkovem a Novou Cerekví se nacházel velký rybník „*Mořská hráz*“ nebo „*Mořský*“. Dnes po něm zbyl pouhý pomístní název v této oblasti.⁷⁴

4.2.2 Komunikace

Důležité spojení se světem měl Čížkov díky komunikacím a silnicím. Ve vesnici jich máme několik. Nejdůležitější tepnou a spojnicí do královského města Pelhřimova byla císařská silnice vedoucí mezi Pelhřimovem a Tábořem. Zajímavé je, že na CO stabilního katastru je silnice označena červenou barvou lemovanou stromy pouze z Pelhřimova do Čížkova a z Čížkova směrem na Tábor má již hnědou barvu obyčejné silnice. Na IS stabilního katastru je císařská silnice zobrazena již i z Čížkova směrem na Tábor.

Ze severu vede do Čížkova silnice, kterou se lidé dostávali do Červené Řečice – bývalého arcibiskupského panství, které ve 14. století Čížkov vlastnilo jako součást svých statků. Na mapě CO ústí silnice na hlavní silnici mezi Pelhřimovem a Tábořem mezi domy čp. 3 a čp. 4. Dnes je silnice trochu odkloněna a ústí mezi domy čp. 4 a čp. 5. Neméně důležitou komunikací je silnice vedoucí do městyse Nová Cerekev, kde je také nejbližší kostel a fara. Čížkov spadal pod farní působnost cerekvického faráře. Mimojiné se do Nové Cerekve docházelo na pravidelné trhy. Silnice vede z návsi – v případě Čížkova je to spíše rozřířená ulice bez pravidelného tvaru – podél rybníka „*Zámečáku*“ a podél bývalého lihovaru čp. 8.

Poslední komunikací, kterou zmíním vede ze západního okraje Čížkova z hlavní silnice podél sýpky a rybníka „*Louže*“ a napojuje se na silnici na Novou Cerekev. Podél této cesty se utvořila zástavba, která činí z Čížkova ves nepravidelného půdorysu.

Podél komunikací stávají boží muka nebo kříže. V Čížkově dle CO se nachází boží muka uprostřed královské silnice protínající ves mezi čp. 4 a čp. 22. Díky hlavní tepně a zvyšující se dopravě musela boží muka ustoupit. Druhý křížek zároveň s malým zvonkem na

---

⁷⁴ Za pojmenování dnešních názvů ve vesnici děkuji panu Brunovi z Čížkova.

jednoduché dřevěné konstrukci jsou umístěny na křižovatce úvozové cesty s místní zástavbou na silnici do Nové Cerekve. Třetí křížek se nachází již mimo obec východním směrem na polní cestě vedoucí z hlavní silnice okolo Čížkova do Stanovic.

4.2.3 Půdorys vesnice

Tvar vesnice nezapadá do žádného z ideálních schématů, které známe. K dispozici mám mapy CO a IS stabilního katastru a katastrální mapy z let 1885 a 1965.⁷⁵

Z hlediska půdorysné struktury se obec člení na dvě části. První se rozprostírá podél hlavní frekventované silnice I. třídy č. 19 a druhá se nachází podél drobné „vozní“ cesty jižním směrem na Novou Cerekev. Nastane otázka, proč se rovnou nestavělo podél silnice na Novou Cerekev, která Čížkov protíná asi 200 m stranou souběžně se zastavěným cípem vesnice. Pravděpodobně bylo, a je dodnes, toto území mezi silnicí na Novou Cerekev a „vozní“ cestou velmi vlhké a podmáčené.

V první části vesnice vedoucí právě podél hlavní silnice můžeme nalézt hlavně bývalé panské budovy a stavení náležející k zámku. Jedná se v první řadě o zámeckou budovu samotnou čp.1 dále o panský ovčín, pivovar čp. 2, sýpku, myslivnu čp. 4⁷⁶ nebo dvůr se stavením čp. 8 ze kterého se v 2. polovině 19. století stal lihovar. V této části bylo i několik větších gruntů, například čp. 6 a čp. 3. Ostatní domkářská a chalupnická stavení se rozkládala právě podél „vozní“ cesty. Můžeme zde nalézt několik větších sedláků, ale většinou zde bydleli poddaní, kteří pracovali pro panský dvůr a zámeckou vrchnost.

Takto rozprostřená zástavba se postupně rozrůstala a jednotlivé domy se stavěly, kde byly volné parcely. Půdorys vesnice postupně nabýval dnešního stavu, kdy je jádro vesnice soustředěno kolem hlavní silnice. Návsi můžeme říkat křižovatce silnic na Pelhřimov a Novou Cerekev, ale jedná se spíše o rozšířenou ulici.⁷⁷

Při sledování okolí vesnice se obrátíme na I. a II. vojenské mapování, císařský otisk mapy SK nebo indikační skicu SK. Podle těchto map vidíme, že zrovna tak jako dnes, i v minulosti byla vesnice z větší části obklopena poli a lesy náležející vrchnosti. Ve 30. letech 19. století dle IS patřila většina polí a pozemků Antonu Oppeltovi, který panství zakoupil roku 1828. Můžeme zde nalézt některé pozemky patřící majetnějším hospodářům, a to parcelu č. 43 patřící

---

⁷⁵ Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha, signatura B2/a/13. Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha, signatura B5/1.

⁷⁶ Písemný operát ke stabilnímu katastru z roku 1830 nám říká, že čp.4 je „Jägerhaus“. Myslivna, která stojí v Čížkově dodnes má čp. 38 a stojí za obcí na kraji lesa směrem k Leskovicím. Ta byla postavena někdy po roce 1854, poněvadž v roce 1854 končí písemný operát SK čp. 37.

⁷⁷ Jedná se o prostor mezi čp. 1 zámkem a čp.2. pivovarem.

Johannu Štiedrému z čp. 11, parcelu č. 143 patřící Johannu Kapinosovi z čp. 5.⁷⁸ Tato parcela se během let 1829 – 1854 rozdělila na stejné díly několika hospodářům z vedlejší obce Leskovic.⁷⁹ Větší parcelu č. 72 vlastnil dle IS také Vatzek Jan z čp. 13 na konci katastrálního území obce při vyústění silnice na Novou Cerekev.

Dle císařského otisku, indikační skicy se dají pozorovat také nejčastěji stavěné typy usedlostí ve sledované vesnici. Nejrozšířenějším stavením jsou trojboké dvory, tzn., že na sebe stavby vzájemně navazovaly (obytná budova, hospodářské stavení, stodola). Jedná se například o čp. 8, čp. 14, a do 1. pol. 20. století tak vypadalo i čp. 3 než byla zbourána hospodářská stavení se stodolou.⁸⁰ Obvykle stojí obytná budova kolmo ke komunikaci, k níž jsou přes dvůr postavena hospodářská stavení, a do zadní části usedlosti bývala umístěna stodola.⁸¹ Výjimečně se můžeme setkat se čtyřbokým typem usedlosti, kde na sebe navazují všechny čtyři strany. V případě Čížkova se to týká novodobé usedlosti čp. 213, která svojí dispozicí navazuje na tradiční vesnickou zástavbu a je zobrazena až na katastrální mapě z 2. poloviny 20. století.

Na IS stabilního katastru se dají nalézt dvory párové, avšak jejich situace ve většině případů dopadla tak, že během druhé poloviny 19. století byla jedna ze dvou částí budov rozprodána a z jednoho čísla popisného se staly dvě (např. čp. 20).

Nejobvyklejším typem usedlosti je však záležitost tzv. hákového dvora – týká se to hlavně drobnějších usedlostí, kterých je v Čížkově nejvíce. Jedná se o situaci, kdy na trojdílný dům navazuje v jeho zadní části pravoúhle hospodářská část, kterou je nejčastěji stodola nebo kolna. Jedná se o stavení například čp. 15, 23, 29, 24, 25, 26, 28 a 33.

---

⁷⁸ Rodina Kapinosů je klan hospodských z Čížkova, kteří měli ve stavení čp. 5 hostinec a obytnou část. Dle pramenů z Velkostatku Čížkov – Nová Cerekev víme, že hospoda zde stála jistě na konci 18. století. Hospodská Rozarie Kapinosová ve své pozůstalosti z roku 1804 odkazuje hospodu synovi Johanu Kapinosovi, který ji ještě za matčina života vykoupil a svým 4 dcerám dává každé po 140 zlatých rýnských a 1 krávé. Naznačuje to, že v době Napoleonských válek kdy byla v celé zemi chudba byla vdova Rozarie Kapinosová v celku majetná žena, po které nezbyly žádné dluhy. Věnuje se tomu seminární práce od Radka VÍTŮ. *Edice pozůstalostí Rozarie Kapinosových a Alžběty Pamětičky z 1. poloviny 19. století*. Univerzita Pardubice. 2007 (nepublikováno).

⁷⁹ Národní archiv, Indikační skizza, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2.

⁸⁰ Čp. 3 prodělalo stavební úpravy během 50. – 80. let 19. století a byl přistavěn hospodářský trakt se stodolou. Místo hospodářských stavení zde byla kovárna.

⁸¹ Radim URBÁNEK. *Dřevo hlína opuka. Lidové stavitelství na Vysokomýtsku*. Regionální muzeum Vysoké Mýto, 2004. str. 58.

4.3 Písemný operát stabilního katastru

Další důležitý informační zdroj, ze kterého můžeme čerpat je stabilní katastr (SK) a jeho písemná část. V jeho písemném operátu se dovídáme, že k roku 1830 měl Čížkov 33 čísel popisných. Z toho je patrné, že obec prošla během let 1790 – 1830 živější stavební činností, protože bylo přistavěno 19 stavení.

Písemný operát SK tzv. „*Der Bauparzellen Protokoll*“ je pořízený v německém jazyce. Zde je uvedeno několik důležitých informací. Stabilním katastrem byla přiřazena k pozemkům čísla stavebních parcel, tzv. parcelační čísla.⁸² V operátu máme k dispozici jméno majitele gruntu, jeho sociální statut (statkář - *Guth* nebo nájemník - *Emhiteut*), bydliště, číslo popisné, charakteristika stavení (jestli je budova obytná - *Wohngebäude*, hospodářská - *Wirtschaftsgebäude* nebo jinak určená – např. myslivna - *Jägerhaus* nebo pivovar - *Bräuhaus*) a konečně výměra objektu.

Největší výměru pozemků pochopitelně vykazovalo čp. 1 s 1505 m², které zahrnovalo obytné i hospodářské budovy zároveň. S 215 m² se zařadilo čp. 8, panská budova sloužící hlavně pro hospodářské účely. Z nájemných domů měl největší výměru pozemku Johann Elmer z čp.20 s 200 m² a hned za ním Johann Kapinos z čp. 5 se 190m².⁸³

Již do tohoto protokolu byly červeným perem uvedeny škrty a změny vlastníků, které se udály do roku 1854.⁸⁴

Na několika dalších stránkách je zaznamenán popis intravilánu a extravilánu vsi, tzn. názvy pomístních částí vesnice nebo jména polí, luk, lesů, které jsou vyznačeny na CO. Dokonce se v této části nachází údaj o prodeji parceli č. 13/2 Štěpána Walsera z roku 1879. Walser prodal tuto parcelu sousedu Janu Krajcovi z č.p. 41. K tomuto údaji byl přiložen také plánec a písemná položka pro vyvětlení.⁸⁵

O stránku níže příkládám přepsaný „*Der Bauparzellen Protokoll*“ z roku 1830.

---

⁸² Parcelační čísla nahradila topografická čísla přiřazené josefským katastrem.

⁸³ Národní archiv, Stabilní katastr, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2.

⁸⁴ V tabulce jsou označeny kurzívou. Bližší informace se o těchto jménech dovídáme v „*Der Bauparzellen Protokoll*“ z roku 1854. Národní archiv, Stabilní katastr, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2. Informace o změně majitele domu byla uváděna pro 2. pol. 19. století také ve fondu Berní správa PE. Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Berní správa Pelhřimov 1869 – 1948, č. kartonu 15.

⁸⁵ Viz podkapitola 3.2.2. Sídlní vývoj Čížkova v období od roku 1855 do současnosti, str 29.

TABULKA „Der Bauparzellen Protokoll z roku 1830“

Nro in der Mappe	Des Hauseigenthümers			Der Häuser und Gebäude		Quad. Klafter
	Vor und Zuzame	Stand	Wohnort	Nro	Gattung	
1	<i>Oppelt Anton</i>	Guth	Czichkow	8	Wohngebäude	215
2	<i>detto</i>	detto	detto	1	Wohn und Wirtschaftsgebäude	1505
3	<i>detto</i>	detto	detto	2	Bräuhaus	135
4	<i>Pelíšek Joseph</i>	Emphiteut	detto	22	Wohngebäude	65
5	<i>Oppelt Anton</i>	Guth	detto	(-)	Wirtschaftsgebäude	150
6	<i>Chwála Thomas</i>	Chalupner	detto	3	Wohngebäude	125
7	<i>Oppelt Anton</i>	Guth	detto	4	Jägerhaus	115
8	<i>Kapinos Johann</i>	Emphiteut	detto	5	Wohngebäude	190
9	<i>Oppelt Anton</i>	Guth	detto	(-)	Wirtschaftsgebäude	100
10	<i>Pelíšek Joseph</i>	Emphiteut	detto	6	Wohngebäude	145
11	<i>Kapinos Johann</i>	detto	detto	21	Wohngebäude	35
12	<i>Stejskal Matyás</i>	detto	detto	17	Wohngebäude	120
13	<i>Kotzour Jakub</i>	detto	detto	9	Wohngebäude	50
14	<i>Oppelt Anton</i>	Guth	detto	(-)	Wohngebäude	25
15	<i>Soukup Paul</i>	Emphiteut	detto	7	Wohngebäude	105
16	<i>Trčka Johann</i>	detto	detto	18	Wohngebäude	80
17	<i>Hauček Johann</i>	detto	detto	12	Wohngebäude	115
18	<i>Somereuer Josef</i>	detto	detto	10	Wohngebäude	95
19	<i>Štědrý Johann</i>	detto	detto	11	Wohngebäude	115
20	<i>Watzek Johann</i>	detto	detto	13	Wohngebäude	110
21	<i>Elmer Wenzel</i>	detto	detto	14	Wohngebäude	115
22	<i>Paulek Wenzel</i>	detto	detto	15	Wohngebäude	85
23	<i>Pamieticzky Jakub Tiešinský</i>	detto	detto	19	Wohngebäude	65
24	<i>Wenzel</i>	detto	detto	27	Wohngebäude	50
25	<i>Weidek Joseph</i>	detto	detto	30	Wohngebäude	75
26	<i>Ružička Joseph</i>	detto	detto	31	Wohngebäude	10
27	<i>Burian Wenzel</i>	detto	detto	32	Wohngebäude	75
28	<i>Elmer Johann</i>	detto	detto	20	Wohngebäude	200
29	<i>Drahozal Franz</i>	detto	detto	23	Wohngebäude	55
30	<i>Stupka Anton</i>	detto	detto	29	Wohngebäude	70
31	<i>Stupka Johann</i>	detto	detto	24	Wohngebäude	125
32	<i>Bednař Franz</i>	detto	detto	25	Wohngebäude	70
33	<i>Howorka Franz Neprahík</i>	detto	detto	26	Wohngebäude	95
34	<i>Mathias</i>	detto	detto	28	Wohngebäude	70
35	<i>Tunek Joseph</i>	detto	detto	33	Wohngebäude	75
36	<i>Chwála Wenzel</i>	detto	detto	16	Wohngebäude	100

4.4 Shrnutí sídelního vývoje do roku 1855

Než začneme pozorovat mapy císařského otisku SK z roku 1829, ráda bych poukázala na I. vojenské mapování a stavení, které z něho můžeme rozpoznat. Na první pohled je ve vesnici znatelný zámek, v této době s rozdílným půdorysem než dnešním⁸⁶, stodola patřící do areálu zámku, pivovar, ovčín, pravděpodobně čp. 3, 4, 5, 6, 7, je zde patrná sýpka, dvůr – tedy pozdější čp.8. Dalo by se říct, že I. vojenské mapování, které proběhlo v letech 1763 - 1787 koresponduje s prvním číslováním z roku 1770.

Císařský otisk SK zaznamenává stav vesnice v roce 1829 s 33 čp. Vidíme, že vesnice je rozdělena na dvě části. První oblast se rozkládá podél císařské silnice vedoucí z Tábora do Pelhřimova. Zde stojí zámek jako čp. 1, naproti čp. 2 pivovar, čp. 3⁸⁷, čp. 4, vedené v této době jako myslivna a čp. 5, ve kterém byl od konce 18. století doložen hostinec spojený s rodinou Kapinosů. V této části vesnice se nachází sýpka s parcelačním číslem 9, dále větší statek pod čp. 6, čp. 7 pod rybníkem „Louže“, které jako z prvních bylo postaveno v ulicové zástavbě, která může být považována za 2. část vesnice a konečně čp. 8, které uzavřelo okruh prvního číslování.

Čp. 9 bylo postaveno mezi čp. 7 a rybník „Louže“.⁸⁸ Čp. 10, 11, 12, 13, 14, 15 byly postupně postaveny vedle sebe až na drobné výjimky.⁸⁹

Dům čp. 16 je stavení umístěné úplně na zastavěném cípu vesnice až za čp. 33. To může znamenat, že původní dům s tímto číslem vyhořel nebo byl zničen a novostavba na CO i IS stabilního katastru byla naznačena jako stavba dřevěná a dostala toto uvolněné číslo popisné. Čp. 17 bylo postaveno na volnou parcelu č. 12 mezi rybník „Louže“ a čp. 9. V polovině 19. století sloužilo toto stavení jako kovárna. Jednalo se o dům 4dílné dispozice s pravostrannou orientací. Černá kuchyň byla zrušena přestavbou roku 1925 majitelem Václavem Štědrým.⁹⁰

Čp. 18 bylo postaveno poblíž čp. 17, tzn. v horní části zastavěného cípu obce. Doklady o stavbě máme již z roku 1811, kdy se stal vlastníkem usedlosti Jan Smrčka.⁹¹ Čp. 19 bylo přiřazené drobnému domku postavenému těsně pod čp. 15, na CO i IS stabilního katastru

⁸⁶ Srov. Kapitola Shrnutí stavebního vývoje zámku.

⁸⁷ Čp. 3 má v CO podobu typického vesnického stavení s čelní stěnou situovanou do hlavní ulice, jehož dvůr uzavírají dvě hospodářská stavení. Dům je s největší pravděpodobností trojdílného půdorysu s levostrannou orientací.

⁸⁸ Roku 1904 koupil čp. 9 tehdejší majitel čp. 7 František Šebera a do základů ho zboural a na jeho místě postavil stodolu. Čp. 9 pak bylo nově vystavěno v roce 1929 Františkem Žáčkem. Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Berní správa Pelhřimov 1869 – 1948, č. kartonu 15.

⁸⁹ Čp. 12 je postaveno mezi čp. 10 a čp. 7.

⁹⁰ Majitelé v 90. letech 19. století byli manželé Václav a Anna Těšínský. V této době to byla již „bývalá kovárna“. Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Berní správa Pelhřimov 1869 – 1948, č. kartonu 15.

⁹¹ Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Zakládací spisy pozemkových knih okresní soud PE, č. kartonu 4.

znázorněn jako dřevěný dům. Na mapě z let 1886 zde již tento dům nestojí. Byl zbourán pravděpodobně v 70. letech nebo nejpozději na počátku 80.let 19. století.⁹² Toto uprázdněné číslo popisné získala část většího statku z čp. 20, které bylo rozděleno na dvě části. Na zmiňované mapě vidíme již u čp. 20 rozdělené dvě parcely 28/1 a 28/2. Parcele číslo 28/2 bylo přiřazeno čp. 19.⁹³

Čp. 21 je zobrazeno na CO stabilního katastru jako menší stavení v první části vesnice, situované mezi čp. 6 a čp. 2 s číslem parcely 11. Během let 1829 a 1855 bylo k čp. 21 přistavěna velká část statku. K roku 1871 máme doloženého majitele Antonína a Kateřinu Kapinosovi.⁹⁴ V roce 1929 je zaznamenaná přestavba domu - byla zbořena příčná stěna se štítem a levá boční stěna do základů.⁹⁵ Čp. 22 bylo postaveno na druhé straně tehdy císařské silnice vedle čp. 3 těsně pod bývalým ovčínem. Bylo to stavení patřící vrchnosti od roku 1846.⁹⁶

Od čp. 23 jsou stavení situována zpět do druhé části obce do zastavěného cípu. Čp. 23 bylo postaveno pod výše zmiňovaný dům čp. 20.⁹⁷ Stavení bylo v letech 1829 – 1855 rozšířeno o kolmo navazující stodolu.⁹⁸ Jednalo se, a dodnes je to zde patrné, o dům 3 - dílné dispozice s pravostrannou orientací, stojící na parcele č. 29.

Čp. 24, čp. 25 a čp. 26 byly postaveny podél již silnice vedoucí na Novou Cerekev rovnoměrně za sebou. Čp. 27 bylo postaveno v seskupení domů naproti čp. 14 a čp. 15. Usedlost čp. 28 pokračovala pod čp.26 podél silnice na Novou Cerekev.

Zajímavý dům je ovšem čp. 29 s číslem parcely 30. Byl umístěn mezi čp. 23 (č. parcely 29) a čp. 24 (č. parcely 31). Na CO stabilního kakastru si můžeme povšimnout, že dům, stojící na parcele číslo 30 má naprosto jiné umístění v rámci parcely a i vůči komunikaci než na IS stabilního kakastru. Dle písemného oparátu SK z roku 1830 zjišťujeme, že majitelem čp. 29

---

⁹² V zakládacích spisech pozemkových knih se u některých vrchnostenských usedlostí objevuje jméno Marie Walserová. Ta byla majitelkou celého panství po smrti jejího manžela Ferdinanda od roku 1866 do roku 1883 než panství prodala Františku Liebzeitovi. Tzn., že během této doby bylo čp. 19 zbouráno. Srov. Tamtéž.

⁹³ Čp. 20 byl tedy do 70. nebo počátku 80. let velký statek postavený na parcele č. 28. Pak byl rozdělen na dvě části. Stavení patřilo od roku 1861 Ferdinandu Walserovi.⁹³ Po jeho smrti roku 1866 přešel vrchnostenský dům na jeho manželku Marii Walserovou, roz. Ringhofferovou. Po roce 1883, kdy Marie Walserová panství prodala Františku Liebzeitovi, patřilo čp. 20 jemu. Jednu domovní část prodal Liebzeit Františku a Anně Kapinosovým. Roku 1892 byla rozprodána i druhá domovní část panu Šikýřovi. Tato část dostala uvolněné, výše zmiňované, čp. 19.

⁹⁴ Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Zakládací spisy pozemkových knih okresní soud PE, č. kartonu 4.

⁹⁵ Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Berní správa Pelhřimov 1869 – 1948, č. kartonu 15.

⁹⁶ Vlastnické právo měl Ferdinand Walser. Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Zakládací spisy pozemkových knih okresní soud PE, č. kartonu 4.

⁹⁷ V 70. letech 19. století vlastnil dům Václav Somerouer.

⁹⁸ Národní archív, Indikační skizza, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2.

byl jistý Anton Stupka. Tato informace je však později červeně přeškrtnuta. Je zde však zřejmé, že mezi léty 1829 – 1855 bylo toto stavení do základů přestavěno.⁹⁹

Zarážející jsou i letopočty, které jsou na domě součástí fasády. Vidíme zde Z. 1794, R. 1948, K 1988, Ú 2001. Dům měl být založen v roce 1794. Na předchozích stránkách jsme se dozvěděli, že Čížkov měl v roce 1790 14 čp. a v roce 1830 již 33 čp. Dům byl tedy postaven s největší pravděpodobností ve 20. letech 19. století. Přestavba domu v roce 1948 je spíše nepravděpodobná, protože se po válce se běžně baráky nepřestavovaly. Vzezření domu odpovídá spíše 20. rokům 20. století, kdy se na vesnicích po 1. světové válce začalo mohutně stavět a přestavovat.¹⁰⁰ Čp. 30, 31, 32 jsou umístěny v hustěji zastavěné západní části obce poblíž čp. 27. Čp. 33 se nachází jako předposlední dům na konci obce směrem na Novou Cerekev.

V roce 1855 je v písemném aparátu SK uvedeno 37 čísel popisných. Do IS stabilního katastru se však zaznamenávaly i pozdější údaje a stavební změny.

Do zastavěného shluku domků na západní straně obce bylo přistavěno do poloviny 19. století několik dalších čísel popisných. Jednalo se o čp. 34, 35 a 36. Č.p. 37 bylo postaveno podél hlavní silnice vedle čp. 22 na čísle parcely 42.¹⁰¹

4.5 Sídlní vývoj Čížkova v období od 2. poloviny 19. století do současnosti

Těsně po polovině 19. století byla postavena nová myslivna¹⁰² asi 1 km u lesa Monstranč směrem na Pelhřimov, která dostala čp. 38. Pravděpodobně byla projektovaná Štěpánem Walserem, který v roce 1855 nově vystavěl židovskou synagogu v Nové Cerekvi. Myslivna a synagoga mají několik podobných prvků, podle kterých bychom mohli Walserovu práci charakterizovat. Jedná se hlavně o ztrojená obloukovitá okna.¹⁰³

Čp. 39 bylo situováno k rybníku „Louže“ směrem k sýpce. V 70. letech 19. století patřilo vrchnosti a dokonce ještě v roce 1921 je zde doložen majitel domu František Liebzeit, tzn. že

---

⁹⁹ Barák, zobrazený na CO byl postaven pravděpodobně ve 20. letech 19. století. Je tedy překvapující, že by zděný barák vcelku nový do základů zbourali a nově postavili během následujících desetiletí někde jinde. Je zde několik variant, ale přiklonila bych se k té, že dům na CO zobrazený jako zděný, byl snad pouze dřevěný. Nově vystavěný dům na té samé parcele měl pořád stejné číslo popisné 29.

¹⁰⁰ Konzultováno s prof. Škabradou.

¹⁰¹ V 70. letech 19. století je zde uveden byt zahradníka. Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Zakládací spisy pozemkových knih okresní soud PE, č. kartonu 4.

¹⁰² V písemném aparátu SK z roku 1830 je jako „Jägerhaus“ uvedeno čp. 4. Srov. Národní archiv, Stabilní katastr, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2.

¹⁰³ Dům byl v 70. letech 19. století v majetku Marie Walserové, tzn. že byl rodině myslivců pronajímán. Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Zakládací spisy pozemkových knih okresní soud PE, č. kartonu 4.

dům byl velmi dlouhou nájemní. Do IS je tento dům zakreslen již jen tužkou dodatečně. Dokazuje nám to, že do IS stabilního katastru se vkládaly informace déle než do písemného operátu SK z roku 1855.

K roku 1869 máme dle sčítání lidu doloženo 39 čísel popisných, avšak další sčítání z roku 1880 nám zobrazuje již 41 čísel popisných. To samé číslo nám ukazuje sčítání z roku 1890. V roce 1900 přibyl pouhý jeden dům. Znamená to, že vývoj domů v obci v poslední čtvrtině století vcelku stagnoval.

Dalším pramenem je nám katastrální mapa z roku 1886. S pomocí výše zmiňovaných sčítacích operátů a srovnáním IS a katastrální mapy z roku 1886 se nám ukážou další změny ve stavebním vývoji vesnice.

Čp. 40 vzniklo z rozdělení parcely č. 26 na dvě části. K čp. 31 bylo přistavěno křídlo, z něhož se následně stalo čp. 40 se svojí parcelou 26/2. K roku 1876 byl uveden majitel domu čp. 40 Vincenc a Marie Prokešovi a stavení bylo postaveno v roce 1873.

Velké změny zaznamenalo čp. 5. V roce 1855 koupil Štěpán Walser tento dům od Josefa Kapinose. Byla ponechána zděná světnice a veškeré ostatní zbylé dřevěné části byly zbourány. Na světnici se nastavěly dvě hospodářská stavení směrem na Útěchovice podél komunikace. Protože předchozí objekt sloužil po celou 1. polovinu 19. století jako hostinec, dostal nové číslo popisné 41 a funkce mu zůstala i nadále. Vedle čp. 41 si Štěpán vystavěl dům pro sebe, který obdržel právě čp. 5.¹⁰⁴ Parcela číslo 8 se tedy rozdělila na dvě části s tím, že čp. 5 mělo parcelu 8/1 a č.p. 41 parcelu 8/2. Čp. 5 je nám známo ze starých pohlednic jako poštovní úřad.¹⁰⁵ V roce 1871 Walser prodal čp. 41 Janu Krajcovi, tím předal i hostinec. O osm let později si Krajc odkoupil i parcelu č. 13/3.

Můžeme zpozorovat, že během 50. – 80- let 19. století se mění i sklon silnice vedoucí z Útěchovic do Čížkova. Na mapě z roku 1886 je vedena, již jako dnes, mezi čp. 41 a čp. 4.

Poslední mapu, kterou máme pro tuto oblast k dispozici, je mapa z roku 1964. Rozmezí mezi těmito dvěma prameny je vcelku veliké, ale jiné mapové podklady nemáme k dispozici. Dle katastrální mapy z daného roku můžeme vidět, že v tomto mezidobí bylo na parcele č. 70/5 postaveno čp. 42. V letech 1897 ho vlastnil Josef Bednář a dům je uveden jako novostavba.¹⁰⁶

Čp. 43 je situováno poblíž čp. 42 v zastavěném cípu vesnice. Je postaveno na parcele číslo 70/3 a v roce 1901 je vlastník uveden Josef Fiala. Dům je označen jako novostavba.¹⁰⁷ Čp. 44 bylo postaveno na místě bývalého ovčína, tzn. na číslo parcely 4/1. Stavení patřilo majitelům

---

¹⁰⁴ . Srov. Národní archiv, Stabilní katastr, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2.

¹⁰⁵ Dnes nefunkční „Restaurace u Oskara“.

¹⁰⁶ Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Berní správa Pelhřimov 1869 – 1948, č. kartonu 15.

¹⁰⁷ Tamtéž

velkostatku – bratrům Egonu a Oskaru Liebzeitovi, kteří statek podělili po zemřelém otci Františku Liebzeitovi v roce 1929. Dům byl s největší pravděpodobností vystavěn ve 30. letech 20. století. Po bývalém ovčínu již mnoho nezbylo. Z východní strany přiléhá k domu kamenná zeď z lomového zdiva, která by mohla dokládat pozůstatek bývalého stavení.

Čp. 45 a čp. 46 byly postaveny podél hlavní komunikace jako dvojdoměk, každý s vlastním vchodem. Čp. 47 je umístěno podél komunikace na Novou Cerekev pod rybníkem „Zámečák“. Jedná se o bytovku asi z 80. let 20. století. Stavení čp. 48 bylo postaveno mezi čp. 7 a čp. 17 podél ulicové zástavby pod rybníkem „Louže“. Čp. 49 se vměstnalo hned vedle čp. 46. Rodinná vilka čp. 50 byla postavena do křižovatky, kde se napojuje zastavěný cíp vesnice na komunikaci směrem na Novou Cerekev. Čp. 51, 52, 53 můžeme nalézt podél komunikace těsně pod rybníkem „Zámečák“. Na počátku 90. let 20. století byla postavena benzínová pumpa pod čp. 54 jako poslední stavení podél hlavní silnice směrem na Pelhřimov. Čísla popisná pokračují až do čp. 58. Máme zde ale pět stavení, novostaveb, která obdržela čísla popisná, jež nenavazují na prozatímní plynulý vývoj. Jedná se o čp. 183, 184, 193, 204, 213. Jsou situována hlavně na kraji vesnice směrem na Novou Cerekev. Tyto domy byly postaveny mezi lety 1976 – 1991, kdy Čížkov patřil pod územní správu Nové Cerekve. Dnes se nachází v Čížkově 63 domů, s nejvyšším číslem popisným 213. Za posledních 8 let přibýlo v Čížkově dalších 9 stavení. Ve vesnici není evidována žádná část obce nebo ulice. Přikládám tabulku s vývojem počtu obyvatel a počtu domů dle Českého statistického úřadu.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ *Historický lexikon obcí 1869 – 2005. I. Díl.* Český statistický úřad. Praha, 2006, str. 572 – 573.

TABULKA „Vývoj počtu obyvatel a počtu domů“

rok	počet obyvatel	počet domů
1869	316	39
1880	286	41
1890	311	41
1900	295	42
1910	265	42
1921	244	43
1930	220	43
1950	201	44
1961	183	44
1970	205	43
1980	148	42
1991	116	44
2001	125	52

5 Majitelé panství a velkostatku Čížkov od poloviny 19. století do současnosti

5.1 Rodina Ringhofferů a Walserů v Čížkově

V roce 1837 se Čížkov dostává do vlastnictví rodiny Ringhofferů, přesněji Martinovi Ringhofferovi (1780 – 1838/1841).¹⁰⁹ Historie rodu Ringhofferů v Čechách sahá do roku 1769, kdy chudý kotlářský tovaryš František Ringhoffer (+ 1827) přišel z Müllendorfu v Uhrách do Prahy. Kotlářem se vyučil ve Vídni u mistra Františka Pauera a po vyučení šel na vandr. První dílnu si pronajal na rohu Platnéřské ulice a Mariánského náměstí v domě čp.102. Ve výrobě kotlů a tradičního mědikoveckého zboží byl Ringhoffer úspěšný a výrobu brzy rozšířil o varné pánve pro pivovary. V kotlářském cechu byl zvolen za starostu a později se stal obecním starším a radním města Prahy.¹¹⁰

Františkův syn, Josef Ringhoffer, už měl malý závod, který se specializoval na výrobu zařízení pro lihovary a cukrovary. Josef se svým strýcem a majitelem čížkovského panství, Martinem Ringhofferem, zřídili v roce 1820 na jih od Prahy v Kamenici u Jílové měděný hamr na zpracování větších výrobků, které již nebylo možno zpracovat v pražské dílně. Od výroby měděného zboží a zařízení pro cukrovary přešla firma Ringhoffer roku 1852 k výrobě železničních vozů a později také tramvají a vznikla tak největší vagonka Rakousko – Uherské monarchie.¹¹¹

Čížkovské panství zdědila po Martinu Ringhofferovi roku 1841 jeho dcera Marie Walserová, rozená Ringhofferová. Narodila se v roce 1813 a v roce 1837 se provdala v obci Jičíněves u Jičína za Ferdinanda Walsera (Welzra).¹¹² Rok svatby Marie Ringhofferové se shoduje s rokem, kdy její otec, Martin Ringhoffer, zakoupil majetek v Čížkově. Vědomě již kupoval panství a zámek pro svoji dceru a její budoucí rodinu, kam se po jeho smrti opravdu nastěhovali.

Rodina Walserů vlastnila Čížkov do 80. let 19. století. Ferdinand Walser (nar. 11.7 1804 Jičíněves – 11.11 1866 Čížkov) žil se svojí rodinou v Jičíněvsi v panství Veliš – Vokšice,

---

¹⁰⁹ Datum úmrtí Martina Ringhoffera se liší. Pravděpodobnější bude datum úmrtí 1841 dle Sommera. Hlavní je, že Ringhofferova dcera zdědila majetek po jeho smrti roku 1841. Kryl se často ve svých poznámkách mýlí Srov. Archív Národního muzea v Praze, Pozůstalost Rudolfa Kryla, Rodina Ringhoffer, neinventarizováno. A srov. SOMMER, Gotfried Johann. *Das Königreich Böhmen*. Taborer Kreis. Prag, 1842. str. 178.

¹¹⁰ *Ottův slovník naučnýXXI. díl*. Praha, 1904, str. 811. Srov. Archív Národního muzea v Praze, Pozůstalost Rudolfa Kryla, Rodina Ringhoffer, neinventarizováno.

¹¹¹ <http://fira.hyperlink.cz/ringhoffer.htm>, [14. 11. 2008]

¹¹² Srov. Archív Národního muzea v Praze, Pozůstalost Rudolfa Kryla, Rodina Ringhoffer, neinventarizováno.

keré v této době vlastnil František Šlik.¹¹³ Genealog Rudolf Kryl má ve svých poznámkách uložených v archívu Národního muzea poznamenáno, že Ferdinand Walser byl „*der Bezirgsrichter*“, tzn. krajský soudce, avšak tento termín mohl popisovat Ferdinandovu nejvyšší hodnost, které za svůj život dosáhl. Mohlo se to týkat i okresního soudce, avšak až po roce 1850.¹¹⁴

Ferdinand měl několik sourozenců – Wilhelma, Gustava, Štěpána, Annu, Georga Theodora, Josefa a Edwarda.¹¹⁵ Byly to děti Jiřího Walsera (nebo také Johanna Georga Walsera), vrchního zahradníka hraběte Františka Schlika v Jičíněvsi a Marie, roz. Blažkové.¹¹⁶ Údajně se měl do Čech přistěhovat z Würtemberka kolem roku 1810. Pravděpodobně si ho pozvala Filipina Schliková, která nechávala zvelebovat park okolo jičíněvesského zámku.¹¹⁷

Můžeme se domnívat, že Ferdinand Walser se svojí manželkou se přestěhovali do Čížkova po roce 1841, kdy zemřel Martin Ringhoffer a jeho dcera Marie Walserová zdědila čížkovské panství. Spolu s Ferdinandem odešlo do Čížkova i několik jeho sourozenců – Gustav, Štěpán a Anna. V roce 1848 převedla Marie Walserová polovinu majetku na svého manžela. Když Ferdinand v roce 1866 zemřel, správa velkostatku zůstala zase v rukou Marie Walserové.

---

¹¹³ František Josef Šlik (1789 – 1862), syn Filipiny Šlikové a Josefa Jindřicha Šlika. V 1. polovině 19. století nebyli Šlikové příliš zámožným rodem. Vlastnili pouze fideikomisní panství Kopidlo – Staré Hradky s 25 vesnicemi a alodní panství Veliš – Vokšice s 32 vesnicemi. František jako jediný syn si sám zvolil vojenskou dráhu. Po smrti otce v roce 1806 se vzhledem k Františkově nezletilosti ujala správy panství jeho matka Filipina. Když bylo Františkovi 22 let, panství přeal, ale většinu času složil v armádě. Začínal jako poručík u kyrysníků a skončil jako generál jízdy a doživotní člen panské sněmovny. Sloužil pod knížetem Karlem Filipem Schwanzenbergem. V Napoleonských válkách bojoval u Drážďan a Chlumce, v bitvě u Lipska, v bouřlivých 40. letech potlačoval revoluci v Uhrách a naposledy velel v roce 1859 v bitvě u Solferina. Srov. Autor neznámý (? Max Dvořák?). *Stručný nástin dějin panství hraběcího rodu Šlikovského*. Jičín, 1895, str 42 – 43. Srov. *Ottův slovník naučný* díl 22, Praha, 1904. s. 678 – 679. Srov. *Bibliografický slovník WURZBACH* z roku 1876 <http://www.literature.at/mdsearch.alo?orderby=author&sortorder=a&quicksearch=true&allfields=wurzbach> [11.3 2009]. Za zprostředkování informací o Jiřím Walsеровi děkuji Bc. Jitce Jouklové.

¹¹⁴ Krylův tiskopis je pouhý přepis pramene z 19. století. V této době se termín „Bezirk“ v rakouské němčině užíval pro okres, výraz kraj k němu dalo až 20. století a především severoněmecká němčina, resp. u nás i protektorátní a říšská němčina. V roce 1837 nemohl být okresním soudcem, protože okresy neexistovaly, krajské soudy však ano, ale záleží na tom, jak je proveden přepis a jak moc jsou do něj zakomponovány pozdější skutečnosti. Ferdinand Walser nemusel být okresním soudcem v roce 1837, ale následně v kariéře pak ano, právě tak, jako mohl být krajským soudcem. Pátrala jsem ve svatebních matrikách Jičíněvsi, avšak záznam o svatbě jsem nenašla. Pravděpodobně měl svatbu někde jinde, než Rudolf Kryl zmiňuje.

¹¹⁵ Edward Walser (nar. 1831) ve školním roce 1849/50 navštěvoval pražskou polytechniku. Pavel Vlček ve své Encyklopedii architektů a stavitelů se domnívá, že by mohl být totožný se Štěpánem Walsерem. Bohužel Pavel Vlček nevěděl, že Štěpán Walser měl několik sourozenců, z nichž Edward se mohl vydat ve šlépějích svého staršího bratra a mohl také přilnout ke stavitelství. Srov. VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha, 2004, str. 706. ISBN 80-200-0969-8.

¹¹⁶Podoba Jiřího Walsera je zobrazena v příloze č. 7.

Jiří Walser zemřel v Čížkově v roce 1855. Jeho manželka Marie, rozená Blažková, zemřela roku 1854 v Jičíněvsi. Můžeme předpokládat, že Jiří a zbylé děti (Wilhelm, Georg Teodor, Josef, Edward), které neodešly s bratrem Ferdinandem do Čížkova, zůstaly s rodiči v Jičíněvsi. Po smrti Marie roz. Blažkové odešel Jiří Walser do Čížkova za zbytkem rodiny. Srov. LIEBZEIT, Ivan. *Rodokomen rodiny Walser.doc.*, 4.4 2008 [11.3. 2009].

¹¹⁷ Srov. PÍSKAČ, František. *Dějiny hradu Veliše a panství Šlikovského*. Jičín, 1898, str 78.

Manželství mezi Ferdinandem a Marií bylo bezdětné, a tak Marie musela statek během následujících let prodat.

5.1.1 Štěpán Walser

Pro Pelhřimovsko má význam bratr Ferdinanda - Štěpán Walser (narodil se 13.12 1813 v Jičíněvsi – zemřel 3. 1. 1896 v Čížkově). Pravděpodobně získal vzdělání v oboru stavitelství, a když se jeho bratr Ferdinand oženil, odešel s ním a se sourozenci do Čížkova.

Máme několik informací o Walserově stavitelském působení, jak přímo v Čížkově, tak i v okolí. Pravděpodobně se zasloužil se o projekt novostavby hájovny čp.38 v 50. letech 19. století.¹¹⁸ V nedaleké Nové Cerekvi již v roce 1852 postavil školu a o rok později dokončil stavbu školní budovy evangelické školy v Moravči.¹¹⁹ V roce 1855 zde nově vystavěl židovskou synagogu. Synagoga byla postavena v místě původní dřevěné stavby v romantickém a pseudomaurském slohu.¹²⁰

V tomto roce zároveň Walser koupil čp. 5 od Johana Kapinose pro sebe a svoji vlastní rodinu. Velkou část domu nechal zbourat, byla ponechána akorát světnice, na kterou nastavěl dva komplexy budov. Z jednoho se stalo čp. 41, ve kterém i nadále fungoval hostinec, tak jako v čp. 5 po celou 1. polovinu 19. století, a z druhého se stal Walserův obytný dům, jež získal čp. 5, známé jako bývalý poštovní úřad. Dnes je na tomto místě již nefunkční „Restaurace u Oskara“.¹²¹

Walserova projektantská činnost byla na několik let utlumena. Ožila až během 70. let 19. století, kdy v letech 1872 – 74 postavil budovu bývalého gymnázia v Pelhřimově. Budova vznikla na místě dvou domů čp. 34 a 35, kdysi starého pivovaru. Výstavba probíhala dle plánů pražského architekta Vojtěcha Ignáce Ullmanna v historizujícím pseudorenesančním slohu. Zadní průčelí v ulici na Příkopech bylo dostavěno až v roce 1876 ve stylu italské renesance, protože došlo oproti původnímu projektu ke změnám, za něž byl Walser kritizován.¹²²

---

¹¹⁸ LIEBZEIT, Ivan. Historie obce a zámku Čížkov.doc., 26.12. 2007 [11.3. 2009], srov. Národní archív, Indikační skizza, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2. a srov. kapitola Urbanistický vývoj vesnice.

¹¹⁹ Srov. MZA Brno, SOKA Pelhřimov, Základní devítiletá škola Moraveč (1843 – 1973), Pamětní kniha č. 1. neinventarizováno.

¹²⁰ Synagoga stojí v Rubešově ulici nedaleko židovského hřbitova. Je orientována závěrem k východu a průčelím je obrácena k silnici. Pseudomaurský sloh, ve kterém byla vystavěna má napodobovat babylónsko-asyrskou architekturu. Slavnostní svěcení se konalo dne 31.1. 1856. Srov. ČERNÝ, Jiří. Židovské památky v Nové Cerekvi. In. Vlastivědný sborník Pelhřimovska 1/1990. Pelhřimov 1991. str. 15 - 24.

¹²¹ Srov. kapitola Urbanistický vývoj vesnice.

¹²² <http://www.mikroregion.pel.cz/stezka/>, [19.3. 2008].

Mezi Walserovy další zásluhy patří pseudogotický kostel svatého Filipa a Jakuba v Žirovnici. Byl postaven mezi lety 1868 – 72 podle návrhu architekta J. Kubrichta.¹²³ V návaznosti na „protestantský zákon“ z roku 1861, kdy si evangelické chrámy mohly nechat přistavět věž se zvony, projektoval Walser roku 1876 věž evangelického kostela v Moravči.¹²⁴

Jeden z posledních projektů, které Walser vypracoval, byl pro Františka Liebzeita. Pravděpodobně projektoval přestavbu zámecké budovy čp. 1 v 80. letech 19. století v Čížkově a postavil stáj u lihovaru čp. 8. Bohužel k této informaci nemáme podloženou písemnými prameny, pouze výpovědí Ivana Liebzeita.

Ze Štěpána Walsera se vypracoval výborný projektant, což dokázal na několika budovách přímo v Čížkově nebo v blízkém okolí. S Walserovým pracovním životem souvisí i život osobní. Roku 1854 se oženil s Terezií rozenou Eckhartovou (1824 – 1872). Rok na to koupil pro svoji rodinu dům a projektoval poslední zakázky. Pak jeho činnost mizí až do počátku 70. let. S největší pravděpodobností začal naplno pracovat po smrti své ženy Terezie.

S Terezií měli 6 dětí – Charlottu, Marii, Ferdinanda, Edwarda¹²⁵, Štěpánku a Emanuela. Právě poslední Štěpánova dcera - Emanuela - bude hrát roli v dalších dějinách čížkovského zámku.

5.1.2 Pohřební místo Walserů v Nové Cerekvi

Tak jak se patří, každý významější rod by měl mít i úctyhodné místo odpočinku. Pro rodinu Walser ho nechal navrhnout a zhotovit Štěpán Walser a všechny pochované osoby v něm se příbuzensky vztahují právě k němu. Náhrobní kámen je situován na starém hřbitově v Nové Cerkvi těsně za kostelem svatého Tomáše Becketa. Je z opracované žuly hranolového tvaru asi metr vysokého, s jednoduchým nápisem „WALSER“. Prostor okolo náhrobku je ohraničen litinovým zábradlím ve tvaru protínajících se jednoduchých lomených oblouků a mohutným jasanem, stojícím za náhrobkem.

V hrobce je pochováno asi 13 lidí z rodu Walserů nebo jeho spřízněných osob.¹²⁶ Jedná se o Štěpána Blažka (1793 – 1853) – strýce Štěpána Walsera z matčiny strany, dále o Josefa Walsera (1827 – 1853) - mladšího bratra Štěpána, který zemřel svobodný. Pohřben je zde i otec Ferdinanda a Štěpána Walserových - Jiří Walser (1776 – 1855), snoubenka Josefa Walsera - Antonie Jelenová (1832 – 1862), Ferdinand Walser (1804 – 1866), Terezie

---

¹²³ Srov. ČERNÝ, Jiří. Židovské památky v Nové Cerkvi. In. Vlastivědný sborník Pelhřimovska 1/1990. Pelhřimov 1991. str. 15 - 24.

¹²⁴ POCHÉ, Emanuel. *Umělecké památky Čech II*. Praha, 1977, str. 85.

¹²⁵ Utonul při potopení lodi v roce 1912. LIEBZEIT, Ivan. Historie obce a zámku Čížkov.doc., 26.12. 2007 [11.3. 2009]

¹²⁶ LIEBZEIT, Ivan. Hrobka Walser v Nové Cerkvi.doc., 4.8. 2008 [11.3. 2009].

Walserová roz. Eckhartová (1824 – 1872) – manželka Štěpána Walsera, Josefa Rozkocová (1805 - 1883) - sestřenice Štěpána Walsera z matčiny strany, Gustav Walser (1811 – 1892) – bratr Štěpána Walsera, Anna Walserová (1816 – 1892) – sestra Štěpána Walsera. Pohřben je zde i sám Štěpán Walser (1813 – 1896) a manželka Ferdinanda Walsera – Marie Walserová, roz. Ringhofferová (1813 - ?) – pravděpodobně zemřela v 80. letech 19. století. V roce 1883 ještě prodala panství Františku Liebzeitovi.¹²⁷ Poslední kdo leží v hrobce je Aglaia Kirchnerová von Neukirchen roz. Liebzeitová (1889 – 1948) – dcera Františka a Emanuely Liebzeitové a samotná Emanuela Liebzeitová (1860 – 1948) – dcera Štěpána Walsera.

5.2 Rodina Liebzeitů v Čížkově (1883 – 1948, 1992 – 2007)

V roce 1883 prodala Marie Walserová čížkovský velkostatek Františku Liebzeitovi (nar. 1858 v Jindřichově Hradci – zem. 1928 v Čížkově, pochován v Jindřichově Hradci).¹²⁸ S koupí statku Františkovi finančně pomohl jeho otec Anton Liebzeit a strýc. Dluhy však do konce 19. století splatil a statek velmi dobře prosperoval.

František se narodil Antonu Liebzeitovi (nar. 1817 v Jindřichově Hradci – zem. ?) a Anně (roz. Pakostové nar. 1819 v Černovicích – zem. ?). Dětství strávil v rodném Hradci. Nižší reálku absolvoval v letech 1872 – 1876 v Českých Budějovicích, pak v roce 1880 odbornou školu pěstitelskou v Libverdě a své vzdělání ukončil v roce 1881 úspěšně absolvovanou zemědělskou praxí v Třeboni.

Za manželku si vzal roku 1888 jednu z dcer Štěpána Walsera a Terezie Walserové, Emanuelu Walserovou (27.5. 1860 Čížkov - 24.9. 1948 Čížkov), se kterou měl pět potomků.¹²⁹ František Liebzeit zemřel v Čížkově roku 1928. Ve své závěti věnoval veškeré nemovitosti velkostatku Čížkov včetně dvoru Hanuska svým dvěma synům, Oskaru a Egonu Liebzetovi a uložil jim kromě povinnosti starat se o matku Emanuelu, vyplatit každé ze tří sester – Aglaje, Hedvice, Anně – určitý finanční obnos.

Oskar (1890 – 1964) i Egon (1892 – 1989) Liebzeit nastoupili ještě před 1. světovou válkou na stojní fakultu pražské polytechniky. Studium však museli přerušit a narukovat. Oskar sloužil u námořnictva a Egon u dělostřelců. Poslední léta studia oba dokončili po válce.

---

¹²⁷ To, že zde byla pochována i bývalá majitelka zámku Marie Walserová, roz. Ringhofferová dokazuje nález prstenu s iniciálami v hrobce při její přípravě kvůli pohřbu Emanuely Liebzeitové. Srov. LIEBZEIT, Ivan. Hrobka Walser v Nové Cerekvi.doc., 4.8. 2008 [11.3. 2009].

¹²⁸Srov. Příloha č. 8

¹²⁹ Srov. Příloha č. 9

Egon nastoupil nejdříve do Hradce Králové a Oskar do Staré Huti. Asi v roce 1922 nastoupil Oskar Liebzeit do Pražské železářské společnosti v Kladně (dále jen PŽS)¹³⁰, kam roku 1926 sem za ním přišel i jeho bratr Egon, přičemž oba dva pracovali v oddělení válcoven. Během několika let byl Oskar povýšen na personálního ředitele PŽS a Egon na ředitele válcoven.¹³¹

Změny v pracovních životech obou bratrů nastaly po skončení 2. světové války. Závodní rada PŽS se začala zbavovat všech řídicích pracovníků, o kterých se domnívala, že spolupracují s Němci. Výpověď dostal Egon i Oskar. Egon se proti tomuto jednání odvolal a po delším prozkoumání se mohl do podniku vrátit. Oskar však jednal jinak. Po svém propuštění se odstěhoval na zámek do Čížkova a po pozemkové reformě v roce 1948 byl Oskar nucen odstěhovat se minimálně 3 km od místa bývalé nemovitosti. Bydlel na kraji Nové Cerekve poblíž železniční stanice, kde dožil do roku 1964.¹³²

Je téměř jasné, že výsledky 2. světové války a následné události v roce 1948 ovlivnily vlastnictví a držbu pozemků rodiny Liebzeit. 19.5. 1945 dle dekretu prezidenta republiky a zákona č. 6/1945 Sb. zavedl okresní národní výbor v Pelhřimově prozatímní národní správu na majetek, poněvadž majetek rodiny Liebzeit přesahoval 100 ha (ve své závěti František Liebzeit věnuje svým dvěma synům majetek, který má přes 210 ha polností a 200 ha lesů), byl jim zbytek bez náhrady zabaven.

Další zábor půdy nastal v roce 1948 po komunistickém převratu. 26.3. 1948 zavedl okresní národní výbor v Pelhřimově prozatímní národní správu na zemědělský a lesní majetek. Pokud majetek převyšoval hranici 50 ha, byl jim zbytek půdy bez náhrady odejmut.¹³³ S těmito 50 hektary majitelé nemohli ani hospodařit, ani z nich čerpat. Prozatímním národním správcem byl jmenován „rolník“ z Čížkova - František Šebera (8.6. 1948 zase odvolán). Po uvedení do

---

¹³⁰ Původně Vojtěšská huť byla pojmenována po Vojtěchu Lannovi. Spolu s bratry Kleinovými a Václavem Novotným vlastnili již na Kladně uhelné doly a stali se později nejmocnějšími železničními podnikateli v Čechách. Huť zahájila činnost v roce 1855 se dvěma pecemi tzv. belgického stylu. Architektonické ztvárnění dalších 4 pecí z let 1858 - 1860 v podobě věží s cimbuřím, inspirované tzv. italským hradním stavitelstvím, je připisováno Vojtěchu Ignáci Ullmanovi. Kvůli dodávkám koksovatelného uhlí byl areál hutí již od roku 1855 propojen Buštěhradskou dráhou s ostatní železniční sítí a od roku 1858 Kladensko - nučickou dráhou se zásobami železné rudy u Nučic a ložisky vápence u Tachlovic a Mořiny. Roku 1857 byla založena Pražská železářská společnost (PŽS) a v roce 1869 vznikla válcovna a mostárna. Od roku 1878 se vyráběla plávková ocel v Thomasově konvertoru, roku 1883 byla postavena první Martinská pec. 90. léta 19. století znamenala vrchol rozvoje PŽS: provozovala čtyři vysoké pece, pět Thomasových konvertorů a osm Martinských pecí, byly rozšířeny válcovny a ocelárny. V roce 1946 byla Vojtěšská huť pojmenována podle maršála Koněva a v polovině 50. let byla sloučena s druhou kladenskou hutí - Poldínou, založenou roku 1889 Karlem Wittgensteinem (Spojené ocelárny, n.p.). Srov. <http://www.hornictvi.info/techpam/kladno/kladno.html> [11.3. 2009].

¹³¹ LIEBZEIT, Ivan. Historie obce a zámku Čížkov.doc., 26.12. 2007 LIEBZEIT, Ivan. Hrobka Walsler v Nové Cerekvi.doc., 4.8. 2008 [11.3. 2009].

¹³² Když si při stěhování odvezl ze dvora zámku lavičku, kterou si pořídil po odebrání statku, byl obviněn z rozkrádání společenského majetku a rok vězněn. Srov. Tamtéž.

¹³³ Již 21. března 1948 byl komunistickým parlamentem vyhlášen zákon o pozemkové reformě. Na jeho základě byla vyvlastněna půda statkům s rozlohou nad 50 ha. Vše bylo provedeno v souladu se závěry tzv. Hradeckého programu. Došlo tak k zestátnění zbytků těch velkostatků, které unikly tzv. znárodnění již po roce 1945.

správy byl národní správce povinen ihned vypsát soupis veškerého majetku a všechny tyto hodnoty, konta nebo jiná majetková práva proti neoprávněným zásahům z majitelovy strany.¹³⁴

Navíc byla na bratřích Liebzeitech vyžadována milionářská daň¹³⁵ – celková hodnota majetku dle přiznání v roce 1949 činila přes 4 miliony, z toho stržené dluhy, takže výsledný obnos zůstal na částce přes 3,5 milionu. Milionářská daň byla Liebzeitům do roku 1956 strhávána z jejich příjmů. Pak bylo vymáhání pozastaveno a objevil - li se v rodině mimořádný příjem, byl použit na splácení zbývajících dluhů.¹³⁶

V pramenech jsem našla zprávu, že během počátku 50. let 20. století (1952) byly podle zákonů č. 142/47 Sb. a 46/48 Sb. převzaty v pelhřimovském okrese zámecké objekty v Čížkově a Novém Rychnově. V objektech se již nenalézalo žádné vnitřní zařízení majitelů.¹³⁷

Po znárodnění v roce 1948 byla v zámku a v přilehlých hospodářských budovách umístěna Strojní traktorová stanice (dále jen STS). Tehdejší ředitel si vymanil bydlet v prostorách bytu Egona Liebzeita v 1. patře zámku. Během následujících let vznikl ze zámku internát pro zemědělské učiliště. Majetek se Liebzeitům vrátil až v roce 1992 v restituci.

6 Novodobé osudy zámku

Při sledování osudů čížkovského zámku jsem narazila na bývalé majitele a jejich příbuzné. Jednalo se o Ivana Liebzeita, jehož otec byl Egon Liebzeit a Sentu Kiliansovou, roz. Divišovou, jejíž matka byla Hedvika, roz. Liebzeitová. Díky jejich ústní i písemné výpovědi jsem mohla rekonstruovat vnitřní i vnější podobu zámku a zámeckého areálu.

---

¹³⁴ SOkA Pelhřimov, fond MNV Nová Cerekev (1945 – 1990), Pozemková reforma podle zákona z roku 1948 – velkostatek Čížkov, inv.č. 113, sig. 213, č. kartonu 24.

¹³⁵ Milionářská daň, byla zvláštní daň uvalená na občany Československa k pokrytí škod, způsobených v zemědělství mimořádným suchem v létě roku 1947 zákonem č. 185/1947 Sb. ze dne 31. října 1947 o mimořádné jednorázové dávce a mimořádné dávce z nadměrných přírůstků na majetku. Podle tohoto zákona byly povinny zaplatit tuto dávku rodiny, jejichž majetek ke dni začátku platnosti uvedeného zákona přesahoval hodnotu v částce 1 milionu Kčs a současně pokud jejich daňová povinnost v roce 1947 činila nejméně 50 tisíc Kčs. Tato mimořádná dávka představovala zvýšení daňové povinnosti za rok 1947 o další 2 až 20 %.

V roce 1948 byl uvedený zákon zpřísněn. Národní shromáždění přijalo zákon č. 180/1948 Sb. ze dne 19. července 1948, kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 31. října 1947, č. 185 Sb., o mimořádné jednorázové dávce a mimořádné dávce z nadměrných přírůstků na majetku, který povinným osobám nařizoval zaplatit dávku ve výši od 7 do 20 % z hodnoty majetku, progresivně stoupající podle hodnoty toho majetku. Nejvyšší dvacetiprocentní sazba se uplatňovala při hodnotě majetku nad 20 milionů Kčs.

¹³⁶ LIEBZEIT, Ivan. Historie obce a zámku Čížkov.doc., 26.12. 2007 [11.3. 2009].

¹³⁷ SOkA Pelhřimov, fond Okresní národní výbor Pelhřimov (1945 – 1960), Konfiskace a národní správy 1949 – 1952 (Čížkov), inv. č. 619, sig. 72/1, č. kartonu 325.

Zároveň se dochovaly pohledy a staré fotografie, které mnoho naznačí o změnách zámeckého průčelí i vnitřního vybavení. Dochované informace dle pohlednic a fotografií o zevnějšku zámecké budovy jsou doloženy od konce 19. století po 40. léta 20. století, zatímco z povědi bývalých majitelů se týkají období 40. let 20. století.¹³⁸

6.1 Zobrazení zámku dle fotografií a pohlednic z 1. poloviny 20. století

Nejvíce dochovaných pohledů a fotografií máme na hlavní západní průčelí zámecké budovy. Během 1. poloviny 20. století došlo na fasádě zámku k několika změnám. Se současným stavem se shodovaly římsy, osovost domu a velikost okenních otvorů a dveří, avšak jejich typ byl odlišný. V prvním a druhém patře se nacházela osmi tabulková okna a v posledním patře okna čtyř tabulková. Veškeré okenní výplně byly vyměněny během 2. poloviny 20. století za novodobá okna profilu písmene tvaru „T“.

Dveřní otvor s vraty do průjezdu se změnil během 30. let 20. století. Na pohlednicích z přelomu 19. a 20. století se nachází dvoukřídlé rámové dveře obdélného tvaru, s dvěmi čtvercovými otvory nadsvětlíku a s jemně profilovanou římsou nad vstupem. Oskar a Egon Liebzeit nechali vstup, po smrti Františka Liebzeita, do průjezdu rozšířit a opatřit ho novými historizujícími vraty půlkruhového profilu. V okolí dveřního otvoru byla ztvárněna pásová bosáž s klenákem nad vraty.¹³⁹

Ze severního průčelí je dochován neúplný pohled, avšak dostačující. Římsy i osovost byly shodné se současným stavem. Na pohlednicích a fotografiích z přelomu 19. a 20. století je rozeznatelná terasa, která spojovala první patro zámku a osmiboký pavilon. Dle vzpomínek pamětnice Senty Kiliányové byl mezi terasou a zámeckým pavilonem dřevěný můstek s železným kovaným zábradlím.¹⁴⁰ Pod terasou byly situovány místnosti pro dělníky¹⁴¹, ze kterých vedla do návsi dvě šestitabulková okna, v současnosti zazděná.¹⁴²

Jižní průčelí bylo dle pohlednice z přelomu století shodné s římsami a osovostí s dnešním stavem. Výjimku tvoří okenní otvory v přízemí. Dle dobové pohlednice můžeme shlédnout, že na počátku 20. století v přízemí na jižním průčelí žádná okna nebyla. Tuto skutečnost lze

---

¹³⁸ Ivan Liebzeit prožil v Čížkově dětství mezi léty 1944 – 1947. Srov. LIEBZEIT, Ivan. Historie obce a zámku Čížkov.doc., 26.12. 2007 [11.3. 2009]

¹³⁹ Popis samotných vrat se bude nacházet v kapitole Architektonický rozbor. Rozšíření vstupu pak bylo využito k možnosti vjezdu automobilu Oskara Liebzeita po roce 1945. Tamtéž.

¹⁴⁰ Senta Kiliányová, 17.10. 2008, Praha.

¹⁴¹ LIEBZEIT, Ivan. Historie obce a zámku Čížkov.doc., 26.12. 2007 [11.3. 2009]

¹⁴² Srov. Muzeum Vysočiny Pelhřimov, pohlednice Čížkova, inv.č. 5826., Soukromá sbírka pohlednic pana Brůny z Čížkova, Soukromá sbírka pohlednic a fotografií Ivana Liebzeita.

ověřit i z fotografií ze 40. let 20. století.¹⁴³ S největší pravděpodobností byl okenní otvor v levé ose během 2. poloviny 20. století vybourán, v souvislosti se změnou funkce místnosti z obytné na závodní kuchyni. Ve druhé ose byl tak doplněn lizénový rámec s náznakem dalšího okna, pravděpodobně z důvodu dodržení osovosti. Informace o stavu východního průčelí s rizalitem nejsou dochovány.

Na dobových fotografiích z 30. let 20. století je zachován také pohled na oba zámecké pavilony, patřící k zámecké budově a přilehlému parku. Stavební úpravy na chráněném zámeckém pavilonu nejsou natolik čitelné, jako na rohovém pavilonu při dnešní autobusové zastávce.

Dle fotografií byl čtyřboký pavilon zděný, dvoupatrový, zakončený plochou stanovou stříškou. Pavilonek byl ze všech čtyř stran jednoosý a měl dvě nadzemní podlaží. Přízemí, zahrnující obdélné vstupní otvory a stejně vysoké okenní otvory ve všech osách, bylo vyšší než první patro. Fasáda měla mnoho prvků, shodujících se se zámeckou fasádou, mezi nimiž byla i zdobná římsa, oddělující podlaží pavilonku, jejíž profil byl stejný, jako profil korunní římsy při závěru zámecké budovy tzn., že římsu podpíraly konzolky ve tvaru malých klenáků. V přízemí se tedy nacházely vstupní otvory a šestitabulková okna. V prvním patře byla slepá obdélná okénka s mělkou nikou, spíše zdobného charakteru.

6.2 Funkční řešení zámecké budovy podle vzpomínek pamětníků

Vzpomínky Ivana Liebzeita i Senty Kiliányové pochází ze 40. let 20. století. Oba dva zde prožili mnoho času. Ivan zde dokonce v průběhu 2. světové války po 3 roky s rodinou bydlel, protože se rodina obávala leteckých náletů na průmyslové Kladno. Co se týká popisu interiéru, jaké místnosti byly užívány a na co, mají oba dva shodné interpretace.

V přízemí zámecké budovy se po pravé straně od vjezdových vrat nacházel ve dvou místnostech byt správce velkostatku, z něhož se ve 2. polovině 20. století stala závodní kuchyně a jídelna (čísla místností na půdorysu, dále jen č.m. je 1.01 a 1.02). Na této straně se nacházela i správčova kancelář (č.m. 1.13), kancelář účetního, sociální zařízení a skladová místnost.

Po levé straně od průjezdu se nacházely dvojce dveře. První vedly do skladiště dřeva na topení (č.m. 1.07) a druhé do prádelny (č.m.1.11), která měla také později funkci koupelny nebo se

---

¹⁴³ visit@volny.cz. Čížkov fotky staré, 5.8. 2008 [4.3. 2010]

tu také v létě stácel med ze včelína. Místnost v levé části rizalitu sloužila jako mlékárna (č.m. 1.12). Vchod do ní byl pouze z venku, ze severní strany rizalitu. Samostatnou bytovou jednotku tvořily místnosti s vlastním vstupem ze dvora, které byly účelově pronajímány (č.m. 1.10, 1.09 a 1.08).¹⁴⁴

Po vystoupení schodiště do prvního patra zámku se po levé straně vstoupilo do kanceláře Františka Liebzeita, později do kanceláře Egona a Oskara Liebzeita (č.m.2.03). Po pravé straně od hlavního schodiště se nacházel vchod do spížní komory (č.m. 2.02). Za dvoukřídlymi prosklenými dveřmi se dalo vejít do třech různých vstupů. Na pravo do hlavní kuchyně (č.m. 2.12) a navazující kuchyňky (č.m.2.13), nalevo do chodby s toaletami a s točitým dřevěným schodištěm do 2. patra zámku (č.m. 2.11). Tato chodba dále pokračovala do bytu a ložnice Františka Liebzeita (č.m. 2.10 a 2.09). Odtud se dalo vejít do rohového pokoje, tzv. „loveckého“ pokoje (č.m. 2.07 a 2.08), jehož stěny byly pokryty loveckými trofejemi Františka Liebzeita.¹⁴⁵ „Lovecký“ pokoj byl propojen s velkou rodinnou jídelnou (č.m. 2.05 a 2.06), jejíž jeden východ ústil zpět do předsíně s dvoukřídlymi rámovými dveřmi. Druhé dveře z jídelny ústily do reprezentativního salonku (č.m. 2.14) s křbovými kamny, jejichž prostor byl oddělen od zbytku místnostmi historizujícími sloupy podpírající snížený podhled. Ze salonku bylo možné vejít do tzv. „pánského“ pokoje (č.m. 2.15), z něhož vedly dveře na tehdejší terasu. „Pánský“ pokoj navazoval na malou kuchyňku, kuchyň a předsín.

Ve 2. patře, kam ústilo dřevěné točité schodiště (č.m. 3.07 a 3.08), bylo umístěno několik bytů pro zbytek rodiny. Jednalo se hlavně o byt a kuchyňku Emanuely Liebzeitové , roz. Walsеровé (č.m. 3.12, 3.13 a 3.14) a o rodinu jejích dcer, také tu byl byt Oskara Liebzeita. Nesměly tu chybět pokoje pro hosty a pokoje vychovatelek či adjunktů.

„V místnostech prvního patra byly položeny parketové podlahy, kromě dlážděných chodeb a kuchyní. Ve druhém patře byly podlahy prkenné, včetně dlouhé chodby nad schodištěm do prvního patra zámku. Většina pokojů byla vybavena kachlovými kamny, salon velkým krbem. Místnosti společenské a soukromé byly vytapetované, avšak salonek se zdobenými sloupy byl omítnut pouze bílým nátěrem. Zámek byl bezesporu vybaven ještě prvorepublikovým nábytkem.“¹⁴⁶

Dle fotografie z rodinných sbírek Ivana Liebzeita je zachován pohled na jídelnu z 20. let 20. století, kde se slavila stříbrná svatba Františka Liebzeita. Jídelna je pokryta zdobenými

---

¹⁴⁴ Podle Ivana Liebzeita se v této části zámku nacházela pec na chleba, v níž se ještě za Františka Liebzeita pekl. Ivan Liebzeit, 7.2. 2009, Čížkov. Je možné, že se jedná o návaznost na mnohem starší objekt. Viz kapitola Shrnutí stavebního vývoje zámku.

¹⁴⁵ „...Na stěnách visely jelení i kančí hlavy a vše bylo doplněno lustrem z paroží...“ tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

tapetami, obrazy, kyvadlovými hodinami. Po stranách pokoje je rozložen nábytek a uprostřed pokoje se rozkládá velký dřevěný jídelní stůl, stojící na parketách s položeným kobercem (foto č. 6).

7 Architektonický rozbor objektu

7.1 Základní charakteristika stavby

Zámek se zahradou se nachází na křižovatce silnice spojující Tábor a Pelhřimov s komunikací, odbočující k jihu směrem k Nové Cerekvi.

Půdorys zámku odpovídá tvaru písmene „T“. Hlavní objekt má půdorys obdélníkového tvaru o stranách cca 31 m a 13 m, s podélnou osou orientovanou sever – jih a jeho západní průčelí je situováno do návesního prostoru (foto č. 4). Východní průčelí směřuje do uzavřeného zámeckého dvoru, přičemž z jeho střední části vystupuje mohutný rizalit (foto č. 5).¹⁴⁷ Budova je zděná, a má tři nadzemní podlaží spolu se sklepy a prostorem krovu. Hlavní i kolmé křídlo jsou zastřešeny plochou valbovou střechou, na níž je v centrální části posazena hodinová osmiboká věžička s ochozem. Prostory zámku jsou přístupné z přilehlého návesního prostranství a dále třemi vstupy z východní strany ze zámeckého dvora.

Dispozice zámku je trojdílná, přičemž všechna tři nadzemní podlaží mají dvoutraktovou dispozici. První trakt zaujímá prostory hlavního křídla, tzn. větší místnosti orientované k západní straně a druhý trakt je součástí centrálního rizalitu ve východním průčelí. Zde se nachází hlavní spojovací článek mezi patry a tím je jednoramenné schodiště s podestou.

Objekt je částečně podsklepen - pod jižní a severní částí objektu a pod rizalitem. Sklepy v celém rozsahu a přízemí z větší jsou klenuté, první a druhé patro mají rovné stropy s omítanými podhledy.

Barevné rozlišení budovy působí velmi jednoduše. Fasáda je vymalována jemně okrovou barvou, již velmi vybledlou, s kombinací s terakotovou barvou, kterou jsou nabarvena okna s parapetama ve všech patrech.

Samostatně při severozápadním rohu budovy stojí zahradní altán, dříve přístupný, protože býval spojený se zámkem přes terasu, napojenou na první patro zámku. Ta byla po roce 1989 zbourána a dnes je jeho přístupnost pouze ze zámeckého parku. V současnosti je zachována pouze postranní zídka, která spojuje zámek a altán.

---

¹⁴⁷ Je otázka zda tuto část nazývat rizalitem nebo už křídlem. Obecně je rizalit považován za středovou nebo boční část stavby vystupující po celé výšce z líce průčelí. Hloubka rizalitu může být různá. Pokud má vystupující část budovy dvě a více os, což zámek v Čížkově splňuje, můžeme ji už nazývat křídlem.

7.2 Exteriér

7.2.1 Západní průčelí

Fasáda zámku je omítaná s některými úseky odkrytého zdiva.¹⁴⁸ V přízemí se v severní části pod okapem objevila vyrovnávací plenta z tašek, která nám naznačuje určité stavební zásahy, kterým se budu věnovat v jedné z následujících kapitol.¹⁴⁹

Západní průčelí hlavního křídla je devítiosé, rozdělené čtyřmi hladkými jednoduchými pilastry, sdružených při nárožích budovy. Uprostřed je situovaný průjezd, jenž je zaklenut mohutným půlkruhovým obloukem. Ve střední ose v přízemí a zároveň ve dvou postranních osách byla použita iluzivní pásová bosáž s vyznačením klenáků.¹⁵⁰ Oba dva okenní otvory, které zapadají do této bosované části, mají okolo sebe iluzivní šambránu s vystupující obvodovou lištou.

Zdobný prvek má v tomto případě i mezipatrová římsa. Nachází se mezi přízemím a prvním patrem a mezi prvním a druhým patrem jsou vloženy dvě římsy pod sebou. Závěr budovy tvoří profilovaná korunní římsa s výrazně vysunutým deskovým základem. Deska je podepřená prefabrikovanými keramickými konzolami ve tvaru malých klenáků.¹⁵¹ Jejich rozložení je orientováno dle rozestupů oken posledního patra. Zároveň jsou mezi jednotlivými konzolami vyznačeny mírně vystouplé obdélníky.

V prvních dvou nadzemních patrech zámku jsou použita novodobá obdélná okna s členěním ve tvaru písmene „T“, přičemž okna přízemí jsou zanedbatelně nižší než okna v prvním patře. V přízemí je okno ve druhé ose ze severní strany zamřížováno z diagonálně kladených a vzájemně nakoso stavěných tyček kruhového profilu z 2. poloviny 20. století. Ve třetí ose je okno slepé s mělkou nikou, lizénovým rámcem okolo a drobnou nadokenní římsou.¹⁵²

Poslední třetí nadzemní patro je snížené a okna dvoukřídlá, skoro čtvercového tvaru.

---

¹⁴⁸ Opadávání omítky nebo fasády je ve většině způsobeno dodatečným navlhnutím podkladu pod omítkou, tj. zdiva. Nejvíce bývají ohroženy části zdiva západně orientovaných fasád. Omítka odpadá zpravidla v důsledku promrznutí navlhlého zdiva. Srov. BLEICH, Jürgen. *Poruchy staveb*. Bratislava, 2001. str. 35. ISBN 80-88905-50-8.

¹⁴⁹ Viz kapitola Shrnutí stavebního vývoje zámku.

¹⁵⁰ Můžeme použít i termín iluzivní kvádrování. Funkce bosáže byla většinou vždy hlavně estetická. Bosované zdivo působí dojmem pevnosti a nepohytnosti a jeho použití je často situováno ve spodních částech staveb, čemuž situace na zámku zcela odpovídá.

¹⁵¹ Při severní straně rizalitu je konzola díky vysoké vlhkosti materiálu poničena a dá se rozpoznat její materiál.

¹⁵² Okenní otvor byl již slepý na počátku 20. století. Ostatní okna měla v přízemí a prvním patře tvar písmene „T“ a byla osmitabulková. Poslední patro mělo vsazena okna čtyřtabulková. Veškerá okna byla novodobě vyměněna během 2. poloviny 20. století. Srov. Muzeum Vsočiny Pelhřimov, pohlednice Čížkova, inv.č. 5826., Soukromá sbírka pohlednic pana Brůny z Čížkova, Soukromá sbírka pohlednic a fotografií Ivana Liebzeita.

7.2.2 Severní průčelí

Severní průčelí hlavního křídla je dvouosé a pilastry, které se nachází na nárožích budovy, zdobí první a druhé patro. Římsy jsou totožné se západním průčelím, přičemž mezipatrová římsa oddělující první a druhé nadzemní patro byla zároveň hranicí stropu již neexistující terasy.¹⁵³ Terasa spojovala zámek a osmiboký zahradní pavilon. Pod terasou se nacházely klenuté obytné místnosti pro dělníky, které měly dvě okna, dnes zazděné, vedoucí skrz zídku směrem do návesního prostoru.

Dveřní otvor se nachází ve druhém nadzemním podlaží, z něhož bylo možné vstoupit na zmiňovanou terasu. Je zde zřejmé, že dveře, terasa i pavilonek vznikly ve stejné době.¹⁵⁴ Díky demoličním zásahům je oblast fasády v přízemí zámku severního průčelí poškozena.

Okna se na tomto průčelí nachází pouze dvoje jednoduchá dvoukřídlá, a to ve třetím nadzemním podlaží.

7.2.3 Jižní průčelí

Jižní průčelí koresponduje svojí dispozicí s průčelím severním. Průčelí je opět dvouosé s pilastry v nárožích, zdobící všechna patra. Římsy jsou totožné se západním průčelím. V přízemí zámku, neboli v prvním nadzemním podlaží se nachází v levé ose okno tvaru písmene „T“. Druhé je zde pouze naznačeno lizénovým rámcem. Druhé a třetí nadzemní patro má okna opět totožná se západním průčelím.

Na průčelí je v jihovýchodním nároží nastavěna vstupní brána do zámeckého dvora.¹⁵⁵ Před touto stěnou se na trávníku objevuje šest kamenných patníků, vsazené do půlkruhu, které tvořili obvod jakési předzahrádky a estetickou funkci v okolí zámku.

7.2.4 Východní průčelí

Východní průčelí je stěna zámku, směřující do zámeckého dvora a zahrady. Ze všech průčelí je nejsložitěji ztvárněné, protože v jeho střední části vystupuje mohutný rizalit.

Jižní úsek východního průčelí je rozdělen na čtyři osy. To nám naznačuje již nepravidelný rytmus v souladu s ostatními průčelími. Poslední čtvrtá osa na první pohled nezapadá do historického vzezření budovy. Během 1. poloviny 20. stol., v souvislosti s dostavbami hygienických zařízení byla vsazena do všech pater užší okna, která sousedí s jižní stěnou

¹⁵³ Terasa byla zbourána, poté co se majetek vrátil v restituci bývalým majitelům Liebzeitům, tzn. po roce 1992.

¹⁵⁴ Český ústav zeměměřický a katastrální (CUZK), mapa 1885, signatura B2/a/13.

¹⁵⁵ Původní vjezd do dvora byl situovaný na místě již zbourané terasy. Po vystavění terasy byl vjezd přesunut do jihovýchodního rohu zámecké budovy. Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Berní správa Pelhřimov 1869 – 1948, č. kartonu 15.

rizalitu. Na jihovýchodním nároží je stěna ohraničena pilastrem pouze v úrovni prvního a druhého nadzemního patra. Na místě druhého pilastru běží právě 4. osa okenních otvorů. Římsy a typy oken opět korespondují se západním průčelím.

Tato část zámku je situována na mírném svahu, což zvedlo úroveň vstupu do prvního nadzemního patra. Ke dveřím vede krátké peronové schodiště postavené z cihel a sedmi profilovaných kamenných bloků. Díky nestabilitě je vrchní kamenná deska upevněna železnými táhly. Pod schodištěm je situován nízký vstup do sklepa.

Nad schodištěm se nachází novodobě upravený dveřní otvor. Dveře jsou jednokřídlé s nadsvětlíkem, ale jejich vsazení signalizuje starší dveřní otvor. V úrovni prvního nadzemního patra se v první ose nachází ještě malý okenní otvor. Na fasádě je čitelné, že okno mělo dříve rozměry větší.¹⁵⁶

V prvním patře se nachází pouze dvě okna, a to ve 2. a ve 4. ose. Zajímavé je, že v první ose okno chybí a ani zde není nijak naznačeno. Druhé patro má již tři okenní otvory, přičemž ve druhé ose chybí okno také. Po zazdění okna nebo zvýraznění obrysů nejsou žádné stopy.

Severní úsek východního průčelí je tříosý. Pilastr je zachován na severovýchodní hraně pouze v úrovni druhého nadzemního patra. Římsy a velikost okenních otvorů korespondují se západním průčelím. Okna v druhé prostřední ose jsou slepá s mělkými nikami. Dveřní otvor, nacházející se ve třetí ose, má vsazeny novodobé dvoukřídlé dveře s nadsvětlíkem a kamenným ostěním okolo. Ke vchodu vedly tři kamenné žulové bloky, které jsou dnes z části zbořené a rozhozené v blízkém okolí vstupu.

Jižní stěna rizalitu má pouze jednu osu. Pilastr se nachází na jihovýchodním rohu rizalitu a zdobí přízemí a první patro. Římsy a velikost okenních otvorů opět korespondují se západním průčelím.

Severní stěna rizalitu má již tři osy, které jsou v nepoměru se stranou jižní. Římsy a velikost okenních otvorů opět korespondují se západním průčelím. Pilastr se nachází na severovýchodním rohu rizalitu a zdobí opět přízemí a první patro. Všechny okenní otvory jsou v této části zazděné s ponechanými mělkými nikami až na dvě malá okna, vybouraná v místech oken starších. Dveřní otvor je vsazen v prostřední ose. Dveře jsou dřevěné dvoukřídlé a jako nadsvětlík jsou použita dvě šestitabulková okna. Můžeme se domnívat, že pochází z výstavby rizalitu z konce 19. století.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ Toto zazdění proběhlo v návaznosti na změnu funkce místnosti za oknem. Během druhé poloviny 20. století se z přízemních místností na jižní straně stala kuchyně a v místnosti, kde bylo okno zazděno, byl postaven velký mrazák, který část okna zakryl. Tudíž bylo nutno reagovat zkrácením daného okenního otvoru a vložením menšího okna.

¹⁵⁷ Český ústav zeměměřický a katastrální (CUZK), mapa 1885, signatura B2/a/13.

Východní stěna rizalitu je tříosá. Pilastry jsou umístěny na obou krajích rizalitu, dosahující stejné výšky jako na celém východním průčelí. Římsy jsou totožné se západním průčelí až na korunní římsu ve střední ose, kde římsa, zatím z nevysvětlitelného důvodu účelně chybí.

Prostřední osa má v tomto průčelí funkci hlavně estetickou. V prvním nadzemním patře jsou umístěny dvoukřídlé dveře v žulovém ostění se zazděným nadsvětlíkem. Jak žulové ostění, tak nadsvětlík signalizují umístění staršího dveřního otvoru. Ke dveřím vede krátké peronové schodiště postavené na podobném principu jako u jižního úseku východního průčelí s tím rozdílem, že zde kamenná podesta pokračuje až za okraj rizalitu.

Ve druhém nadzemním podlaží se nachází velké segmentové okno vedoucí do hlavního schodiště. Okenní otvor je kopírován šambránou, vedoucí až na sokl budovy. Nad oknem je půlkruhová nika s motivem slunce. Tato nika, ale již bez motivu, se objevuje i v posledním patře nad dvoukřídlým oknem.

Na průčelí jsou vidět i dvě slepá okna bez nik, pouze s mírně vystouplým orámováním. Na místě jednoho zazděného okna v druhém nadzemním patře jsou vsazeny dva malé okenní otvory. Pravděpodobně v souvislosti s přestavbou místnosti ve 2. polovině 20. století na koupelnu a hygienická zařízení.

7.3 Interiér

Podoba zámeckého interiéru je dána ve všech podlažích vždy dvoutraktem, s obytnými a reprezentačními místnostmi při západním průčelí a schodišťovou částí při východním průčelí (rizalitu).

Suterén a přízemí jsou až na nepodstatné výjimky klenuté, následující dvě patra jsou plochostropá. Podlahy jsou zastoupeny většinou novodobou dlažbou (kromě prostorů při schodišti do 1. patra a v síni 1. patra), parketovými nebo prkennými podlahami. Dveře se ve většině nachází dvoukřídlé rámové s bambulkovými (přízemí a 1. patro) nebo žaludovými závěsy (2. patro). Ostatní dveřní výplně jsou novodobé s typizovaným kováním.

Okenní niky jsou ve všech patrech jinak široké. Přízemí jsou niky hluboké s širším úhlem a jsou zakončeny rovným záklenkem. Existují zde však výjimky, týkající se místností s čísly 1.07, 1.08 a 1.09, kde mají okenní niky nejširší rozevření a jsou zaklenuty segmentovými záklenky.¹⁵⁸

---

¹⁵⁸ Vyjimečnost těchto místností bude zdůvodněna v kapitole Shrnutí stavebního vývoje zámku.

7.3.1 Suterén

Podsklepeny jsou oba dva trakty zámecké budovy. Pod hlavním křídlem zámeckého objektu se nachází tři sklepení. Při stavbě rizalitu při východním průčelí v 80. letech 19. století, byla podsklepena i tato část (sklep č. 0.04) a napojena na sklep č. 0.02.

Sklepení č. 0.01 při jižní straně a sklepení č. 0.02 západní straně zámeckého průčelí mají podobný charakter a v minulosti sloužily jako chladírna pro kuchyň v přízemí (č.m.1.04). Další sklep č. 0.03 je umístěn při severní straně zámeckého průčelí. Jeho charakter napovídá, že se jedná o jednu z nejstarších stavebních fází, která se na zámku nachází.

Ve všech třech sklepeních pod zámeckým objektem (sklep č. 0.01, 0.02, 0.03) se nachází valené klenby půlkruhového profilu, avšak pod přistavěným rizalitem (sklep č. 0.04) se vyskytuje klenební systém typický pro konec 19. století – segmentové klenby se segmentovými pasy.

7.3.1.1 Sklep č. 0.01

Dispozice sklepení se skládá ze dvou poměrně stejně velkých prostorů čtvercového půdorysu, které jsou zaklenuty půlkruhovou valenou klenbou. Zdivo klenby v obou prostorech je složené z cihel o velikosti 29x14x7 cm, tzn. rakouský formát, avšak zdivo obvodových stěn je kamenné, místy omítnuté.

Vstup do sklepa se nachází vně zámecké budovy při jižní straně východního průčelí. Vchod je vysoký asi 120 cm, umístěný pod krátkým zděným perónovým schodištěm vedoucí do jižní části zámku. Dveře do sklepa jsou svlakové, pobité ze čtyř prken a jsou vsazeny do jednoduchého ostění tvořeného z trámů. Zavírání je jištěno jednoduchou železnou zástrčkou. Schodiště do sklepení je mírně stočené a složené ze tří zděných stupňů. Od samotných prostorů sklepa je odděleno kamenným ostěním se zavěšenými dřevěnými dvířky uzavíratelné opět na železnou zástrčku. Další kamenné ostění je mezi oběma prostory sklepa, avšak zřejmě druhotně použité dle znatelných drážek.

7.3.1.2 Sklep č. 0.02

Sklepení č. 0.02 má dispozici obdélného prostoru při západním průčelí budovy a je umístěno pod místností č. 1.01. Sklepení je zaklenuto valenou klenbou půlkruhového profilu, stavěnou z cihel o rozměrech 29x19x6cm. Obvodové zdivo je kamenné, neomítané a při západním průčelí má sílu až 130 cm, což se může ověřit díky větracímu otvoru.

Tato poslední místnost byla v minulosti oddělena svlakovými dveřmi, pobitými z jednoduchých prken v dřevěném ostění, avšak dnes jsou ostění i dveře vyložené a ponechané stranou.

Spolu se sklepem č. 0.01 byl užíván jako chladírna pro kuchyň, která se nacházela v místnosti č. 1.04. Obě dvě sklepení pochází s největší pravděpodobností ze stejné doby, z přestavby tvrže na zámek z konce 18. století (foto č. 25 a 26).

7.3.1.3 Sklep č. 0.03

Třetí sklep je umístěn při severním průčelí zámku. Vstup se nachází přímo v rohové místnosti zámku č. 1.10. Prostory sklepa jsou rozděleny opět na dvě části, přičemž v prvním menším a poznatelně mladším prostoru jsou zahrnuty dvě niky zaklenuty segmentovou klenbou. Druhý prostor má obdélný tvar, který je zaklenut starou kamennou klenbou půlkruhového profilu. Zdivo klenby je neomítané, složené ze sbíraného kamene, pokládaného podélně s orientací sklepa. Podlaha sklepa je nezpevněná a vlhká místy s pohozenými cihlami různých profilů.¹⁵⁹ Charakter sklepení je naprosto stavebně odlišný od předešlých sklepů. Dle charakterových vlastností sklepení se dá předpokládat, že sklep je mnohem starší než zbylé tři (foto č. 27).¹⁶⁰

7.3.1.4 Sklep č. 0.04

Čtvrté sklepení má situovaný vstup v centrální části rizalitu pod hlavním schodištěm. Sklepení je trojdílné s prostřední schodišťovou částí a bylo napojeno na sklepení č. 0.02.

Do suterénu se vstupuje svlakovými dveřmi, usazenými v mohutném dřevěném ostění, za nimiž se rozkládá schodiště zakončené mělkým segmentovým pasem.

První prostory jsou umístěny hned napravo po sestupu schodiště do tohoto sklepení. Jedná se o prostory obdélníkového půdorysu zaklenuty stlačenou segmentovou klenbou. Nachází se zde čtyři niky zaklenuté segmentovým pasem, z nichž dvě jsou zároveň větracími otvory. Vstup do tohoto prostoru je oddělen žulovým ostěním se zavěšenými svlakovými dveřmi tvořených sestavou několika prken. Zavěšení konstrukce dveří je pomocí železných vodorovných závěsů jednoduchého profilu.

Nalevo od schodiště do sklepení se nachází vstup do dalších dvou prostor. První má tvar písmene „L“ a vede podél schodiště a pod něj. Jedná se spíše o chodbičku s několika

---

¹⁵⁹ Například šestiboký profil cihly o rozměrech 36x17x6. Tyto cihly se nachází na hromádkách v zámeckém parku. Je možné, že byly použity při stavbě zděných sloupků ohraničující zámecký park od dvora.

¹⁶⁰ Viz. kapitola Shrnutí stavebního vývoje.

segmentovými pasy. Z ní se dá vstoupit do třetího prostoru prvního traktu, který se rozkládá při jižní straně rizalitu. Jedná se o čtvercovou místnost, v jehož centrální části je umístěn sloup profilu písmene „L“, o něhož se opírají segmentové pasy do protějších stěn. V místnosti se rozprostírá jedna větší nika a větrací otvor, zakončený vyřezávaným plechem s motivem slunce.

Ve sklepení je užito segmentových kleneb a pasů a jeho charakter odpovídá výstavbě na konci 19. století.

7.3.2 Přízemí

Prostory přízemí jsou rozděleny klenutým průjezdem na severní a jižní část a na prostory v rámci rizalitu. Podlahy jsou z větší části dlážděné nebo prkenné, přičemž charakter dlaždic je různý, většinou se jedná o novodobou dlažbu z 2. poloviny 20. století. Výjimku tvoří dlažba na podestách schodiště do 1. patra a v síni, která je na první pohled starší. Zajímavá je také dlažba v průjezdu, pravděpodobně ze 30. let 20. století, která byla položena současně s historizujícími vjezdovými vraty.

Dveře jsou, až na několik použitých příkladů z 20. století, rámové dvoukřídlé z 2. poloviny 19. století, zavěšené na bambulkových závěsech a vsazené do jemně profilované dřevěné zárubně. Kliky jsou ve všech případech v přízemí novodobé. Okenní výplně jsou kompletně vyměněny za okna profilu písmene tvaru „T“ z 2. poloviny 20. století. Většina místností je v přízemí klenutá plackovou klenbou půlkruhového profilu s pasy, asi z konce 18. století. V oblasti rizalitu jsou místnosti s mladším klenebním systémem za použití segmentových kleneb a traverz z 80. let 19. století.

Při popisu místností v budově v jednotlivých podlažích budu postupovat od jižní části po severní část a závěrem bude východní část rizalitu.

7.3.2.1 Jižní část

Jižní část přízemí je rozdělena na dvě větší místnosti při západním průčelí a tři menší místnosti při východním průčelí. Do této části vedou dva vstupy z průjezdu a jeden venkovní vchod při jižní straně východního průčelí. Většina oken ústí do západního průčelí směrem do ulice. V této části jsou tři klenuté místnosti, avšak z různých stavebních fází, a tři místnosti plochostropé.

Místnost 1.01

Tato místnost se nachází při západním průčelí zámecké budovy se vstupem z průjezdu. Místnost 1.01 má rovný omítnutý podhled, avšak je to jedna z výjimek – většina místností v přízemí je zaklenutá plackovou klenbou. Dá se předpokládat, že tato klenba byla i zde, ale není k tomu žádný viditelný argument (např. fabion).

Podlaha v celé místnosti je pokryta keramickými deskami o rozměrech 40 x 40 cm, pravděpodobně z 2. poloviny 20. století.

Dveře vedoucí z průjezdu jsou vysoké dvoukřídlé, vsazené do dřevěné zárubně s jemnou profilací. Křídla jsou rámová, složená ze třech profilovaných polí (čtverec – obdélník – čtverec) na lícové i rubové straně. Do zárubně jsou dveře vsazeny s různě použitými zapuštěnými závěsy. Na jedné straně jsou závěsy bambulkové z 2. poloviny 19. století a na druhé straně jsou žaludové z 1. poloviny 19. století, což napovídá, že dveře mohou být druhotně užití a vsazené v mladší době. Tento typ dveří se objevuje hlavně v přízemí a v prvním zámeckém patře.

V místnosti se nachází dvě okna s rozšířenými nikami a drobnou parapetní deskou. Oboje okenní výplně jsou vsazené do dřevěné okenní zárubně. Okenní křídla jsou dvojitého profilu písmene „T“ z druhé poloviny 20. století. Mají moderní oválné zapuštěné závěsy s otvíráním na plechovou kličku ve spodní i ve střední části okna.

Stěny místnosti jsou pobité dřevěnými latěmi dosahující do úrovně již zmiňovaného parapetu, tzn. cca 90 cm. Zbytek stěn je kromě stropu vymalován válečkem s motivy světle modré barvy.

Místnost 1.02

Prostor se nachází při rohu západního a jižního průčelí budovy. Uprostřed místnosti probíhá segmentový pas se zrcadélky na okrajích, z něhož vychází mírné náběhy klenebního pole. Podlaha je krytá keramickými dlaždicemi o rozměrech 20 x 20 cm, pocházející asi z 2. poloviny 20. století.

Dveře vedoucí z předchozí místnosti jsou novodobé, vsazené do ocelové zárubně. Dveřní křídla mají rámovou konstrukci, ve spodní části pobitou dřevěnými latěmi a v horní části jsou prosklené.

V místnosti jsou umístěna tři okna s rozšířenými nikami a drobným parapetem stejného profilu jako okna v předchozí místnosti a okna ve zbytku celého přízemí.

Stěny místnosti jsou pokryté bílou barvou, avšak cca do 120 cm kryjí stěnu novodobé bílé dlaždice o rozměrech 15 x 15 cm, pravděpodobně z doby, kdy zde ve 2. polovině 20. století sídlila závodní kuchyně.

Místnost 1. 03

Prostor se nachází při rohu jižního a východního průčelí a je zaklenuta dvěma polemi plackové klenby skoro půlkruhového profilu, rozdělené uprostřed pasem. Dveřní vstupy z místnosti mají hluboké rozšířené niky zaklenuté segmentovým pasem.

Podlaha v celé místnosti je pokryta opět keramickými dlaždicemi 25 x 25 cm. Dveře se zde nezachovaly žádné, avšak zůstaly zde pouze novodobé ocelové zárubně.

V tomto prostoru se nachází malé novodobé okénko, které je vsazeno v rozšířené okenní nice. Tato nika a zbytek místnosti je však přerušen vestavěným zděným mrazákem s novodobými dveřmi a ocelovou zárubní, který sloužil závodní kuchyni ve 2. polovině 20. století.

Můžeme předpokládat, že se v místnosti vyskytovala dvě velká okna, tak jako v předešlých místnostech, ale zbylo po nich z vnitřního prostoru pouze část jedné okenní niky. Venkovní průčelí zanechává stopy po obou okenních otvorech.

Místnost 1.04

Prostor se nachází při jižní straně východního průčelí. Klenby jsou obdobné jako v místnosti 1.03 a pasy obou místností se o sebe navzájem opírají. Tato místnost je však o něco kratší, než místnost předchozí a ze zadní strany místnosti utváří užší obdélný prostor. V jihozápadním rohu má stěna do výšky mírný sklon. Pravděpodobně se bude jednat o pozůstatek černé kuchyně z počátku 19. století.¹⁶¹

Podlaha je pokrytá keramickými červeno - šedivými novodobými dlaždicemi o rozměrech 11 x 11 cm. Pouze v jihozápadním rohu je část podlahy pokryta betonem.

Z místnosti vede východ do zámeckého dvora, jehož vstup je klenutý vysokým mělkým segmentovým pasem a síla zdi ke dveřní zárubni je nerovnoměrně odstupňována na obou stranách. Pravděpodobně to naznačuje starší dveřní otvor. Dveře jsou novodobé s nadsvětlíkem, vsazené do ocelové zárubně s druhotně použitou mosaznou klikou typu „Elegant“ z počátku 20. století. Nadsvětlík je složen ze šesti tabulek matného skla, což je

---

¹⁶¹ Konzultováno s Prof. Škabradou při průzkumu objektu, 10.5. 2009.

jediný prosklený otvor v místnosti. Z místnosti vede dveřní otvor do místnosti č. 1.05 zaklenutý segmentovým pasem.

Na zdech místnosti jsou pozůstatky zděných příček, které byly postaveny i zbourány během 20. století.

Místnost 1.05

Prostor sousedí ze severní strany s průjezdem a z východní strany s rizalitem. Místnost je plochostropá bez známek jakéhokoliv dřívějšího zaklenutí. Z místnosti 1.04 sem ústí pouze průchod zaklenutý segmentovým pasem. Podlaha je opět pokryta dlaždicemi o rozměrech 11 x 11 cm. Do obvodové zdi při styku východního průčelí s rizalitem bylo ve 20. století vestavěno sociální zařízení s malým okenním otvorem a okenní nikou.

Místnost 1.06.

Prostor je spíše alternativa chodbičky a je situován mezi místnostmi č. 1.05 a 1.01. Prostor je plochostropý a má viditelně vyšší strop než jakákoliv předchozí místnost. Podlaha je pokryta betonem.

Do prostoru vede vstup z průjezdu, avšak jeho tloušťka zdiva i profil samotných dveří naznačuje mladému vzniku. Nad vstupem je zaklenut vysoký půlkruhový nadlehčující oblouk. Dveře z místnosti předchozí jsou opět novodobé.

Místnost je bez okenních otvorů.

7.3.2.2 Průjezd

Průjezd rozděluje hlavní zámecké křídlo na jižní a severní část. Je zaklenutý čtyřmi poli plackové klenby vysokého profilu rozdělenou pasy. Třetí pas je mírně zešíkmený a poslední pas, který odděluje prostor rizalitu a průjezdu je zdvojený a tvarově odpovídá půlelipse (foto č. 28). Podlaha je složena z tvrdé cementové dlažby (25 x 25cm), ve tvaru na šikmo postavených veskládaných čtverců, zapuštěné výrazně níže než ostatní podlaha v místnostech. Dlažba je orámována obdélnou dlažbou, pravděpodobně terracovou, se směsí červených zdobených linií. Pochází asi ze 30. let 20. století, kdy byla vyměněna i vjezdová vrata.

Vrata jsou rámová historizující (pseudobarokní) a mají dvoukřídlou podobu s nadsvětlíkem. Závěsy jsou vnitřní oválné, typické pro 1. polovinu 20. století. Klika je novodobá, avšak na dřevě je vidět profil původní historizující kliky s rozvilinami. Každý rám z venkovní strany je složen z prken, poskládaných do kosočtverečného profilu a každé prkno je přibito hřeby se

zakulacenou hlavou. Uprostřed každého křídla jsou upevněny kované úchyty opět s historizující pseudobarokní podobou. Nadsvětlík je tvořen ze dvou prosklených částí vložené do dřevěné plochy elipsového profilu. Obě dvě skleněné části jsou zamřížované jednoduchými železnými tyčemi zešikmenými proti sobě.

7.3.2.3 Severní část

Severní část se skládá z pěti místností, z nichž tři se nachází při západním zámeckém průčelí a dvě při východním. Do této části vede vstup ze zámeckého dvora a dvě místnosti jsou přístupné pouze z průjezdu. Všechny místnosti jsou zaklenuté plackovou klenbou s pasy různých profilů. Okenní výplně jsou shodné s okny v jiných místnostech, avšak ve třech místnostech jsou mnohem větší úhly okenních nik. Jedná se o místnost č. 1.07, 1.08 a 1.09.

Místnost 1.07

Prostor se nachází při severní straně průjezdu a okno směřuje do západního průčelí. Místnost je zaklenuta plackovou klenbou s pasy, avšak profil klenby je nepoznatelně nižší než profil například v průjezdu. Při severovýchodním rohu je vestavěný velký komín, do něhož je opřená část pasu, oddělující starší prostor dymníkové kuchyně od zbytku místnosti. Druhá část pasu vychází z vyzděného komínu současně proti staršímu pasu a opírá se do zdi průjezdu. elkový profil tohoto dvojitého pasu vypadá jako lomený oblouk. Tento prostor sloužil na počátku 19. století jako černá kuchyně, která byla ve 2. polovině 19. století přestavěna na tahovou adaptaci pod dymníkovým otvorem (foto č. 30).

Podlaha je pokryta betonem, na němž jsou zbytky linolea. Z průjezdu sem vedou jediné dvoukřídlé rámové dveře z 2. poloviny 19. století, jejichž tvar i zavěšení odpovídá dveřím vedoucích z průjezdu do místnosti 1.01. Zůstala zde ještě nika po vstupu do místnosti č. 1.08, která byla během 20. století zazděna.

Okenní otvor je uzavřený segmentovým záklenkem a je situován těsně při stěně průjezdu. Jeho nika se tedy rozšiřuje pouze do jedné strany, avšak má široký úhel stejný, jako při místnostech č. 1.08 a 1.09. Okno je opět novodobé dvojité typu „T“, stejně jako u většiny oken v budově.

Místnost 1.08

Prostor se nachází při západním průčelí zámecké budovy mezi pokoji č. 1.07 a 1.09. Je zaklenutý poměrně zvláštní plackovou klenbou. Na obou dvou krajích místnosti se nachází široké půlkruhově zaklenuté pasy a uprostřed místnosti se nachází jedno klenební pole placky. Pas však není oproti klenebnímu poli o tolik vyšší, jak je tomu například u ostatních plackových kleneb v přízemí budovy.

Podlaha je pobitá širokými dřevěnými fošnami. Vedou sem jediné dvoukřídlé rámové dveře v horní části prosklené, s bambulkovými závěsy z 2. Poloviny 19. století. Jsou zde čitelné i velké zazděné dveře do místnosti 1.11 a druhé zazděné dveře vedoucí do místnosti 1.07.

Okno je umístěno těsně při stěně s pokojem č. 1.09. Okenní nika je zakončená segmentovým záklenkem, do něhož zasahuje široký klenutý pas plackové klenby. Tento případ se opakuje i vedlejší místnosti č. 1.09.

Místnost 1.09

Prostor je umístěn při severozápadním nároží zámecké budovy. Klenební systém je totožný s místností předchozí, tzn. jedno plackové pole klenby uprostřed místnosti obklopeno dvěma širokými půlkruhově zaklenutými pasy (foto č. 31).

Podlaha je v místnosti opět dřevěná, avšak zde je pokrytá linoleem. Do místnosti vedou novodobé rámové dveře s jednoduchými oblými závěsy, vsazené v široké dveřní nice se segmentovým záklenkem. Okno ústí při západním průčelí budovy a je umístěno nesouměrně při stěně s místností 1.08, do jehož niky zasahuje pas plackové klenby.

Místnost 1.10

Tato drobná místnost je umístěna při rohu severovýchodního průčelí zámecké budovy. Pokoj je zaklenut jedním polem plackové klenby půlkruhového profilu bez pasů.

Podlaha je pokryta betonem. Do místnosti ústí jeden ze čtyř vstupů ze zámeckého dvora, jehož dveře jsou dvoukřídlé rámové, v horní polovině prosklené, s křížovými závěsy pravděpodobně z počátku 20. století. Z této místnosti vedly pravděpodobně dveře i do sousedního pokoje č. 1.11. Po bývalém otvoru zbyla pouze dveřní nika se segmentovým záklenkem. Okenní otvory v této místnosti nejsou žádné.

V místnosti se nachází vstup do sklepa č. 0.03, jehož stáří bude korespondovat s nesouměrností okenních nik a atypických plackových kleneb v pokojích nad ním (tzn. č.m. 1.09 a 1.10).¹⁶²

Místnost 1.11.

Tato místnost je umístěna podél stěny východního průčelí a navazuje dveřmi do průjezdu. Pokoj je rozdělen pasy na tři pole plackových kleneb vysokého profilu.

Podlaha je pokryta drobnými novodobými červeno - šedivými dlaždicemi o rozměrech 11 x 11 cm. Povrch se mírně svažuje do odvodného kanálu na vodu.¹⁶³

Vstup do místnosti je pouze z průjezdu a vede dvoukřídlými rámovými dveřmi s bambulkovými závěsy z 2. poloviny 19. století, jejichž profil je stejný jako u dveří, vedoucích do č.m. 1.01 a 1.07. Okenní otvor je zde pouze jeden, a to směrem do východního průčelí těsně při rizalitu. Okenní nika je velmi vysoká, zaklenutá segmentovým záklenkem. Profil okenní niky odpovídá spíše na zazděný dveřní otvor, do něhož bylo vestavěno okno.¹⁶⁴

7.3.2.4 Rizalit

Celý tento prostor byl přistavěn k východní části zámeckého průčelí ve druhé polovině 19. století, takže většina stavebních a konstrukčních prvků je právě z této doby. Rizalit v přízemí se skládá ze dvou postranních místností (č. 1.12 a 1.13) a uprostřed schodišťové části (1.14).

Místnost 1.12

Pokoj je umístěn při severní stěně rizalitu, do něhož vede jeden z dalších vstupů ze zámeckého dvora. Místnost je zaklenutá segmentovou stlačenou klenbou odpovídající konci 19. století. Nad již výše zmiňovaným vstupem do zámeckého dvora je zaklenutá trojboká výseč.

Podlaha je z části pokryta betonem a z části cihlami o rozměrech 28 x 14 x 7 cm. Z cihel je upravena malá podesta, na které bylo ve druhé polovině 20. století vybudováno sociální zařízení, avšak po restituci bylo opět zbouráno.

Dveře vedou do místnosti jak ze schodišťové části (č. 1.14), tak i ze zámeckého dvora. Dveře ze schodišťové části jsou novodobé, vsazené do ocelové zárubně, která je umístěna v segmentově zaklenuté dveřní nice. Venkovní dveře jsou vsazené do vysoké dřevěné zárubně,

---

¹⁶² Viz. kapitola Shrnutí stavebního vývoje.

¹⁶³ Místnost sloužila ve 2. polovině 20. století jako koupelna a umývárna.

¹⁶⁴ Tuto skutečnost potvrdil i Ivan Liebzeit. Dveře ze dvora byly zazděné během 2. pol. 20. stol.

kteřá díky novodobým závěsům s oblymi konci drží dvě křídla rámových dveřl, složená ze třech profilovaných polí (čtverec – obdělňík – čtverec) z lícové i rubové strany. Klika se nedochovala žádná. Nad dveřmi je umístěn nadsvětлік v podobě dvou šestitabulkových oken zabezpečených mříží. Je to jediný prosklený otvor v této místnosti.

Místnost 1.13

Pokoj je umístěn při jižní stěně rizalitu. Je zaklenutý segmentovou omítnutou klenbou do travers odpovídající opět konci 19. století. Podlaha je pokryta starým linoleem, pod nímž se nachází betonová podlaha.

Dveře se zde nenachází žádné, pouze hluboká dveřní nika zaklenuta segmentovým záklenkem. Okna, které mají stejný profil jako v místnostech 1.01 či 1.02 jsou umístěna při jižním a východním průčelí rizalitu.

Místnost 1.14

Tento prostor je situován ve střední části rizalitu, právě v té části se nachází i schodiště do dalších pater budovy. Prostor má rovný omítnutý podhled oddělený od průjezdu dvojitým pasem. Mírně stlačená segmentová klenba se nachází pod podestou hlavního schodiště. Podlaha má stejný profil cementových dlaždic jako ve zbytku průjezdu.

Do této části vedou dvoukřldlé dřevěné dveře s nadsvětлікem ze zámeckého dvora. Dveře jsou vsazeny do žulového ostění s tenkými hlavicemi a na jedné straně obroušeném od častého procházení s nadměrným nákladem.¹⁶⁵ Dveře jsou rámové vyplněny z vnější strany se dvěma nestejně velikými výplněmi obdélňého tvaru. Zavěšení konstrukce dveřl je pomocí vnitřních bambulkových závěsů z 2. poloviny 19. století. Klika je vsazena novodobá z 2. poloviny 20. století.

Do patra se vystupuje po dřevěném dvouramenném schodišti se dřevěnými stupni, až na první dva stupně, které jsou kamenné. Konstrukce schodiště s podestou je podepřena traverzou s ocelovými „I“ profily. Podesta je pokryta zdobenými keramickými dlaždicemi, které jsou položeny zároveň i v síni v prvním patře objektu. Pod podestou v přízemí se nachází segmentová klenba.

Součástí schodiště je kované zábradlí z fabrických motivů s profilovanými dřevěnými madly na obou stranách (foto č. 32 a 33).¹⁶⁶ Součástí těchto motivů je například i imitace

---

¹⁶⁵ Přízemí zámku v 2. polovině 19. století sloužilo především pro hospodářské účely. Tím se vysvětluje opotřebenl a zúžení žulové hlavice.

¹⁶⁶ Kovařina byla ve 2. polovině 19. století na vesnici dosažitelnější více než litina.

bambulkových závěsů. Zábradlí je připevněno ke schodům sloupky, které jsou přišroubovány do boků schodových stupňů v každém článku.

7.3.3 První patro

Prostory 1. patra jsou rozděleny vstupní halou (prostřední část) na severní a jižní část a na prostory v rámci rizalitu. Místnosti v 1. patře jsou charakteristické většími reprezentativními prostory při západním průčelí – tzv. sálem či jídelnou. Zbytek místností plnil funkci kuchyní či soukromých pokojů.

Místnosti mají v 1. patře rovný omítnutý pohled. Podlahy jsou z větší části prkenné, parketové nebo dlážděné, přičemž rozměry dlaždic jsou různé, většinou z přestavby z 2. poloviny 19. století.

Dveře jsou, až na několik použitých novodobých příkladů z 20. století, rámové dvoukřídlé z 2. poloviny 19. století. Jsou ve většině dvojité, vsazené do dřevěného jemně profilovaného ostění, zavěšené na vnitřních bambulkových závěsech. Okenní nika je široká zhruba stejné velikosti jako v přízemí, avšak není zaklenutá. Výška okenní niky je nepoznatelně vyšší než v přízemí. Okenní výplně jsou kompletně vyměněny za okna profilu písmene „T“ z 2. poloviny 20. století, tak jako ve zbytku budovy.

Při popisu místností v budově v jednotlivých podlažích budu postupovat od rizalitu přes střední část do jižních prostor a následně do severní části.

7.3.3.1 Rizalit

Rizalit je v prvním patře vyplněn opět schodištěm (č.m. 2.01) a dvěma místnostmi z obou stran schodišťového prostoru (č. 2.02 a 2.03). Veškeré prostory jsou plochostropé. Vyskytuje se zde dlažba z 2. poloviny 19. století, dřevěné parkety i - v rámci novodobých úprav - beton. Okna jsou ve většině novodobá profilu písmene „T“ z 2. poloviny 20. století, až na výjimku ve schodišťové části kde okno pochází z 2. poloviny 19. století.

Prostor 2.01 (schodišťová část)

Z přízemí vede dřevěné dvouramenné schodiště popsané již výše. Podlaha podest je pokryta jemně zdobenou keramickou dlažbou s mozaikovými profily jednoduchých květin, pravděpodobně z 2. poloviny 19. století o rozměrech asi 18 x 18 cm.

Celý schodišťový prostor poskytuje dostatek světla díky umístěnému oknu ve východním průčelí rizalitu. Vlastní okenní otvor je obdélný a okno je asi v polovině jeho hloubky. Okenní nika je mělká se segmentovým záklenkem.

Okno je rozděleno ocelovými profily tvaru „T“ v podobě mřížového rastru. Základní členění má tvar kříže, který dělí okno na čtyři větší části. V každé je pak devítitabulková část, z níž je otvíratelná jako křídlo pouze spodní šestice.

Tato čtyři šestitabulková okna mají zapuštěné závěsy blížící se tvarově závěsům oblým z 20. století, avšak v tomto případě ještě s mírnou polobambulkou na konci. Okna se otvírala díky připevněným ocelovým očkům, za něž se okno přitáhlo k sobě. Při zavírání se okno pojistilo proti otevření ocelovou kličkou kuželového profilu s bambulkou na konci.

Okrasnou formu zasklívání tvořilo i devět červených sklíček čtvercového profilu, vložených do ocelové konstrukce segmentového tvaru.

Místnost 2.02

Tento prostor je umístěn při severním průčelí rizalitu, a je novodobými příčkami rozdělen na tři části. Podlaha je pokrytá betonem. Dveře do místnosti vedou dvoukřídlé rámové s bambulkovými závěsy ze 2. poloviny 19. století, vsazené do dřevěného ostění. Klika je novodobá asi z 2. poloviny 20. století. Dveře uvnitř místnosti jsou novodobé, vsazené do ocelové zárubně. Při východní straně průčelí jsou vsazena dvě malá obdélná novodobá okénka, pravděpodobně v místě staršího většího okenního otvoru.

Ve druhé polovině 20. století plnila místnost funkci sociálního zařízení, takže zde můžeme najít vyvedené odpadní trubky, či zbourané příčky po toaletách.

Místnost 2.03

Tato místnost je umístěna při jižní straně rizalitu. Podlaha je pokryta dřevěnými parketami asi z 2. poloviny 19. století, na nichž je položeno novodobé linoleum. Do místnosti vedou tentokrát dvojité dvoukřídlé rámové dveře s použitými bambulkovými závěsy. Okna se zde vyskytují dvě – při východní a jižní straně rizalitu.

V místnosti jsou na stěně zachovány zbytky novodobých dlaždiček, a také otvor po kamnech.

7.3.3.2 Střední část

Do tohoto prostoru se vstupuje z rizalitu přes síň (č.m. 2.04) a následující místnost č. 2.05. Tyto dvě místnosti rozdělují zámecké prostory v prvním patře na severní a jižní část.

Místnost 2.04

Do místnosti, zároveň vstupní síně reprezentativních prostor zámeckého objektu, se vstupuje z předsínky schodišťové části. Podlaha je pokryta opět jemně zdobenou keramickou dlažbou s mozaikovými profily jednoduchých květin, pravděpodobně z 2. poloviny 19. století o rozměrech asi 18 x 18 cm.

Do síně vedou velké reprezentativní secesní dveře pravděpodobně z počátku 20. století. Dveřní otvor je obdélný a dveře jsou vsazeny v jeho polovině. Dveřní nika je mělká se segmentovým záklenkem. Konstrukce dveří je dřevěná rámová rozdělená opět mřížovým rastrem do různých tabulkových částí, vyplněných z větší části sklem, které má v otvíratelném křídle ručně malovaný secesní vzor květiny. Podobný secesní vzor je použit v rámci dřevěného rastru při styku dveřních křídel od zbytku dveří. Dveře jsou dvoukřídlé, zavěšené na závěsech pro kyvné dveře, přičemž otvíratelné jsou obě dvě křídla. Klika je dřevěná zakulaceného tvaru, použitá na obou dvou křídlech dveří (foto č. 36).

7.3.3.3 Jižní část

Místnost 2.05 a 2.06

Ze síně v prvním patře zámecké budovy navazují dveře do následující místnosti č. 2.05 v rámci střední části, která spolu s místností 2.06 tvořila ve 2. polovině 19. století jeden celek. Dnes jsou pokoje odděleny novodobou příčkou z 2. poloviny 20. století. Podlaha v obou pokojích je tvořena parketami skládanými do klasu, které byly kladeny na konstrukci z opracovaných prken. Přes parkety pak bylo položeno ve 20. století červené linoleum.¹⁶⁷ V místnosti 2.06 obíhá okolo celé místnosti dřevěné obložení cca 10 cm nad podlahou, které pravděpodobně ve 2. polovině 19. století obíhalo i místnost 2.05.

Dveře vedoucí do síně jsou dvojité rámové a obě křídla jsou zavěšené na bambulkových závěsech. Kliky se zde nezanechaly. Jedná se o stejný typ dveří, který se ve většině vyskytuje v přízemí i v prvním patře.

Mezi místnostmi 2.05 a 2.06 se nachází pouze dveřní otvor s ocelovou zárubní a novodobými závěsy. V místnosti 2.06 jsou pak druhotně použité rámové dvoukřídlé dveře vedoucí do místnosti 2.11.

---

¹⁶⁷ Jednotlivé vrstvy podlahy jdou ověřit díky několika sondám v podlaze, které byly na zámku vytvořeny na základě průzkumu, zda je dřevo napadeno dřevomorkou.

Okna se v místnostech nachází dohromady tři, dnes rozdělené díky novodobé příčce na dvě okna při místnosti 2.06 a jedno okno při místnosti 2.05. Okna jsou novodobá profilu písmene „T“ s novodobými závěsy. Okenní nika je olemována úzkou parapetní destičkou, na níž navazuje dřevěné deskové profilované obložení nikového prostoru.

Stěny místnosti jsou vymalovány válečkem s jednoduchými žlutými (č.m. 2.05) a růžovými motivy (č.m. 2.06).

Místnost 2.07 a 2.08

Místnosti 2.07 a 2.08 jsou rozděleny novodobou příčkou z 2. poloviny 20. století, avšak ve 2. polovině 19. století tvořily prostory jeden celek. Podlaha je pokryta opracovanými prkny, přes které je položeno opět červené linoleum.

Dveře mezi oběma místnostmi se nenachází žádné, pouze novodobý dveřní otvor s ocelovou zárubní cca 60 cm širokou. V obou místnostech ústí dohromady troje okna směrem do západního a jižního průčelí, stejného profilu jako v předchozích místnostech. Okna jsou lemována ve spodní části pouze úzký parapet bez dřevěného obložení spodního nikového prostoru, jako v předešlých místnostech.

Místnost 2.09 a 2.10

Obě dvě místnosti se nachází při jihovýchodním rohu zámeckého objektu. Pod linoleem je u obou místností dřevěná podlaha z opracovaných prken. Zároveň částečně v obou místnostech obíhá okolo dřevěné obložení cca 10 cm nad podlahou.

Mezi jednotlivými pokoji č. 2.08 a 2.09 a zároveň č. 2.09 a 2.10 je vsazená novodobá ocelová zárubeň bez dochovaných dveří.

Okna jsou opět stejného typu jako v předešlých místnostech, vsazená v místnosti 2.09 při jižním průčelí a v místnosti 2.10 při východním průčelí. Okno v pokoji 2.09 má zabudovaný úzký dřevěný parapet zároveň s dřevěným deskovým profilovaným obložením při spodní části okenní niky. Okno v pokoji 2.10 má pouze dřevěný úzký parapet bez deskového obložení.

V místnosti 2.10 jsou na stěně zachovány novodobé dlaždice zároveň se zavěšeným umyvadlem z 2. poloviny 20. století.

Místnost 2.11

Tyto prostory jsou odděleny novodobými příčkami kvůli vestavbě sociálního zařízení a dalším úpravám ve 2. polovině 20. století. Podlaha je pokryta jemně zdobenou terakotovou dlažbou s mozaikovými profily jednoduchých květin, pravděpodobně z 2. poloviny 19. století. Dveře vedoucí do této místnosti z prostor 2.10 jsou dvojitě rámové dveře, jejichž obě dvě křídla jsou zavěšena na bambulkových závěsech. Skrz dvojitě dveře je namontováno ocelové kukátko, protože během konce 19. století a 1. poloviny 20. století fungovaly prostory 2.09 a 2.10 jako byty majitelů nebo jejich příbuzných.

V rámci místnosti jsou pak v novodobé příčce, postavené kvůli sociálnímu zařízení, zabudované tři ocelové zárubně bez dveří. V další novodobé příčce, spojující mezidveřní prostory a místnost 2.06, jsou zabudovány další dvě ocelové zárubně s opět chybějícími dveřmi.

7.3.3.4 Severní část

Místnost 2.12

Dříve jeden větší prostor, dnes je dvěma příčkami rozdělen na tři různé části, z nichž dvoje prostory jsou zanedbatelně menší, pravděpodobně plnily funkci chodbičky a spížky.

Podlaha je tvořena z dřevěných prken, přes něž je položeno červené linoleum. Do celého prostoru chodbičky se vchází skrz ocelovou zárubeň, která je vsazena zároveň i do menšího prostoru spížky. Do vlastní místnosti se vchází skrz novodobou příčku opět s ocelovou zárubní a novodobými dveřmi, v horní části prosklenými. Zároveň se tu nachází zazděné dveře do místnosti 2.14, bývalého sálu. Novodobé okno profilu písmene „T“ je vsazeno při východním průčelí.

V místnosti se nachází větší otvor po kamnech, pravděpodobně z doby kdy zde ve 2. polovině 19. století a počátku 20. století fungovala kuchyně.

Místnost 2.13

Tato menší místnost se nachází při nároží východního a severního zámeckého průčelí. Podlaha je tvořena ze stejného materiálu jako v předešlé místnosti, tzn. přes prkna položené linoleum.

Dveře vedoucí z místnosti 2.12 jsou již pouze dvoukřídlé (původně dvojité) rámové zavěšené na bambulkových závěsech. Dle viditelné dřevěné zárubně zazděné do své poloviny ve stěně, patřící k mnohokrát zmiňovaným dvojitým dvoukřídlým dveřím, jde předpokládat, že minulosti vedly dveře z tohoto prostoru do místnosti 2.15.

Okno se nachází opět novodobé profilu písmene „T“ při východním průčelí.

Místnost 2.14

Jedna z největších prostor na zámku je umístěna při západním průčelí zámecké budovy. Podlaha je tvořena parketami skládanými do čtverců, v nichž jsou zapuštěny kříže. Parkety byly kladeny na konstrukci z opracovaných prken, čehož si můžeme všimnout na jedné z dalších sond do podlahy.

Dveře vedoucí do místnosti ze síně jsou novodobé s nadsvětlíkem. Místnost je prosvětlená díky trojici novodobých oken profilu písmene „T“ umístěných při západním průčelí budovy.

Tyto reprezentativní prostory měly v části před kamny snížený pohled, do kterého byly zapuštěny dva sloupy, stojící v prostoru (foto č. 38).¹⁶⁸ Dnes jsou zachovány pouze dva polosloupy při obou stěnách. Pohled je tvořen prkenným bedněním a rákosovým rastrem pro uchycení omítky.

Zadní nosná stěna této části je tvořena třemi slepými arkádami, ve kterých jsou uprostřed zabudována plechová krbová kamna. Kamna jsou vsazena do mělké niky s deskovým překladem a po stranách jsou lemována sloupky zakončenými volutovou konzolkou. Kamna fungovala na teplovzdušném principu, čemuž odpovídají vyřezávané motivy v plechu, splňující zároveň funkci propouštění tepla do prostoru. Do kamen se přikládalo pravděpodobně z vnější strany do spodní části, i když otvor sloužící k přikládání je na první pohled malý a nutí k myšlence, že se do kamen přikládalo o patro níže.¹⁶⁹

Místnost 2.15

Pokoj je umístěn při rohu východního a severního zámeckého průčelí. Podlaha je pokryta parketami (stejného profilu jako v předchozí místnosti), přes něž jsou položeny části linolea.

Dveře, které sem vedou z místnosti č. 2.14, jsou rámové dvoukřídlé vsazené do dřevěného profilovaného ostění, zavěšené na bambulkových závěsech. Na dveřích se zachovala mosazná klika typu „Elegant“ z počátku 20. století. V místnosti jsou umístěny další dveře, které

---

¹⁶⁸ Dle vzpomínek Ivana Liebzeita, Čížkov, 4.5. 2009.

¹⁶⁹ LIEBZEIT, Ivan. Dotaz kamna.doc., 9.12. 2009 [13.12. 2009]. Ivan Liebzeit potvrdil přikládání do kamen ze přední strany. Avšak zdůraznil, že v pokoji se krbová kamna často nepoužívala. Pouze v případech důležitých návštěv a významných událostí.

v minulosti vedly na venkovní terasu spojenou se zahradním pavilonkem. Dnes je terasa zbourána, avšak dveře byly ponechány. Dveře jsou dřevěné dvojité, přičemž první dvě vnitřní křídla jsou vsazena do rámové konstrukce se třemi prosklenými poli a jedním profilovaným dřevěným polem a druhá dvě venkovní křídla jsou rámová se dvěma obdélnými profilovanými poli, zavěšené na vnějších bambulkových závěsech.

Na omítce a odkrytém zdivu je znatelné, že v minulosti vedl dveřní otvor i do místnosti 2.13. Okno je v této místnosti pouze jedno při západním průčelí zámecké budovy stejného profilu jako v předchozích místnostech.

Po obvodu pokoje jsou zachovány pod novodobou omítkou, částečně díky vlhkosti, starší nátěry barevných vrstev, které mohly pokoj zdobit na konci 19. století. Jedná se hlavně o tmavě červené široké pruhy lemující místnost (foto č. 41).¹⁷⁰

7.3.4 Druhé patro

Prostory 2. patra jsou rozděleny opět vstupní halou (prostřední část) na severní a jižní část a na prostory v rámci rizalitu. Podlahy jsou z větší části prkenné (natřené nátěrem), parketové nebo dlážděné, přičemž dlaždice jsou novodobé a pochází z přestavby z 2. poloviny 20. století.

Dveře jsou, až na několik použitých novodobých příkladů z 20. století, rámové dvoukřídlé z 1. poloviny 19. století s použitými vnitřními žaludovými závěsy. Okenní nika je užší a nižší než v prvním patře, či přízemí. Okenní výplně jsou kompletně vyměněny za novodobá okna z 2. poloviny 20. století, tak jako ve zbytku budovy. Místnosti mají ve 2. patře rovný omítnutý podhled bez známek zaklenutí, avšak strop je zde podstatně nižší, na rozdíl od přízemí nebo od prvního patra.

Místnosti ve 2. patře jsou charakteristické menšími, v minulosti obytnými nebo kuchyňskými prostory, hlavně například pro příbuzenstvo majitelů či pro služky nebo vychovatelky.

Při popisu místností v budově v jednotlivých podlažích budu postupovat od rizalitu přes střední část do jižních prostor a následně do severní části.

---

¹⁷⁰ Po konzultaci s Bc. Kamilou Hamákovou jsem provedla několik sond na stěnách pokoje, abych zjistila, jestli tyto tmavě červené pruhy jsou starší než ostatní nátěry. Z průzkumu mi vyšlo celkem šest vrstev, kde vápno s tmavě červenými pruhy spočívalo přímo na zdi. Na nich se pak zachovala barva světle zelená, další nátěr tmavě modrý se šedou a hnědou?, další nátěr žlutý. Pravděpodobně již z 20. století nátěr bílý se zeleným válečkem a poslední nátěr opět bílý. Těchto šest vrstev nemusí být ovšem finální. Některé nátěry se před dalším malováním mohly seškrabat a dle fotografií z počátku 20. století se v reprezentativních místnostech užívala na stěnách tapeta.

Můj drobný průzkum však dokázal, že tmavě červené pruhy jsou starší než ostatní barevné nátěry a dá se předpokládat, že mohou pocházet z 19. století.

7.3.4.1 Rizalit

Rizalit je ve druhém patře má podobnou charakteristiku jako o patro níže. Je vyplněn opět schodištěm (č.m. 3.01) a dvěma místnostmi z obou stran schodišťového prostoru (č. 3.02 a 3.03). Veškeré prostory jsou plochostropé. Vyskytuje se zde dřevěná podlaha a novodobá dlažba. Okenní výplně jsou také novodobé z 2. poloviny 20. století.

Prostor 3.01 (schodišťová část)

Z prvního patra sem ústí dřevěné dvouramenné schodiště. Nosnou část, která přenáší zatížení do podpor, tvoří schodnice umístěná na obou stranách schodiště. Úsek podesty je oddělen nosníkem, obsahujícím zřejmě ocelové I profily. Schodiště bylo umístěno ve 2. polovině 20. století, čemuž napovídá i nepřírozené vsazení na úkor vrchní části segmentového okna z 1. patra.

Podlaha mezischodišťových podest je pokryta dřevěnými prkny. Celý schodišťový prostor poskytuje dostatek světla díky umístěnému oknu ve východním průčelí rizalitu. Vlastní okenní otvor je obdélný a okno je asi v polovině jeho hloubky. Okenní nika je mělká se segmentovým záklenkem, avšak nika je o polovinu nižší než segmentové okno z 2. poloviny 19. století umístěné pod ním.

Okno je složeno ze dvou křídel uzavíratelné na novodobou klikku a pochází asi z 2. poloviny 20. století, kdy byla vyměněna většina oken na zámku.

Místnost 3.02

Tento prostor je umístěn při severním průčelí rizalitu, a je novodobými příčkami rozdělen na několik částí, podobně jako o patro níže. Podlaha je pokryta sestavou několika prken a zároveň v přestavěné části novodobými dlaždicemi z 2. poloviny 20. století.

Dveře do místnosti vedou dvoukřídlé rámové se žaludovými závěsy asi z 1. poloviny 19. století, vsazené do dřevěného jemně profilovaného ostění. Klika je novodobá asi z 2. poloviny 20. století. Dveře uvnitř místnosti jsou novodobé, vsazené do ocelové zárubně. Při východní straně průčelí je vsazeno novodobé dvoukřídlé okno

Ve druhé polovině 20. století plnila místnost funkci sociálního zařízení, takže zde můžeme najít příčky po toaletách, vanu, či boiler na ohřev vody.

Místnost 3.03

Prostory této místnosti se nachází při styku jižního a východního průčelí rizalitu. Místnost je rozdělena dřevěnou příčkou na předsíň (s novodobým sociálním zařízením) a na prostor se schodištěm do krovu.

Podlaha je v prostoru schodišťové části do krovu tvořena keramickými dlaždicemi o rozměrech 30 x 30 cm. Úroveň vlastního vstupu do krovu je o něco vyšší než úroveň podlahy v této místnosti, a tak zde byly postaveny drobné žebříkové dřevěné schody o čtyřech stupních. Za vstupem do krovu navazuje drobná dřevěná podesta a následně dřevěné točité schodiště, složené asi z osmi prkenných stupňů.

Do prostoru 3.03 vedou dvoukřídlé rámové dveře zavěšené na žaludových závěsech z 1. poloviny 19. století. Další dveře se nachází ve dřevěné příčce oddělující schodišťový prostor krovu a předsíň. Jedná se o dřevěnou konstrukci pobitou z vnější strany svislými prkny a z vnitřní strany pobitou příčně kladenými prkny. Dveře jsou zavěšené na vnějších závěsech novodobého tvaru s drobným okem nasazený na jednoduchý hák. Poslední dveře se nachází při vstupu do vlastního schodišťového prostoru mezi malým žebříkovým schodištěm a schodištěm do krovu. Dveře jsou rámové (původně dvoukřídlé, ale dnes pravé křídlo chybí), složené ze dvou čtvercových polí zavěšené na vnějších závěsech. Varianta připomíná křížový tvar, ale je to vysekané z jednoho plechu do půdorysu „T“ s tvarovanými konci a zavěšeno na dvoudílném háku s jemně zdeformovaným srdíčkovým koncem (foto č. 54).

Novodobé okno se nachází v prostoru pouze jedno, při jižním průčelí rizalitu.

7.3.4.2 Střední část

Místnost 3.04

Do vstupní síně zámeckého objektu, se vchází z předsíňky schodišťové části. Podlaha je pokryta v rozmezí 16 – 18 cm širokými prkny.

Do síně vedou velké prosklené klasicistní dveře podobného tvaru jako o patro níže. Dveřní otvor je obdélný a dveře jsou vsazeny v jeho polovině. Dveřní nika je mělká se segmentovým záklenkem. Konstrukce dveří je dřevěná rámová rozdělená mřížovým rastrem do čtyř obdélných částí, jejichž tabulky jsou vyplněny sklem. Otvíratelnou část tvoří dvě vnitřní křídla dveří, jejichž některé původně skleněné výplně dnes tvoří vrstva igelitu. Dveře jsou dvoukřídlé, zavěšené na žaludových závěsech z 1. poloviny 19. století.¹⁷¹

---

¹⁷¹ Jedno z dveřních křídel je zavěšeno na druhotně použitých bambulkových závěsech.

Otvírání bylo zajištěno mosaznou klikou ve tvaru olivy a typickým klasicistním klíčovým štítkem (foto č. 44).

Místnost 3.05

Místnost se nachází při stěně západního průčelí zámecké budovy, původně rozdělena nosnou zdí s vedlejší místností v jižní části, avšak dnes po demoličních zásazích po roce 2000 se jedná o jeden větší prostor (foto č. 45).

Podlaha je kryta dřevěnými parketami skládanými „do klasu“, na kterých jsou položeny dvě vrstvy starého linolea. Do místnosti vedou ze síně dvojité dvoukřídlé rámové dveře, zavěšené na žaludových závěsech z 1. poloviny 19. století. Druhý vstup byl vybourán ve střední nosné zdi s novodobými zárubněmi bez ponechaných dveří, vedoucí do chodbičky spojující opět hlavní síň.

Okna jsou novodobá, vsazena do mělkých nik. Spodní část okna je ukončena dřevěným parapetem.

V jihovýchodním rohu pokoje je zachovaná stěna s novodobými dlaždicemi, které sem byly vestavěny, pravděpodobně díky sociálnímu příslušenství.

V místnosti jsou ještě známky po novodobém přepažení, avšak tato stěna byla zbourána také při demoličních zásazích po roce 2000.

Dnes je prostor 3.05 zavalen odpadem po vybouraných příčkách, kde se dají nalézt vysazená okna z 2. poloviny 19. století nebo ozdobná kachle z kamen opět z 2. poloviny 19. století (foto č. 55).

7.3.4.3 Jižní část

Místnost 3.06.

Tato místnost je usazena při rohu západního a jižního zámeckého průčelí. Její prostory byly také ve 2. polovině 20. století přepaženy a po roce 2000 byla tato příčka zbourána. Zbytky po této demolici jsou očividné v celém prostoru pokoje.

Podlaha je kryta opět dřevěnými parketami skládanými „do klasu“, ale již bez linolea. Dveře sem ústí pouze jedny a to dvoukřídlé rámové, zavěšené na žaludových závěsech z 1. poloviny 19. století.

Okna jsou stejného profilu jako v předchozí místnosti.

Místnost 3.07 a 3.08

Ze vstupní síně č. 3.04 se dá vejít do dvou spojovacích chodbiček, které pravděpodobně v minulosti tvořily jeden větší celek (do této místnosti ústilo ve 2. polovině 19. století dřevěné točité schodiště, vedoucí z 1. patra).

Podlaha u obou chodeb je pokryta dřevěnými deskami, na kterých je položeno linoleum. Dveře i zárubně, ústící ze síně, jsou novodobé, zároveň i dveře a zárubně vedoucí z těchto prostor do místnosti č. 3.05 a 3.09. Malé novodobé okno se nachází v prostoru 3.07 vsazené do východního průčelí. Další okenní otvor se nachází mezi těmito místnostmi, avšak je novodobě zasklen luxfery.

Místnost 3.09 a 3.10

Prostory se nachází při východním průčelí a jsou odděleny slabou zděnou příčkou. Podlaha je pokryta dřevěnými prkny a v místnosti 3.09 jsou navíc přikryta linoleem. Průchod mezi oběma pokoji je tvořen novodobou zárubní bez ponechaných dveří. Okna se zde nachází stejných profilů jako ve zbytku místností druhého patra.

Místnost 3.09 má při východní stěně vestavěné novodobé bílé umyvadlo.

7.3.4.4 Severní část

Místnost 3.11

Tyto drobné prostory, které měly funkci vstupní chodbičky, jsou rozděleny novodobou příčkou. Podlaha je tvořená sestavou prken, která se rozkládá ve většině 2. patra. Dveře i zárubně vsazené v těchto prostorech jsou novodobé.

Místnost 3.12, 3.13, 3.14

Tyto pokoje sloužící jako bytové prostory v 1. polovině 20. století se rozkládají podél východního a severního průčelí zámku. Pokoje mají dřevěnou prkennou podlahu. Dveře, které spojují tyto prostory, jsou dvoukřídlé rámové zavěšené na vnitřních žaludových závěsech z 1. poloviny 19. století. Okna jsou novodobá stejného profilu jako ve zbytku 2. patra.

Místnost 3.15, 3.16, 3.17

Do těchto prostor se vstupuje za sítě (č.m. 3.04) ústící do chodbičky (č. m. 3.15), která spojuje oba dva pokoje (č. m. 3.16 a 3.17), nacházející se při západním průčelí zámecké budovy.

V místnostech je položená prkenná podlaha, na které je usazené barevné linoleum. Zárubeň vedoucí ze sítě (č.m. 3.04) do chodbičky (č. m. 3.15) je novodobá bez ponechaných dveří. Z chodbičky vedly v minulosti dvojce dveře do prostor 3.11 a 3.12, což se dá pozorovat na z části zazděných dveřních nikách. Dveře, ústící z chodbičky do místnosti 3.16 a pak dále do pokoje 3.17, jsou dvoukřídlé rámové zavěšené na žaludových závěsech z 1. poloviny 19. století. Okna jsou opět novodobá a směřují do západního průčelí budovy.

7.3.5 Krov

Do prostoru krovu se vstupuje po mírně točitém dřevěném schodišti, které kopíruje středový sloup, a ústí volně při jihovýchodním rohu půdního prostoru.

Krov nad hlavním zámeckým křídlem a rizalitem je v celku jednotný, avšak vyznačuje se drobnými rozdíly. Soustava krovu je vaznicová, jehož ztužující systém tvoří dvě stolice, šikmo vzepřené proti krokším (foto č. 47). V krovu hlavního křídla se nachází sedm plných vazeb střídajících se po dvou jalových a jedné plné. Vazné trámy jsou redukovány obvyklým systémem výměna - krátce. Opracování dřeva je tradiční ruční, spoje jsou čepové, jištěné dřevěnými kolíky.

Krov v rizalitu má podobný princip jako nad hlavním křídlem budovy, což znamená, že se jedná o vaznicový krov se dvěma šikmo vzepřenými stolicemi. Jeden z rozdílů od krovu nad hlavním křídlem je upevnění vrcholové vaznice v této části. Objevují se zde doklady druhotného použití dřeva – krokve a vazné trámy s dlaby po čepovém zapojení hambalků (foto č. 46).

7.3.5.1 Krov věžičky

Konstrukce věžičky je postavena mezi 3. a 4. plnou vazbou nad hlavním křídlem zámecké budovy. Její základ tvoří osmiboká sestava čtyřbokých sloupků na radiálně sestaveném základovém roštu, který leží na vazných trámech. Konstrukce roštu je tvořena za čtyř trámů dávající dohromady osmipaprskový kříž. V tomto kříži jsou spojeny dva trámy, tvořící čtverec, na kterém je postaveno dalších osm čtyřbokých sloupků spojené rámovou výplní s ondřejovskými kříži. Mezi těmito dvěma osmibokými hranoly se nachází točité dřevěné schodiště ústící na ochoz.

Do vnitřního prostoru konstrukce věžičky vedou jednoduché dřevěné svlakové dveře pobité ze dvou širokých prken, které jsou zavěšeny na vnějších druhotně použitých pozdně barokních závěsech s esovitým ukončením (foto č. 48).

Krov je zakončen sestavou dvou trámů, které jsou ztužené železnými pásky k centrálnímu sloupu. Tyto trámy jsou propojené dalšími čtyřmi trámky, které tvoří opět menší čtverec. Ostatní čtyři paprsky jsou napojené přes výměnu do zbylých nosných sloupů konstrukce věžičky (foto č. 49). Z vrchu je tato soustava pobita nahrubo položenými prkny kopírující osmiboký tvar.

7.3.5.2 Krytina

Hlavní i kolmé zámecké křídlo jsou zastřešeny plochou valbovou střechou, na níž je v centrální části posazena hodinová osmiboká věžička s ochozem. Krytinu střechy tvoří zinkový plech pokrytý červeným nátěrem.

Věžička vystupuje ze střechy ve tvaru osmibokého oplechovaného hranolu, který je v 1/3 protnut ochozem s litinovým prefabrikovaným zábradlím z konce 19. století (foto č. 51). Věžička pokračuje do výše menším opět osmibokým hranolem proskleným desetitabulkovými obdélnými okny zakončené půlkruhem. Střecha věžičky je pokryta jednoduchým plechem prodlouženým o cca 40 cm a kopírujícím osmibokou sestavu celé konstrukce věžičky.

8 Zámecký park s pavilonky

8.1 Mapové podklady

Zámecký park se rozkládá v prostoru mezi zámeckou budovou a stodolou. Ze severní strany kopíruje zámecký park polorozpadlá obvodová zeď, jež zároveň odděluje i hlavní komunikaci silnici I. třídy č. 19. Z jižní strany je zámecký dvůr ohraničen hospodářskými budovami zahrnující holubník, kravín a konírnu.

Z minulosti je zámecký park zobrazen již na několika mapových materiálech. Jedny z prvních náznaků se dají shlédnout na císařském otisku stabilního katastru z roku 1829, kde má park (zahrada) charakteristické barevné šrafování.¹⁷² Další zobrazení parku se dá pozorovat také na II. vojenském mapování z let 1836 – 1852, kde je pro zámecký dvůr vyhrazeno místo opět

---

¹⁷² <http://archivnimapy.cuzk.cz/> [13.12. 2009]

mezi panským sídlem a hospodářským objektem a jeho hranice jsou jasně znázorněny a odděleny od výrazně zelené barvy, která vyplňuje zbytek zámeckého okolí.¹⁷³

Na obou vyobrazeních jsou pouze vyznačené plochy bez komunikací nebo viditelného členění a postavených objektů. Avšak díky osobním vzpomínkám a fotografiím Ivana Liebzeita máme možnost nahlédnout do podoby zámeckého parku v 1. polovině 20. století, kde jsou komunikace a různé členění parku znázorněny.¹⁷⁴

8.2 Pavilony

Součástí zámeckého parku je zároveň i zahradní architektura zahrnující dva pavilony. Jedná se o dvě stavby postavené ve stejnou dobu poměrně blízko sebe (foto č. 11).¹⁷⁵ Zděný menší pavilon je postaven jako součást obvodové zdi při zámecké budově, s níž byl v minulosti propojen také zámeckou terasou, přes kterou se chodilo ze zámku do parku. Půdorys altánku odpovídá pravidelnému osmiúhelníku, jehož hmota je zakončena nízkou stanovou střechou pokrytou červeným plechem.

Fasáda pavilonku má dvě podlažní členění. Na stavbě se nachází osm hladkých pilastrů, jejichž hlavice jsou jemně profilované. Mezi pilastry se nachází mělké okenní půlkruhově zakončené niky. Pět okenních nik má okenní výplně v horní části a zbylé tři niky jsou slepé. Závěr pavilonku tvoří jednoduchá římsa s vysutým deskovým základem.

Strop altánku je zaklenutý mělkou plackovou klenbou. Vstup do prostoru altánku je tvořen pouze dřevěným ostěním s překladem o šířce cca 60 cm. Uvnitř stavby jsou stopy po točitém schodišti, které ústilo u dnes zazděného vstupu v horní části altánku. Uvnitř se nachází zbytky omítky, částečně i barevné zdobené pruhy po válečku.

Tento pavilonek je zapsán do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek od 3.5. 1958.¹⁷⁶

Druhý zděný pavilonek se nachází při severovýchodním rohu zámeckého parku a je opět součástí obvodové zdi. Altánek je čtyřboký s jednoduchou dvoupodlažní fasádou

---

¹⁷³

http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=500&lang=cs&z_width=800&z_newwin=0&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_13_V [13.12. 2009]

¹⁷⁴ Srov. LIEBZEIT, Ivan. Zámecký park, 4.4. 2008 [11.3. 2009].

¹⁷⁵ Prvně je rohový pavilonek zobrazen na katastrální mapě z roku 1885, zámecký pavilonek zde zobrazen není, protože byl zahrnut do stavby zámecké terasy, která byla napojena na zámeckou budovu. Srov. Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha, signatura B2/a/13.

¹⁷⁶

<http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=142518&oNazSidOb=%E8%ED%BEkov&Uz=B&PrirUbytOid=03.05.1958&PrirUbytDo=20.12.2009&Limit=25> [13.12. 2009]

s obdélnými okenními otvory po všech stranách v horní části. Altánek je plochostropý zakončený dřevěnou římsou pobitou z úzkých prken, na níž je posazená stanová střecha.

Na rozdíl od osmibokého altánku prodělal tento objekt četné stavební zásahy. Jsou čitelné zazděné vchody ze všech světových stran. Dle vzpomínek Ivana Liebzeita se do pavilonku používal vchod z východní strany od parku. Ve 2. polovině 20. století sloužil pavilonek také jako autobusová zastávka. Původní podoba altánu je čitelná pouze na starých pohlednicích z konce 19. století a fotografiích z 1. poloviny 20. století. Jeho fasáda měla velmi podobné znaky fasádě zámecké budovy (osovost, jednoduchost, konzolky pod plochou stanovou stříškou).¹⁷⁷

8.3 Dřeviny

V zahradě se nachází několik kvalitních jedinců, jako například dva exempláře buku lesního (*Fagus sylvatica* 'Rohanii') nebo jeden exemplář tisu červeného (*Taxus baccata*). Významný je i exemplář bizardně větveného jasanu ztepilého (*Fraxinus excelsior* – foto č. 15).¹⁷⁸ Památný strom javor babyka (*Acer campestre*) je veden jako památný strom od 4.11. 1994, jehož odhadované stáří je 350 let (foto č. 13).¹⁷⁹

Současný stav zámeckého parku je velmi špatný. Dlouhodobou přestávkou v provádění běžné údržby parku byla poškozena především podstatná složka parku – jeho zeleň. Četné náletové porosty byly vykáceny v rámci minimální údržby zahrady. Současná údržba spočívá v kosení trávníku. Žádná nová výsadba nebyla provedena minimálně 50 let. V posledních letech došlo k odstranění náletových dřevin (javor, jasan, bez, líska) a počítá se s dalším zásahem, kdy by mělo dojít k odstranění poškozených jedinců vzrostlých stromů.¹⁸⁰

9 Hospodářský dvůr

Určitý hospodářský dvůr byl spojen s panským sídlem již od jeho založení. Dle zpráv z literatury existuje informace, že určité hospodářské zázemí měli v Čížkově Leskovcové z Leskovce, kteří zde mezi lety 1590 a 1595 vystavěli (Kryštof Leskovec mladší) v Čížkově

---

¹⁷⁷ Soukromá sbírka Ivana Liebzeita a viz kapitola Novodobé dějiny zámku.

¹⁷⁸ Konzultováno s Ing. Danielou Vítovskou.

¹⁷⁹ Srov. SEV Mravenec Pelhřimov. *Památné stromy Pelhřimovska*. Pelhřimov, 2007. str. 21. Je možné, že tento strom zde stojí od založení sídla Miličovským z Braumberka, který si zde mohl zahradu založit. Javor babyka totiž roste v této výšce ojedinele. Jedná se o horní hranici jeho výskytu. Avšak nevylučuje se, že strom je pouhým náletem a jeho vysazení nebylo účelové.

¹⁸⁰ Konzultováno s Ing. Danielou Vítovskou.

nový poplužní dvůr. V době vzniku panského sídla v polovině 17. století byl totiž původní dvůr „nově vyzděn“. Je možných mnoho variant, ale pouze dvě jsou více pravděpodobné. Dvůr za Leskovců z Leskovce stával buď v oblasti dnešního zámeckého dvora anebo na místě bývalého lihovaru.¹⁸¹

K dispozici je i několik písemných pramenů, které obsahují informace o hospodářských budovách patřící k panskému sídlu. Díky josefskému katastru z roku 1785 je doložen zámecký dvůr, panský pivovar a panský ovčín. Písemný operát stabilního katastru z roku 1830 zmiňuje hospodářský dvůr při zámku, pivovar, sýpku a ovčín.

Mnohé informace prozrazují i mapové materiály. Na prvním vojenském mapování je zobrazena pouze značka pro panské sídlo, avšak dá se předpokládat, že hospodářský dvůr zde již stál. Druhé vojenské mapování je mladší než CO stabilního katastru, ale vyskytuje se u obou map podobná situace. Dají se zde vysledovat hospodářské budovy při jižní straně zámeckého dvora napojené na křídlo zámku. Dvůr je uzavírán z východní strany zděnou stodolou jejíž obdélný půdorys je až na rizalit shodně umístěn se současným stavem.

Napojení hospodářských budov na jižní část zámku je zobrazeno zároveň i na IS stabilního katastru a také i na katastrální mapě z roku 1885, kdy je celý objekt v této době již několik málo let ve vlastnictví Františka Liebzeita. Současný stav hospodářského dvora je zobrazen až na katastrální mapě z roku 1964.

V době CO a IS stabilního katastru je vjezd do dvora situován při severní hraně zámecké budovy, protože jižní část hospodářských budov byla napojena na zámek. Změna nastává po roce 1885, kdy se k severní části zámku přistavěla terasa vedoucí do nově postaveného zahradního pavilonku. Nový vjezd do dvora byl vybourán na úkor jižní části zámku. Zděná brána byla napojena z jedné strany na zámek a z druhé strany na hospodářské stavení holubníku. Vrata, která byla do vjezdu vsazená jsou s půl slunečními motivy, typické pro 2. polovinu 19. století a stavení holubníku odpovídá tomuto časovému určení také. Viz. níže.

9.1 Holubník

Toto stavení je poprvé znázorněno až na katastrální mapě z roku 1964. Bylo postaveno na místě staršího hospodářského objektu, který navazoval na jižní část zámku a zároveň na další

---

¹⁸¹ Na místě zámecké budovy jsou pravděpodobně pozůstatky staré zdi se sklepením. Je možné, že toto stavení patřilo k místnímu dvoru, vystavěnému Leskovci z Leskovce na konci 16. století. Druhá varianta je, že objekt byl postaven na místě bývalého lihovaru stojící na parcelačním čísle 1 a je zobrazen na CO stabilního katastru jako samostatná budova tvaru hákového dvora.

hospodářské stavení (kravín).¹⁸² Pravděpodobně je po starším objektu ponechána jižní nosná zeď, která má tendenci v oblasti napojení na zděný sloup vjezdu, pokračovat.

Patrové stavení disponuje pětiúhelným půdorysem a dvoudílným uspořádáním s podélnou osou východ - západ. Objekt je zakončený sedlovou střechou a vaznicovým krovem.

Fasáda severního průčelí (směřující do dvora) je celkem čtyřosá zdobená historizujícími prvky v podobě gotizujících okýnek. Jedno okénko se objevuje i na západním průčelí budovy. V patře se nachází malá pavláčka podpíraná dřevěnými sloupky s profilovaným vyřezávaným zábradlím (foto č. 18).

První díl holubníku má valenou půlkruhovou jemně stlačenou klenbu, která má nad vstupem trojbokou výseč. Tato část sloužila jako chlívek. Druhý díl objektu má strop pobitý ze slabých dřevěných fošen. Podlahu v obou dílech pokrývají keramické dlaždice o průměru 15 x 15 cm. Oba dva díly mají vlastní vstup. Dveře jsou jednoduché složené z několika prken spojené z rubové strany svlakem. Uvnitř druhého dílu se nachází žebříkovité schodiště na pavláčku.

Dle historických konstrukčních prvků se tento objekt dá snadno datovat. Díky novogotickým okénkům a mapovým materiálům, se dá určit stáří tohoto stavení na konec 19. století, pravděpodobně 2. polovina 80. let 19. století.

9.2 Chlévy

Na holubník navazuje další hospodářská budova – chlévy. Tento objekt je pravděpodobně jeden z nejstarších hospodářských objektů v areálu. S největší pravděpodobností je zobrazen již na CO stabilního katastru z roku 1829 a jeho půdorys se podle mapových materiálů nezměnil.

Jedná se o zděnou přízemní budovu¹⁸³ s obdélným půdorysem a dvoudílným uspořádáním. Budova je zakončena sedlovou střechou s hambalkovým krovem se stojatými stolicemi. Fasáda severního průčelí je desetiosá se dvěma postranními vstupy v přízemí (s jedním z nich průchozím skrz budovu) a dvěma otvory do půdního prostoru. Jižní průčelí je pouze sedmiosé.

V prvním dílu, jehož západní zeď je napojena na holubník, se nachází placková klenba se třemi pasy profilu stlačeného půlkruhu. V druhém dílu, který je očividně starší, se nacházela

---

¹⁸² Na štít kravína je napojen zděný štít stejných rozměrů, který neodpovídá dispozici holubníku. Je zde názorně vidět ubourání staršího objektu a na něj nastavení nové budovy – holubníku.

¹⁸³ Nosné zdi jsou ze sbíraného lomového kamene a klenby z cihel.

valená klenba s trojbokými styčnými výsečemi nad okenními a dveřními otvory (foto č. 19).¹⁸⁴

Podlahy jsou vydlážděny drobnými keramickými dlaždicemi, které jsou položeny zároveň i v konírně. Zachované jsou dnes pouze dveřní otvory se žulovým ostěním. Okenní niky jsou hluboké se segmentovým záklenkem s žulovým obdélným ostěním. Ve dvou posledních ostěních při jižním průčelí jsou ponechané mříže z kolmo (svisle a vodorovně) provlékaných tyčí čtvercového profilu. U ostatních ostění jsou pouze otvory po mřížích, které byly odstraněny.¹⁸⁵

Díky těmto informacím se dá určit časové období objektu. První díl je mladší pravděpodobně z poloviny 19. století, který byl přistavěn k mnohem staršímu stavení pravděpodobně pozdně baroknímu, čemuž nám napovídají klenby, krov nebo detail mříží. Je možné, že budova pochází z roku 1783, kdy byla zámecká budova přestavěna z panského vladyckého sídla (tvrze) na zámek.¹⁸⁶

9.3 Stáje

Toto stavení se skládá ze dvou na sebe kolmých budov. První část navazující na chlévy sloužila hlavně k ustájení koní a druhá, která je postavena kolmo směrem do zámeckého dvora, sloužila hlavně pro příchod koní.

Dle mapových materiálů je první část půdorysně shodná s objektem na CO stabilního katastru. Druhá část se objevuje na katastrální mapě z roku 1885.

Stáje v první části plynule navazují na chlévy bez zděné příčky, prostory jsou odděleny pouze pasem profilu stlačeného půlkruhu. Jedná se opět o přízemní obdélnou budovu ze smíšeného zdiva, zakončenou nadezdívkou a plochou sedlovou střechou a vaznicovým krovem. Fasáda severního a jižního průčelí první části konírny je celkem pětiosá s profilovanými žulovými segmentovými okny a průduchy v nadezdívce.

Druhá část je obdobně koncipována, pouze její západní průčelí je dvousé s velkým průjezdem pro koně.

Obě dvě části jsou zaklenuty segmentovou omítnutou klenbou do travers. Podlaha je v první části tvořena drobnými odolnými keramickými dlaždicemi, které jsou i v kravíně a v druhé části je složena z cihel o rozměrech 30 x 15 cm. V hlavní stáji jsou známky po zazděných

---

¹⁸⁴ Klenební systém nad touto částí je zřícen. Stalo se tak v létě 2008.

¹⁸⁵ Během roku 2009 byla odstraněna veškerá kamenná ostění i s pozůstatky barokních mříží z celé budovy.

¹⁸⁶ Srov. Obecní úřad městys Nová Cerkev, Pamětní kniha městyse Nová Cerkev 1932 – 1939, str. 53.

starších dveřích. Dnes jsou tyto prostory přístupné buď z chlévů nebo velkým obdélným průjezdem ve druhé části navazující na stáj.

Okenní niky jsou hluboké se segmentovým záklenkem a segmentovým žulovým ostěním. V něm je vloženo okno rozdělené ocelovými profily tvaru „T“ v podobě mřížového rastru, dělicí skleněnou výplň na 8 tabulkových částí.

Díky těmto konstrukcím se dá určit, že půdorys objektu na CO stabilního katastru není totožný s dnešním stavem budovy. Toto stavení je totožné s objektem zakresleného v katastrální mapě z roku 1885, kdy byla budova nově vystavěna. Tomuto časovému určení odpovídají klenby i krov i podoba nik se segmentovými záklenky a okno s ocelovými profily.

9.4 Stodola

Tento rozlehlý objekt uzavírá zámecký dvůr z východní strany. Stodola byla zobrazena již na CO a IS stabilního katastru jako obdélná stavba se znázorněným příjezdem k ní. Stavební změna nastává po roce 1885, kdy je na katastrální mapě z tohoto roku přistavěn k budově rizalit. Budova nabírá půdorysnou podobu jako zámecká budova ve stejné době. Půdorys se do dnešního stavu nezměnil.

Stodola je zděná přízemní budova obdélného půdorysu s rizalitem směřujícím na východní stranu. Stavení je zakončeno vaznicovým krovem a polovalbovou střechou. Půdorysný typ odpovídá sedmidílnému jádru budovy se třemi průjezdnými mlaty a čtyřmi perny (přístodůlky). Šestery dřevěná vrata vedoucí do stodoly jsou posazené na drážce s posuvnými kolečky.

Krov nad hlavním křídlem stodoly a rizalitem je jednotný. Soustava krovu je vaznicová s páry kleštin.

Toto stavení bude s největší pravděpodobností totožné s objektem zakresleného v katastrální mapě z roku 1885, protože stodola obsahuje mnoho konstrukčních prvků z konce 19. století. Týká se to segmentových záklenků na fasádě, vaznicového krovu s kleštinami nebo pohyblivých vrat.

9.5 Pivovar

Budova pivovaru čp. 2 je postavena naproti zámecké budově na křižovatce směrem na Novou Cerekev. Toto stavení patřilo již do prvního okruhu číslování a bylo zmíněno v josefském

katastru a v písemném operátu SK.¹⁸⁷ Je zobrazeno na CO stabilního katastru jako pravděpodobně zděná budova obdélného půdorysu. Do roku 1854 (dle IS) se k budově přistavěla severní část hostince, který zde byl provozován až do 2. poloviny 20. století.¹⁸⁸ Tento půdorys se nezměnil až do dnešní doby.

Jedná se o zděnou patrovou budovu obdélného půdorysu zakončenou korunní římsou a valbovou střechou. Východní průčelí je desetiosé, v němž jsou ponechána novodobá okna profilu písmene „T“. V jižní části zanechán průjezd se segmentovým záklenkem (foto č. 20).

Díky archivním materiálům je k dispozici půdorys hostince z počátku 20. století, kdy se žádalo o obnovení koncese živnosti hostinské. Jednalo se o trojdílný dům dvoutraktové dispozice s pravostrannou orientací.¹⁸⁹ Bohužel jižní část evidovanou nemáme. Díky malému terénnímu průzkumu mohu potvrdit informaci z NPU Telč, že budova má v přízemí plackové klenby elipsového profilu s pasy ústící do sloupu uprostřed odpovídající asi polovině 19. století (foto č. 21).¹⁹⁰ Ostatní místnosti jsou plochostropé. Krov by se tu měl nacházet hambalkový se stolicemi (nevíme, jestli s ležatými či stojatými, avšak přikláním se ke stojatým, které jsou typické pro 1. polovinu 19. století).¹⁹¹

Díky několika těmto informacím se dá určit pravděpodobné stáří budovy. Současná podoba pivovaru pochází z poloviny 19. století, kdy byl přistavěn hostinec. Odpovídá tomu placková klenba, pravděpodobně hambalkový krov se stojatými stolicemi. Budova pivovaru je chráněná nemovitá kulturní památka od 3.5. 1958.

Podrobnosti ohledně vnitřního chodu pivovaru se dají dočíst v odborné literatuře.¹⁹²

9.6 Lihovar

Rozsáhlý prostor lihovaru se rozkládá jižně od zámku podél silnice na Novou Cerekev.

Tento objekt č.p. 8 patřil již do okruhu prvního číslování – tímto číslem byl okruh uzavřen. Je zmíněn opět v josefském katastru jako „*panský domek*“ a v písemném operátu SK jako

¹⁸⁷ Viz kapitola Sídlní vývoj Čížkova.

¹⁸⁸ Na východním průčelí této budovy je zabudována památná deska Františku Jaromíru Rubešovi, který se v těchto místech měl narodit v roce 1814. Díky mapovým materiálům zjišťujeme, že pokud se zde Rubeš narodil, tak jedině v jižní části, která tu v této době stála.

¹⁸⁹ Srov. MZA Brno, SOKA Pelhřimov, Okresní úřad PE, inv. č. 997, karton č. 456.

¹⁹⁰ Vnitřní prostor byl členěn řadou válcových sloupů s patkami při podlaze a klenebních náběžích. Ze sloupů se zachoval pouze jediný, avšak velmi dobře opravený. Tento prostor bývala sladovna a v současnosti zde sídlí místní pneuservis. Srov. JÁKL, Pavel. *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska*. II.díl. Jižní Čechy. Praha, 2010. str. 189 – 191. ISBN 80-7277-225-2.

¹⁹¹ NPÚ Telč, Čížkov - pivovar, pořadové číslo 2990.

¹⁹² Srov. LIKOVSKÝ, Zbyněk. *České pivovary 1869-1900*. Výzkumný ústav pivovarský a sladářský, a.s.Praha, 2005, str. 37-38. ISBN 80-86576-14-0. a také JÁKL, Pavel. *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska*. II.díl. Jižní Čechy. Praha, 2010. str. 189 – 191. ISBN 80-7277-225-2.

„Hofgebäude“.¹⁹³ Dle mapových materiálů můžeme konfrontovat stavební vývoj budovy. Na CO stabilního katastru má budova tvar hákového dvora. Na IS stabilního katastru je půdorys obdobný.

Až na katastrální mapě z roku 1885 byl přistavěn nový objekt severně od stávající budovy, také tvaru hákového dvora. V jihovýchodní části přibyl další objekt osmibokého tvaru. Bohužel tato část již na mapě z roku 1964 není. Zbytek budov zůstává v původním stavu až na mírnou přístavbu v budově v oblasti původního stavení hákového dvora, která byla provedena mezi tímto dlouhým údobím.

Dnes je tento areál složen z několika budov. Jedná se o dva půdorysy domu s hákovým dvorem proti sobě. První stavba má shodný půdorys se stavbou na CO stabilního katastru až na novější přístavbu, do níž je staší objekt zahrnut.¹⁹⁴ Jedná se o přízemní budovu s vysokou sedlovou střechou, větracími otvory a vaznicovým krovem. V této budově býval byt šafáře.

Druhá patrová budova s půdorysem tvaru hákového dvora, nacházející se blíže k zámecké budově, je zakončena valbovou střechou s nově položenou krytinou. Fasáda severního i jižního průčelí orientované budovy sever – východ, je osmiosá oddělená profilovanými širokými pilastry. Okenní niky jsou v přízemí čtvercového tvaru a v patře obdélného tvaru obdobné okenním průduchům na sýpce.

Dle mapových materiálů prošel tento areál složitějším stavebním vývojem. Původní jádro objektu zobrazeného ještě na CO (a mohlo by být pravděpodobně z doby prvního číslování) je zahrnuto ve stavbě v jižní části areálů bývalého pivovaru. Tento nastavený objekt vznikl mezi léty 1885 a 1964, avšak dle vnějších znaků budovy je odhadované stáří konec 19. století.

Ve 2. polovině 19. století byl přistavěn objekt typu hákového dvora při severní straně areálu zároveň s osmibokým objektem.¹⁹⁵ Toto stavení však dnes neexistuje.

9.7 Sýpka

Tento objekt stojí již mimo hospodářský zámecký dvůr a je situován při západním okraji vesnice. První doložitelnou zmínku k sýpce máme až z mapových materiálů z 1. poloviny 19. století. Avšak toto stavení je čitelné na I. vojenském mapování, které proběhlo mezi léty 1764-1768. Dá se tedy předpokládat, že sýpka zde stála již za josefského katastru z roku 1785

---

¹⁹³ Viz kapitola Sídlní vývoj Čížkova.

¹⁹⁴ Srov. MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Okresní úřad PE, Stavební záležitosti jednotlivých obcí 1870 – 1903, inv.č. 706, č. kartonu 153 – 155.

¹⁹⁵ Projektantem měl být Štěpán Walser. Srov. LIEBZEIT, Ivan. Historie obce a zámku Čížkov.doc., 26.12. 2007 [11.3. 2009].

a pravděpodobně i za prvního číslování. Budova však nemá číslo popisné., pouze parcelní číslo 9. Na veškerých mapových materiálech má sýpka neměnný stav.

Jedná se o zděný patrový objekt obdélného půdorysu zakončený valbovou střechou. Zdivo stavení je ze sbíraného kamene (foto č. 17).

Fasáda severního průčelí je pětiosá s novodobým přístřeškem s příhradovými dřevěnými vazníky. Východní i západní průčelí je dvouosé se třemi vnějšími opěrnými systémy při západním průčelí, které respektují vnitřní členění sýpky.¹⁹⁶ Fasáda jižního průčelí je šestiosá. Ve třetí ose jižního průčelí se nachází v úrovni horní hranice soklu hlavní vchod do objektu, do něhož vedou asi čtyři schody. Ostění dveří je žulové avšak profilovaný portál usazený nad vchodem naznačuje starší vstup.

Organizace půdorysu je dvoulodní. Konstrukce je tvořena sloupy s jednoduchým okosením nesoucími za pomoci sedel podélný průvlak, sestávající z několika přeplátovaných trámů. V přízemí se nachází tato situace, s tím rozdílem, že sloupky dosedají přímo na podélný průvlak bez sedla.

Do patra vedou žebříkové schody– trémkové schodnice s deskovými stupni, vloženými do drážek ve schodnicích. Okénka (průduchy) jsou jednoduchá s dřevěnými překlady.

Krov sýpky je hambalkový se stojatými stolicemi a vzpěrou procházející hambalkem vždy v plné vazbě. Trámy mají jednoduché okosení. Tento typ krovu se uplatňoval až do poloviny 19. století.¹⁹⁷

Budova nám nedává přesné znaky časového určení, avšak přiklonila bych se k hodnocení, že pochází z 2. poloviny 18. století, kdy je pro tuto dobu typický hambalkový krov se stojatými stolicemi zakončený valbovou střechou. Danému stáří napovídá i část profilovaného kamenného portálku nad stávajícími dveřmi.

Sýpka patří mezi nemovité kulturní památky, mezi něž byla prohlášena ve stejném roce jako pivovar nebo osmiboký zámecký altán.

10 Další zaniklé hospodářské budovy

10.1 Ovčín

Tento objekt stával na parcele číslo 5. a je zobrazen na CO stabilního katastru, IS stabilního katastru a katastrální mapě z roku 1885. Písemně je zmiňován v josefském katastru z roku

---

¹⁹⁶ Budova měla pravděpodobně statické problémy.

¹⁹⁷ Srov. ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha, 2007. str. 220. ISBN 80-7203-548-7.

1785, kde u něho ve stráni stávaly chmelnice.¹⁹⁸ Ovčín stál na parcele č. 5 ještě na počátku 20. století. Pak ho však František Liebzeit nechal zbourat.

Dnes na tomto místě stojí č.p. 44 s číslem parcely 4/1.¹⁹⁹ Dům patřil majitelům velkostatku, tzn. bratrům Egonu a Oskaru Liebzeitovi, kteří statek podědili po zemřelém otci Františku Liebzeitovi v roce 1929. Dům byl s největší pravděpodobností vystavěn ve 30. letech 20. století. Po bývalém ovčíně již mnoho nezbylo. Z východní strany přiléhá k domu kamenná zeď z lomového zdiva, která by mohla dokládat pozůstatek bývalého stavení.

Ovčín tedy minimálně od počátku 19. století do počátku 20. století, kdy si něj pamatuje ještě Senta Kiliányová.²⁰⁰

10.2 Cihelna

Toto stavení s čp. 138 stávalo v Nové Cerekvi poblíž vlakového nádraží a patřilo pod velkostatek Františka Liebzeita.²⁰¹ Cihelna byla pravděpodobně založena právě jím v 80. letech 19. století a ukončila svoji činnost v polovině 20. století. Budova samotná byla zbourána až po roce 1989.

V zámeckém prostoru se nachází několik cihel s iniciály VČ (velkostatek Čížkov) z místní cihelny (foto č. 52).

11 Shrnutí stavebního vývoje zámku

11.1 Písemné zprávy a literatura

Samotné osídlení vsi, kladené někdy do poloviny 14. století je problematické, chybí zde jednoznačné poznatky o jeho rozsahu i charakteru. První zprávu máme z roku 1379, kdy ves patřila pod panství Červená Řečice. Od 15. století vlastní ves Leskovcové z Leskovce a další drobnější vladyské rody.

Počátky čížkovského panského sídla jsou zahaleny temnotou. V polovině 17. století se ves Čížkov dostala do vlastnictví Jiříku Miličovskému z Braumberka, který v této době vlastnil i nedalekou ves Březinu a Dolní Kralovice. Nový majitel nebo jeho syn Jiří Ludvík Miličovský, který zdědil Čížkov roku 1664, vystavěl v Čížkově tvrz, pivovar a tamější dvůr

---

¹⁹⁸ Národní archiv, Josefský katastr 1785, inv.č. 2624, č. kartonu 1170.

¹⁹⁹ Viz kapitola Sídlení vývoj Čížkova.

²⁰⁰ Osobní zpověď Senty Kiliányové, 17.10. 2008, Praha.

²⁰¹ TITLA, Igor. *Schématismus a statistika statků velkých a rustikálních v Království českém*. Praha, 1902, str. 251.

nově vyzdil.²⁰² Od roku 1661 je již Čížkov veden jako samostatný statek. Během 50. – 60. let 17. století zde bylo postaveno vladycké sídlo, zároveň opěrný bod pro správu čížkovského panství.

Další strohou a nepodloženou informací máme až z 2. poloviny 18. století, kdy roku 1783 se Čížkov dostal exekutivním prodejem do vlastnictví Václava Scholze. Ten měl přestavět tvrz na trochu reprezentativnější sídlo zámeckého charakteru.²⁰³

Roku 1799 koupila Čížkovské panství Anna ze Storchenfeldu. V jejím držení bylo panství velmi krátce, protože roku 1800 vypukl v Čížkově požár a zámek byl pravděpodobně dost poškozen, zároveň utrpěly velké škody i pivovar s ovčínem. Tuto informaci mám potvrzenou i z topografie Sommera.

Tedy přesněji: “...*Das Schloss und alle Wirthschaftsgebäude find 1800, nachdem die gänzlich abgebrannt waren...*“

Je uvedeno, že všechny budovy dala Anna znovu vystavět. Nad tímto sdělením bychom mohli polemizovat, protože Storchenfeldová panství prodala rok po požáru. A během následujících 30 let se majitelé střídali velmi často. Jde o to, do jaké míry nechala Anna ze Storchenfeldu zámeckou budovu opravit, než ji prodala a jestli ji vůbec prodávala opravenou.²⁰⁴

11.2 Svědectví map

V tuto dobu již literatura a písemné prameny o vývoji budovy končí a její vývoj budeme nuceni sledovat hlavně díky mapovým podkladům. První náznak panského sídla na mapě se dá vysledovat již na Müllerově mapě Čech z roku 1710. Je zde zobrazena ves jako bod a u ní značka pro zámeček či tvrz.

Na I. vojenským mapováním, které vzniklo v letech 1764-1768, můžeme pozorovat ves, poprvé jako shluk domků, které se dají s pravděpodobností identifikovat.

Na I. vojenském mapování je tehdy pravděpodobně tvrz zakreslena v současné poloze vůči hlavní silnici Tábor – Pelhřimov.²⁰⁵ Z mapy vysledujeme hlavní křídlo tvrže souběžné se silnicí na Novou Cerekev a dvě křídla směřující do dvora – mohou to však být pouze

---

²⁰² Poplužní dvůr v Čížkově byl vystavěn Kryštofem mladším z Leskovce mezi lety 1590 – 1595.

²⁰³ Obecní úřad městys Nová Cerekev, Pamětní kniha městyse Nová Cerekev 1932 – 1939, str. 53. a Srov. KOBLASA, Pavel. *Panská sídla jižních Čech*. České Budějovice, 2003. ISBN 80-903040-5-2.

²⁰⁴ Srov. MARTÍNKOVÁ, Lenka. (ed.). *Filip Ignác Dremsa a Antonín Štěpán: Paměti pelhřimovských měšťanů z přelomu 18. a 19. století*. Pelhřimov, 2005, str. 102. ISBN 80-86931-10-2. a SOMMER, Johann. *Das Königreich Böhmen*. Taborer Kreis. Prag, 1842, str. 178 - 182.

²⁰⁵ Roku 1764 koupil Čížkovské panství Rokos z Rossinfeldu. Při jeho dluzích není pravděpodobné, že by měl peníze na přestavbu tvrže na zámek. Z tohoto důvodu je nejvíce pravděpodobné a potvrzuje to informace z Kroniky městyse Nová Cerekev, že tvrz byla přestavěna na zámek za dalšího majitele Václava Scholze po roce 1783.

hospodářské budovy. Na druhém konci dvora uzavírá prostor stodola. Na mapě je již patrná sýpka, pivovar, ovčín, několik vesnických stavení a dva rybníky, které jsou ve vesnici dodnes. Situaci zámku můžeme sledovat na císařském otisku stabilního katastru z roku 1829. V této době vlastnil panství hospodářský rada Antonín Jan Oppelt. Hlavní křídlo zámku bylo pořád situováno podél silničky na Novou Cerekev naproti pivovaru. Dále zde vidíme napojení hospodářské budovy z jižní strany a do dvora zámku vystupují dvě nestejně široká a dlouhá křídla. Přímo na zámeckém dvoře jsou situované dvě menší hospodářské budovy a konec dvora ohraničuje velmi rozlehlá budova stodoly. V rámci zámeckého areálu je zde čitelný park nebo větší zahrada.²⁰⁶

Mezi lety 1836 a 1852 proběhlo II. vojenské mapování. Se stabilním katastrem se zámek v tomto zobrazení shoduje pouze se základními prvky. Totožné je zde hlavní zámecké křídlo podél silničky na Novou Cerekev. Pak je zde naznačen obrys dvora a stavení stodoly na východní hranici zámeckého areálu. Na mapě však nejsou znázorněna dvě malá křídla vybíhající z hlavního křídla zámecké budovy, jak je tomu na CO.

V každém případě nejspolehlivější mapa je císařský otisk (CO) a indikační skica (IS) stabilního katastru.²⁰⁷ Půdorys na indikační skice stabilního katastru nezaznamenává v oblasti stavby zámecké budovy žádné změny. Největší stavební zásah můžeme sledovat na katastrální mapě z roku 1885 kdy je čížkovský zámek již několik let ve vlastnictví Františka Liebzeita.

Podle mapy nastala důležitá přestavba zámku. Dvě křídla ve východním průčelí zobrazená na CO a IS stabilního katastru byla zbourána a nahrazena jedním rizalitem.

Velká změna nastala v zámeckém areálu. Původní vjezd do dvora vedoucí při severním průčelí zámecké budovy pokračující do stodoly, byl zrušen a přesunut na jižní stranu zámku. Zde musela být část zámeckého hlavního křídla ubourána zároveň s jednou hospodářskou budovou. Na jejich místě byla vystavěna zděná brána s plechovými vraty slunečního motivu a nové menší hospodářské stavení (holubník) s novogotickými prvky. Oba dva tyto objekty odpovídají svými prvky výstavbě v 80. – 90. letům 19. století.

Dle ústní výpovědi potomka bývalých majitelů rodiny Liebzeit máme informaci, že Štěpán Walser vystavěl druhé patro zámku.²⁰⁸ Bohužel ničím jiným tato informace není podložena. Nevíme tedy, jestli výstavba patra proběhla ještě za jeho bratra Ferdinanda v polovině 19. století, a nebo a za Františka Liebzeita během 80. let 19. století. S největší pravděpodobností

---

²⁰⁶ Viz kapitola Zámecký park s pavilonky.

²⁰⁷ Katastrální mapování probíhalo v Rakousko-Uhersku v letech 1817 – 1861.

²⁰⁸ V této době Štěpán Walser dožíval v Čížkově v čp. 5 a projekt k zámku mohl ještě udělat. Zemřel v roce 1896 v Čížkově.

tato nástavba patra proběhla právě při této velké přestavbě na konci 80. let 19. století a zámecká budova získala dnešní podobu i se současnou fasádou (foto č. 53).²⁰⁹

Změny nastaly také v oblasti původního vjezdu do dvora. Ten byl ve zmiňované době nahrazen zděnou terasou spojující zámek a nově vystavěný zahradní osmiboký pavilon, z něhož se dalo vyjít do parku po točitém schodišti.²¹⁰ Pod terasou vznikla klenutá místnost vyhrazena pro dělníky.

Zároveň byl v severozápadním rohu zahrady vystavěn čtyřboký zděný pavilonek, jehož fasáda byla náramně podobná fasádě zámecké budovy.²¹¹

Mapa která nám prozradí úpravy z 20 století je z roku 1964. K terase byla bratry Liebzeity ve 40. letech 20. století přistavěna drobná hospodářská budova - vepřín, která byla zbourána až po roce 2007. Terasa samotná musela být zbourána již po roce 1989, kdy díky zatékání vody se zřítil strop a musela být demoličně odstraněna.

11.3 Nejstarší části objektu

V oblasti severozápadního rohu budovy se nachází pravděpodobně starý sklep (č.0.03), jehož klenby a způsob provedení se vymyká všemu, co se v zámku nachází. Je možné, že zde stála budova přidružená k poplužnímu dvoru vystavěnému na konci 16. století Kryštofem mladším z Leskovce.

Z původního stavení se ponechala rohová obvodová zeď se sklepením, a na ní byla nastavěna v polovině 17. století tvrz. Zmiňovaná obvodová zeď je o několik centimetrů užší než zbytek obvodové zámecké zdi. Klenby v místnostech č. 1.08 a 1.09 mají jinak řešené pasy než v ostatních místnostech v přízemí. Šíře pasu zasahuje do 1/3 pokoje a přetíná malou část okenní niky zaklenutou segmentovým pasem, která má mnohem větší úhel než v ostatních místnostech tohoto podlaží. Tato zeď vede pravděpodobně až k místnosti 1.07, kde je okenní nika stejného profilu jako u předchozích dvou místností, avšak zeď průjezdu do ní zasahuje a zároveň jí přerušuje. Tuto skutečnost, že se při severozápadním nároží vyskytuje starší zeď než jinde, můžeme podložit i z venku, kdy na nároží opadlo část fasády, a odkryla se vyrovnávací plenta z tašek.

---

²⁰⁹ Zámek v Čížkově je spíše svým zjevem nápadně podobný zjednodušenému typu městské vily. Srov. Gröheho vila v Praze na Vinohradech, jejíž výstavba proběhla 1871 – 1888 ve stylu italské renesance. Tato vila byla projektována Vojtěchem Ignácem Ullmannem. Walser podle jeho projektů vystavěl např. bývalé gymnásium v Pelhřimově.

²¹⁰ Viz kapitola Zámecký park s pavilonky.

²¹¹ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, fotografická sbírka, inv. č. 5826.

11.4 Barokní přestavba na zámek

V kronice městyse Nová Cerekev je doložená informace, že byl čížkovský zámek po roce 1783 přestavěn Václavem Scholzem na zámek. Tato přestavba však není naprosto jasně na zámku čitelná až na drobné výjimky.

Do této doby bych zařadila sklepení č.0.01 a 0.02., která svým velmi navzájem podobným profilem spadají do stejné doby. Do sklepení se pravděpodobně vcházelo z venku, tak jak je tomu dnes, protože z vnitřní strany sklepa se nenašly žádné doklady jiného vstupu. Obě dvě sklepení byla propojena, avšak při vestavbě nového sklepa č. 0.04 v 80. letech 19. století, bylo toto propojení zrušeno.

Co se týká místností v přízemí, tak s největší pravděpodobností se jedná o místnosti nacházející se přímo nad hypoteticky starým sklepem č. 0.03. Místnosti 1.08 a 1.09 mají naprosto odlišně řešené plackové klenby vysokého profilu od ostatních klenutých místností na zámku. Je možné, že takto nezvyklé klenutí navazuje na hypoteticky starou obvodovou zeď. Viz výše.

Ze sledované doby pochází zachovalý barokní druhotně použitý vnější závěs umístěný ve věžičce v krovu. Jsou na něm známky po ohni, což může napovídat, že byl přítomen u velkého požáru roku 1800.

11.5 Přestavba v 1. polovině 19. století

Po požáru v roce 1800 bylo panské sídlo znovu budováno a zvelebováno. Z této doby pochází skoro celé přízemí s plackovou klenbou a pasy vyššího profilu. Jedná se o klenutý průjezd a čtyři další místnosti. Konkrétně se to týká místností č. 1.03, 1.04, 1.07 a 1.11.

V místnosti 1.04 se nachází v jihozápadním rohu známky po větší dymníkové kuchyni, která zde v 1. polovině 19. století fungovala. K této kuchyni byly využity sklepy č. 0.01 a sklep č. 0.02, jako spíž a lednice.

Pozůstatky po druhé menší dymníkové kuchyni jsou v místnosti č. 1.07, kde se nachází nika zaklenutá pasem opírající se o stávající tahový komín.

Ze všech těchto informací nastává hypotéza, že v první polovině 19. století stál v Čížkově pravděpodobně patrový²¹² zděný zámek obdélného půdorysu s průjezdem nerovnoměrně posunutým k severní straně budovy. Většina přízemí byla zaklenuta plackami s pasy vyššího

---

²¹² Nemáme žádné určité informace, o tom, že byl zámek v této době patrový, ale bezpochyby pro tento typ budovy patro náleželo. Jednalo se hlavně o obytné podlaží, které v přízemí nebylo zastoupeno.

profilu. V budově se nacházely dvě dymníkové kuchyně (místnost č. 1.04 a 1.07). V místnosti 1.04 byla kuchyň mnohem větší a byla napojena na sklepení pod ní.

Z tohoto období se zachovaly závěsy žaludového profilu a dvoukřídlé vstupní dveře do síně (č.m. 3.04) ve 2. patře zámku. Pravděpodobně starší a použité závěsy a dveře byly užity při větší přestavbě na konci 80. let 19. století v posledním patře, které sloužilo pro rodinu a personál a nebylo potřeba reprezentativnosti.

11.6 Stavební úpravy ve 2. polovině 19. století

Když koupil v roce 1883 panství František Liebzeit, rozhodl se pro celkovou přestavbu zámku. Zámek zaznamenal změny venkovní, i s hospodářským okolím a vnitřní. Budova byla zkrácena při jižní straně zámku, byl k ní přistavěn rizalit a nastavěno druhé patro, přičemž byl obměněn zároveň i krov nad celou budovou.

Při vzniku rizalitu bylo pod ním vyhloubeno sklepení, které bylo napojeno na sklep č. 0.02. V hypoteticky starém sklepe č. 0.03 byl v této době nově vyzděn nástup do sklepa. Rizalit byl přistavěn tak, aby jím opticky procházel středem starší klenutý průjezd. V rizalitu se nachází v přízemí prostory 1.12, 1.13 a 1.14, které svými konstrukcemi odpovídají právě konci 80. let 19. století.²¹³

Zbytek přízemí zaznamenal tuto přestavbu pouze na několika místech. Místnost 1.02 má v rozích mírné náznaky klenby s klenebním pasem se zrcadélky uprostřed místnosti. Místnost 1.07 byla z dymníkové kuchyně přestavěna na pokoj s tahovým komínem. Z místností 1.08 a 1.10 byly zazděny v této době dveře vedoucí do pokoje 1.11, kvůli oddělení místností 1.08, 1.09 a 1.10 od ostatních pokojů v zámku. Z těchto prostorů byl vytvořen samostatný byt do pronájmu.

Pokoje v prvním patře byly přestavěny na reprezentativnější pokoje. Při západním průčelí se nachází honosné prostory pro návštěvy jako je sál, jídelna, „pánský salonek“ nebo „lovecký pokoj“. Pokoje při východním průčelí sloužily k bytovým účelům. Pokoj reprezentativního sálu byl zdoben historizujícími sloupy stojícími v prostoru oddělující zbytek místnosti od krbových kamen, které jsou usazena v jedné ze slepých arkád.

V této době bylo vystavěno i 2. patro zámku, kam vedlo točité schodiště ústící z malého prostoru 2.11. Druhé patro sloužilo ve většině k bytovým účelům.

Existuje několik variant pro výstavbu současného krovu, avšak přikláním se k té nejschůdnější. Krov budovy pochází z jednoho časového úseku. Původní krov byl

---

²¹³ Viz Architektonický popis.

pravděpodobně hambalkový, viz druhotné použití v trámů s plátovými spoji v rizalitu, který byl při přestavbě ve sledované době shozen a nahrazen novým vaznicovým krovem se dvěma šikmo vzepřenými stolicemi, avšak do rizalitu se ve většině užily trámy druhotné.²¹⁴

Z tohoto období se zachovaly bambulkové závěsy s vysokými dvoukřídlými rámovými dveřmi, vedoucích do většiny místností v přízemí a v 1. patře.

11.7 1. polovina 20. století

V tomto časovém období zaznamenal zámek jen drobné úpravy. Na počátku 30. let 20. století proběhla výměna historizujících barokních vrat do průjezdu a zároveň byla vyměněna i dlažba v průjezdu.

Z této doby pochází také secesní prosklené dveře vedoucí do síně (č.m. 2.04) v prvním patře.

11.8 2. polovina 20. století

Do tohoto časového období spadá výstavba jednoramenného schodiště v prostoru 3.01. Zámek sloužil ve 2. polovině 20. století mimo jiné také jako zemědělské učiliště a úzké točité dřevěné schodiště již nepostačovalo. V této době také proběhla vestavba sociálních zařízení například v místnosti 1.12, 2.02, 2.11, 3.02.

Několik pokojů, hlavně v 1. a 2. patře, bylo zmenšeno novodobými příčkami. Jedná se hlavně o prostory 2.11, příčka mezi pokoji č. 2.10 a 2.09, dále mezi pokoji č. 2.07 a 2.08 (od 80. let 19. století to byl „lovecký pokoj“), dále příčka mezi pokoji 2.05 a 2.06 (tato původně jedna místnost měla funkci jídelny). Z jídelny se od konce 80. let 19. století chodilo přímo do sálu (č.m. 2.14) dveřmi, které se ve 2. polovině 20. století zazdily a byl vytvořen nový vstup ze síně (č.m. 2.04), ústící mezi historizující sloupy a slepé arkády. Tyto sloupy byly nahrazeny během tohoto období pouze dřevěnými sloupky s překlady, které byly po roce 2004 zbourány úplně. Dnes zbyl po sloupech pouze snížený podhled s náznaky odstraněných částí.

Z pokoje č. 2.15 („pánský salon“) vedly dveře do místnosti 2.13, které v této době byly zazděny. Nejvíce nastavených a zároveň zbouraných příček v tomto období zaznamenalo 2. patro místnosti 3.05 a 3.06.

---

²¹⁴ Použité dřevo může pocházet však i z některých okolních hospodářských budov, které byly přestavbou zámku ovlivněny. Například bývalý objekt na místě dnešního holubníku s novogotickými prvky.

11.9 1. desetiletí 21. století

V roce 2004 se zámek dostal do vlastnictví podnikatele Zdeňka Šikýře. Během této doby bylo opraveno několik místností ve 2. patře zámku (hlavně č.m. 3.12, 3.13 a 3.14). Došlo i k počátečním úpravám sociálních zařízení v prostoru 3.02, avšak tyto zásahy byly zastaveny. V této době také došlo ke zbourání nosné příčky v místnosti 3.05 a odstranění podpůrných prvků nahrazených za historizující sloupy v pokoji 2.14.

Mnoho úprav získalo i zámecké okolí v oblasti hospodářského dvora. Byla odstraněna většina žulových schodů při východním průčelí zámku a také žulová ostění s pozůstatky barokní mříží z hospodářské budovy chlévů.

12 Architektonické a památkové hodnocení

V rámci vesnice i blízkého okolí je zámek dominantní budovou. Tuto skutečnost dokládají i staré fotografie a pohlednice z přelomu století. Jádrem památkového areálu tvoří většinu zástavby ve vesnici. K areálu nedílně patří jeho hospodářské zázemí včetně sýpky, pivovaru, bývalého lihovaru a ostatních zámeckých hospodářských budov s rozlehlou stodolou.

Objekt si prošel několika důležitými přestavbami. Od založení tvrze v polovině 17. století, přestavba na pohodlnější panské sídlo (zámeček) ke konci 18. století. Následně úprava zámku po roce 1800, kdy zde vypukl mohutný požár. Nejvýznamnější přestavba proběhla právě na konci 80. let 19. století za Františka Liebzeita, který dal objektu nový tvar, fasádu a střechu. Zároveň bylo upraveno i okolí zámeckého areálu. Týkalo se to vytvoření nového vjezdu do dvora a zvelebení zámeckého parku výstavbou zahradních altánků. Čížkovský zámek prodělal tedy dvě důležité přestavby, z nichž nejdůležitější je právě ta poslední ve 2. polovině 19. století.

Bohužel zámek i samotné okolí je těžce postiženo devastujícími úpravami z 20. a 21. století. Během 1. poloviny 20. století proběhlo na zámku pouze několik nevýznamných změn týkajících se zazděných dveří, nebo výměny vrat do průjezdu. Smutné období po roce 1948 se odrazilo právě i na zámecké budově, která byla přidělena Strojní traktorové stanici (STS) a později zde byl internát pro zemědělské učiliště. Tato doba zámek necitlivě upravila ke svému obrazu. Zanikly v podstatě veškeré prvky vnitřního vybavení až na několik výjimek jako schodiště do 1. patra právě z Liebzeitovy přestavby nebo secesní prosklené dveře do síně

v 1. patře. Zachována byla také dispozice budovy nebo klenby v přízemí. Veškeré tyto doklady tvoří památkovou podstatu stávajících interiérů.

12.1 Hodnotné prvky

12.1.1 Exteriér

- zbytky plastického členění na fasádě (pilastry)
- bosáž při hlavním vstupu do průjezdu
- vstupní vrata pseudobarokního provedení
- korunní římsa s podpírajícími konzolkami ve tvaru malých klenáků
- osmiboká věžička s ochozem a litinovým zábradlím
- prvky ve východním průčelí rizalitu – velké segmentové okno se šambránou a nad ním znak půl slunce

12.1.2 Interiér

- klenební systémy v suterénu s důrazem na sklep č. 0.03.
- veškeré plackové klenby v přízemí, které se zde dochovaly z 1. poloviny 19. století.
- dvoukřídlé rámové dveře ve 2. patře se žaludovými závěsy z 1. poloviny 19. století.
- ve 2. patře prosklené dveře se žaludovými závěsy a s mosaznou klikou ve tvaru olivy a typickým klasicistním klíčovým štítkem.
- místnost 1.02 má hodnotný strop s náběhy kleneb s pasem se zrcadélky z konce 80. let 19. století.
- dřevěné dvouramenné schodiště s kovaným zábradlím z fabrických motivů s profilovanými dřevěnými madly.
- mozaikové dlaždice usazené na podestě schodiště a v 1. patře v síni
- honosné prosklené secesní dveře.
- místnost 2.14 se svojí historizující tvářností
- parketové podlahy, které se nachází ve většině místností 1. patra.
- dvoukřídlé rámové dveře v přízemí a prvním patře s bambulkovými závěsy
- krov nad celou budovou pocházející z 80. let 19. století
- konstrukce věžičky se zchovalým druhotně použitým barokním závěsem na jednoduchých dveřích do prostoru věžičky.

12.2 Závady

12.2.1 Exteriér

Zásadním problémem je celková zchátralost budovy zapříčiněná dlouhodobou neúdržbou během 2. poloviny 20. století. Jedná se hlavně o špatný stav fasády a její další poškození díky vlhkosti a nedokonalé izolaci.

Na celém objektu byla ve 2. polovině 20. století vyměněna okna za naprosto nevhodná novodobá profilu „T“. Tento zásah je dodnes na fasádě zámku, zejména na západním průčelí, čitelný. V neposlední řadě se dá zmínit nevhodné využití budovy místo sloupů s veřejným osvětlením.

12.2.2 Interiér

V suterénu (hlavně sklep č. 0.04) jsou novodobě nevhodně vložené rozvody a potrubí. V celém zámku jsou některé místnosti poznamenané 2. polovinou 20. století. V přízemí se to týká hlavně č.m. 1.01, kde byly po obvodu pokoje pobité dřevěné palubky. V č.m. 1.03 byl vestavěn zděný mrazák, kvůli změně účelnosti místnosti 1.02 na závodní kuchyni. Mnoho pokojů bylo vybaveno nevhodnými keramickými glazovanými dlaždicemi. V přízemí se to týká hlavně č.m. 1.11, která sloužila v 1. polovině a pravděpodobně i ve 2. polovině 20. století jako prádelna.

Jedno z dalších ovlivnění 2. polovinou 20. století se týká vestavění novodobých příček mezi místnostmi č. 2.05 a 2.06 a 2.07 a 2.08, samozřejmě sem také patří příčky postavené díky sociálním zařízením, jako tomu bylo například v prostoru č. 2.11 nebo 2.02.

Tyto nešetrné výměny postihly dveře i schodiště do 2. patra zámku. V této době došlo k výměně historických dveří a zárubní za novodobé typizované dveře v ocelových zárubních (jedná se hlavně o místnost č. 1.02, 1.12 v přízemí, dveře v prostoru 2.02 a ze síně do místnosti č. 2.12 a 2.11 v 1. patře. Ve druhém patře hlavně č. m. 3.07, 3.08, vstup do 3.11, 3.12 a 3.15).

Mezi důležité závady patří narušení statiky u některých místností a prostor. Týká se to hlavně č.m. 3.05 a 2.14, kde byly po roce 2007 neodborně zbourány nosné prvky místností. Některé ze zděných konstrukcí mají sklony k vlhkosti a k opadávání omítky. Nejvíce čitelné je tomu v 1. patře při vstupu do síně (č.m. 2.04).

Narušená je také konstrukce věžičky v krovu, která byla napadena larvami tesařika krovového (*Hylotrupes bajulus*). Poškození je v této části rozsáhlé a hrozí zřícení konstrukce.²¹⁵

13 Možnosti úprav z hlediska výsledků průzkumu²¹⁶

Sledovaný objekt prodělal pozoruhodnou přeměnu ke konci 19. století, kdy byl přestavěn na neoklasicistní zámeček s historizujícími prvky, tvářností blížící se spíše městske vile než vesnickému panskému sídlu.²¹⁷ Poslední úpravy pro potřeby zemědělského družstva, byly již zcela nehodnotné a objekt, hlavně v interiérech, pouze poškodily. Podstatou památkového přístupu by tedy mělo být respektování v podstatě neoklasicismu, pochopitelně s přihlédnutím ke stavebním prvkům z 1. poloviny 19. století.

13.1 Exteriér

Zámek v Čížkově by potřeboval nezbytně nutnou opravu týkající se exteriéru i interiéru. Velkým problémem je vlhkost zdiva, které nebylo po staletí ošetřováno, navíc zámek není více jak 20 let obydlen, a tím pádem i vytápěn či větrán. Doporučuji sanaci zdiva například chemickou injektáží, která navrhuje jeden z citlivých způsobů provedení izolace.²¹⁸ Fasáda by se měla zachovat v duchu neoklasicismu a základní plocha by měla i nadále zůstat světlá (velmi světlý okr).

13.2 Interiér

V obecné rovině lze konstatovat, že interiéry si dochovaly podobu určenou přestavbou v 80. letech 19. století. Mladší zásahy se projeví pouze v několika úpravách týkajících se vložení

---

²¹⁵ Konzultováno s Ing. Jakubem Beránkem, Ph.D. Ústav ochrany lesů a myslivosti (LDF), Mendelova lesnická a zemědělská univerzita v Brně.

²¹⁶ Jedná se o moji první práci tohoto druhu bez praktických zkušeností. Tuto kapitolu píšu jako pracovní verzi zásahů, které se mi zdají evidentní, ale určitě člověk s více zkušenostmi by tuto kapitolu napsal lépe.

²¹⁷ Je zde určitá podobnost s Gröheho vilou v Praze na Vinohradech. Srov. Příloha č. 53.

²¹⁸ Jedná se o chemickou izolaci v podobě vytvoření infuzních vrtů s následnou tlakovou aplikací jednosložkové či dvousložkové polyuretanové pryskyřice, která se v konstrukci roztahuje za vlhkostí a přitom nabývá na svém objemu. Tento komplexní systém při řešení sanace tak s vysokou účinností tvoří bariéru vzlínající vlhkosti. Tlakové injektáže se provádí také pomocí silikonového gelu nebo mikroemulze. Tento způsob sanace je často používán na památkově chráněných objektech. Srov. BLEICH, Jürgen. *Poruchy staveb*. Bratislava, 2001, str 35. ISBN 80-88905-50-8.

příček nebo proražení vstupů (např. z průjezdu do č.m. 1.06 nebo ze síně v 1. patře do č.m. 2.14). Veškeré zásahy 2. poloviny 20. století lze hodnotit jako nevhodné. Je však nutno zvážit, které zásahy je třeba nezbytně odstranit. Podstatou obnovy interiérů bude tedy respektování neoklasicistních prostor s ohledem na starší konstrukce.

Ze statického hlediska je zámek v pořádku, až na několik výjimek. Jedná se o zbouranou nosnou zeď po roce 2007 v č.m.3.05, jejíž strop se mírně prohýbá. Je zde potřeba vložit podpěrné prvky nebo zeď vystavět znovu.

Druhá důležitá podpora je potřeba znovu vložit do č.m. 2.14, bývalého sálu. Po přestavbě v 80. letech 19. století zde stály v prostoru 2 sloupy, podpírající část místnosti, o kterou je prostor delší. Sloupy byly ve 2. polovině 20. století zbourány a nahrazeny jednoduchými podporami. Ty byly ovšem po roce 2007 odstraněny. Navrhuji opětové vložení podpůrných prvků, nejlépe upravené do neoklasicistní podoby, aby zapadaly do vjemu místnosti s historizujícími prvky.

V místnosti č. 2.03 by bylo vhodné odstranit a nově položit část stropu při jihozápadní straně, z důvodu vlhkosti a netěsnosti odpadních trubek ze sociálních zařízení v prostorech č.m. 3.03 nad sledovaným prostorem.

Stávající dlažby jsou nevkusné a v ideálním případě by bylo vhodné novodobou dlažbu a glazurované obklady odstranit (týká se to místností hlavně v přízemí). Ve výhledu by výměna rozhodně přinesla výrazné zkvalitnění příslušných interiérů. Při současném stavu budovy to však není rozhodující úkol

Totéž platí, v daleko výraznější poloze, pro výplň dveří. Je pravda, že až na několik novodobých výjimek, se v objektu nachází historické rámové dveře, buď s bambulkovými nebo žaludovými závěsy. Novodobé výplně, památkově naprosto rušivé, převážně osazené v ocelových zárubních, by se měly odstranit. Nové výplně by měly kopírovat neoklasicistní dveře z 80.let 19. století (tzn. rámová konstrukce s obdélnými výplněmi a s odpovídajícím kováním).

Novodobé okenní výplně s členěním profilu „T“ neodpovídají neoslohové etapě. Proto doporučuji jejich výměnu. Bylo by vhodné, nejlépe na základě předem připraveného prototypu, vsadit okna nová s ohledem na starší členění.²¹⁹ Při této příležitosti bych doporučila odstranit zděný mrazák v místnosti 1.03 a obnovit okenní otvor do východního průčelí.

---

²¹⁹ Na fotografiích z přelomu 19./20. století jsou zachována v přízemí a v 1. patře 8 – tabulkové a ve 1. patře 4 – tabulkové okenní výplně, pravděpodobně s bambulkovými závěsy. Srov. Příloha č. 2

Určité úpravy by si zasloužila i konstrukce krovu věžičky, jejíž trámy jsou napadené larvami tesaříka krovového (*Hylotrupes bajulus*). Bylo by potřeba je co nejdříve obměnit, než nastane zřícení celé konstrukce. Zároveň do věžičky doporučuji nové okenní výplně, které by kopírovaly profil oken z 80. let 19. století.

14 Závěr

Tato diplomová práce se zabývala stavebněhistorickým průzkumem venkovského panského sídla v Čížkově, kterému nebylo do současnosti věnováno mnoho pozornosti. Tento fakt způsobuje časté nedostatky v odborných publikacích, které jsem se svojí prací snažila doplnit. Průzkum zahrnoval kombinaci studia archiválií a terénního průzkumu. Z tohoto hlediska byla diplomová práce pro mě novým přínosem, protože se výrazně odlišuje od mé bakalářské práce.

Zámek v Čížkově si prošel složitým dějinným vývojem a jeho počátky jsou zahaleny temnotou. Kolem poloviny 17 století zde byla založena tvrz nebo menší vladycké sídlo při poplužním dvoru Leskoců z Leskovce, který zde byl založen na konci 16. století. Tvrz se stala pravděpodobně součástí staršího objektu patřící k dvoru, čemuž napovídá severozápadní obvodová zeď a sklepení pod touto částí.

V 80. letech 18. století proběhla přestavba tvrze na zámek s barokními prvky. Bohužel z této stavební fáze se nezachovalo mnoho informací., pouze dohady. Velký zásah do stavební konstrukce budovy vnesl požár, který vypukl na zámku a okolí v roce 1800. Po této události byl zámek přestavěn. Dokladem toho je většina plackových kleneb vysokého profilu v přízemí a pozůstatky dvou černých kuchyní. Z této fáze pochází pravděpodobně i první patro jak mám naznačeno v grafické části v půdorysu, avšak nejsou k tomu přímé důkazy.

Nejvýznamnější přestavba proběhla však ve 2. polovině 19. století za Františka Liebzeita. Ten si měl nechat vytvořit projekt od Štěpána Walsera na kompletní historizující přestavbu. Bohužel tuto informaci nemáme pramenně podloženou, avšak je to v celku pravděpodobné a logické. Štěpán Walser byl zetěm Františka Liebzeita a dožíval v Čížkově do své smrti roku 1896. Historizující přestavba proběhla během konce 80. let 19. století, takže Walser mohl klidně na tomto projektu pracovat.

V této době měla být budova nastavěna o druhé patro, avšak bez dendrochronologického průzkumu krovu nemáme jisté časové určení. S největší pravděpodobností byl krov z 1. poloviny 19. století sundán, prostory 1. patra byly přestavěny a na ně bylo nastavěno druhé patro, na kterém byl položen krov s druhotně použitými trámy v rizalitu. Současná podoba zámku je právě z této doby. Během následujících let proběhly pouze drobnější úpravy, které konstrukci stavby neovlivnily.

Vzhledem k náročnosti a velikosti objektu jsem nezpracovala půdorys krovu, avšak jeho detailní popis se nachází v textu.

K této práci jsem využila několika metod, z nichž nejvyužívanější byla interpretace pramenů a analýza konstrukčních prvků, z čehož jsem následně syntetizovala danou práci. Musím přiznat, že zaměření zámku s následným zakreslením nebylo z hlediska časového nejjednodušší. Budova byla zaměřena pásmem a obyčejným metrem a vzhledem k velikosti prostoru byla potřeba pomoci mých přátel, bez niž bych tento projekt nemohla splnit. Zámek v Čížkově je typickým představitelem venkovského sídla, které nebylo doposud výrazně prozkoumáno. Jeho hodnota je velmi cenná, hlavně pro regionální dějiny, které byly tímto obohaceny o další drobný, ale zajímavý kus místní historie.

Seznam zkratek

- MZA Brno – Moravský zemský archiv v Brně
- SOkA Pelhřimov – Státní okresní archiv v Pelhřimově
- Inv. č. – inventární číslo
- Č.m. – číslo místnosti
- CO – císařský otisk
- SK – stabilní katastr
- IS – indikační skizza
- SHP – stavebněhistorický průzkum
- Čp. – číslo popisné

15 Seznam pramenů

Písemné

- Archív Národního muzea v Praze, Pozůstalost Rudolfa Kryla, Rodina Ringhoffer, karton č. 9., neinventarizováno.
- Archív Národního muzea v Praze, Eichlerova sbírka G, karton č. 66 (Táborsko), Čížkov (14).
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Farní úřad Nová Cerkev 1626 – 1985, Pamětní kniha, inv. č. 2, č. knihy 1.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Farní úřad Nová Cerkev 1626 – 1985, Inventární kniha a smíšená kniha nadační a opisů došlých písemností (1723 – 1788), fol. 16a – 19a.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Farní úřad Nová Cerkev 1626 – 1985, Správa farnosti (1761 – 1981), dotazník Josefa Eichlera, inv.č. 33.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Farní úřad Nová Cerkev 1626 – 1985, Osobní spisy jednotlivých farářů (1731 – 1981), spor faráře du Monta s patronem na panství Čížkov Janem Rokosem z Rosinfeldu, inv. č. 40.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Farní úřad Nová Cerkev 1626 – 1985, Zcizování církevních pozemků 1859 – 1952.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Vikariátní úřad Pelhřimov, farní úřad Nová Cerkev, inv.č. 283, č. kartonu 33.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Vikariátní úřad Pelhřimov, Majetkové záležitosti, inv.č. 286, karton č. 33.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Berní správa Pelhřimov 1869 – 1948, č. kartonu 15.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Zakládací spisy pozemkových knih okresní soud PE, č.kartonu 4.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Sběrka katastrálních map 1839- 1969, inv.č. 84, fascikl č. 6.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Okresní úřad PE, inv. č. 997, karton č. 456.
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, Základní devítiletá škola Moraveč (1843 – 1973), Pamětní kniha č.1. neinventarizováno
- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, fond MNV Nová Cerekev (1945 – 1990), Pozemková reforma podle zákona z roku 1948 – velkostatek Čížkov, inv.č. 113, sig. 213, č.kartonu 24.

- MZA Brno, SOkA Pelhřimov, fond Okresní národní výbor Pelhřimov (1945 – 1960), Konfiskace a národní správy 1949 – 1952 (Čížkov), inv. č. 619, sig. 72/1, č. kartonu 325.
- Městské muzeum ve Skutči, Rubeš František Jaromír 1840 – 1877, neinventarizováno
- Muzeum Vysočiny Pelhřimov, pohlednice Čížkova, inv.č. 5826.
- Národní archiv, Tereziánský katastr, inv.č. 2819, sig. 9a
- Národní archiv, Josefský katastr 1785, inv.č. 2624, č. kartonu 1170.
- Národní archiv, Indikační skizza, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2.
- Národní archiv, Stabilní katastr, inv.č. 8198, sig. Táb. 104, karton 12+2.
- NPÚ Telč, Čížkov - pivovar, pořadové číslo 2990.
- Obecní úřad městys Nová Cerkev, Pamětní kniha městyse Nová Cerkev 1932 – 1939
- Soukromá sbírka pohlednic pana Brůny z Čížkova
- Soukromá sbírka pohlednic a fotografií Ivana Liebzeita.
- SOA Třeboň, pracoviště JH, Velkostatek Čížkov Nová Cerkev, kniha pozůstalostí 1801 – 1829, kniha č. 230
- Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha, signatura B2/a/13.
- Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha, signatura B5/1.

Ústní

- Senta Kilianyová, Praha 17.10. 2008.
- p. Brůna, Čížkov 1.11. 2008.
- Ivan Liebzeit, Čížkov 4.5. 2009.

Internetové zdroje

- <http://www.svornik.cz/metodika/met003.htm> [16.2.2010]
- www.archivnimapy.cz [17.3. 2009]
- www.mineraly.net [17.3. 2009]
- <http://praha-lochkov.cz/>, 20.3. 2008.
- <http://alo.uibk.ac.at/webinterface/library> [12.12. 2008]
- http://rakovnický.denik.cz/kultura_region/vystava-zavede-na-koleje20080612.html
[12.12. 2008]
- http://www.krvysocina.vismo5/dokumenty2.asp?id_org=450008&id=4002526&p1=3932 [15.12. 2008]
- <http://oldmaps.geolab.cz/> [17.3. 2009]
- <http://fira.hyperlink.cz/ringhoffer.htm>, [14.11.2008]
- <http://www.mikroregion.pel.cz/stezka/>, [19.3. 2008].
- <http://www.hornictvi.info/techpam/kladno/kladno.html>
- <http://www.turistika.cz/turisticke-cile/detail/grobeho-vila> [13.12. 2009]
- http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=500&lang=cs&z_width=800&z_newwin=0&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_13_V [13.12. 2009]
- <http://www.literature.at/mdsearch.alo?orderby=author&sortorder=a&quicksearch=true&allfields=wurzbach> [11.3. 2009]
- LIEBZEIT, Ivan. Historie obce a zámku Čížkov.doc., 26.12. 2007 [11.3. 2009].
- LIEBZEIT, Ivan. Rodokomen rodiny Walser.doc., 4.4. 2008 [11.3. 2009].
- LIEBZEIT, Ivan. Hrobka Walser v Nové Cerekvi.doc., 4.8. 2008 [11.3. 2009].
- LIEBZEIT, Ivan. Dotaz kamna.doc., 9.12. 2009 [13.12. 2009].
- LIEBZEIT, Ivan. Zámecký park, 4.4. 2008 [11.3. 2009].
- yisit@volny.cz. Čížkov fotky staré, 5.8. 2008 [4.3. 2010]

16 Seznam literatury

- BLEICH, Jürgen. *Poruchy staveb*. Bratislava, 2001. ISBN 80-88905-50-8.
- ČERNÝ, Jiří. *Židovské památky v Nové Cerekvi*. In. Vlastivědný sborník Pelhřimovska 1/1990. Pelhřimov 1991.
- DOBIÁŠ, Josef. *Dějiny královského města Pelhřimova*. Díl IV.1. Doba reformační, část III.1. Praha, 1957
- DOSKOČIL, Karel. *Berní rula I.-II*. Popis Čech roku 1654. Praha, 1953.
- EBEL, Martin. *Dějiny českého stavebního práva*. Praha, 2007.
- *Historický lexikon obcí 1869 – 2005*. I. Díl. Český statistický úřad. Praha, 2006.
- Aleš CHALUPA – Marie LIŠKOVÁ – Josef NUHLÍČEK – Fr. RAJTORAL (ed.). *Tereziánský katastr*. Svazek 2. Praha 1966.
- JÁKL, Pavel. *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska*. II.díl. Jižní Čechy. Praha, 2010. ISBN 80-7277-225-2.
- KAŠIČKA, František. *Stavebně historický průzkum*. Praha 2002. ISBN 80-01-02498-9.
- KOBLASA, Pavel. *Panská sídla jižních Čech*. České Budějovice, 2003. ISBN 80-903040-5-2.
- Kol. autorů. *Pelhřimovsko ve druhém tisíciletí*. Pelhřimov, 2000. ISBN 80-238-6474-2.
- KUČA, Karel. *Města a městečka V Čechách, na Moravě a ve Slezsku. díl IV*. Praha, 2000. ISBN 80-85983-16-8.
- LIKOVSKÝ, Zbyněk. *České pivovary 1869-1900*. Výzkumný ústav pivovarský a sladářský, a.s. Praha, 2005. ISBN 80-86576-14-0.
- MACEK, Petr. *Standartní nedestruktivní stavebně – historický průzkum*. Praha, 2001. ISBN 80-86234-22-3.
- MARTÍNKOVÁ, Lenka. (ed.). *Filip Ignác Dremsa a Antonín Štěpán: Paměti pelhřimovských měšťanů z přelomu 18. a 19. století*. Pelhřimov, 2005. ISBN 80-86931-10-2.
- MLEZIVA, Štěpán a kol. *Historický lexikon městysů a měst*. Vývoj postavení a funkce městských sídel v dějinách území správního členění českých zemích od roku 1850 do současnosti. Praha 2006. ISBN 80-7340-092-8.
- *Ottův slovník naučný XV.díl*, Praha 1900.
- *Ottův slovník naučný XXII. díl*, Praha 1904.

- *Ottův slovník naučný* III.díl. Praha 1890.
- *Ottův slovník naučný* XXVI. díl, Praha 1907.
- *Ottův slovník naučný* II. díl. Praha, 1889.
- *Ottův slovník naučný* XXI. díl. Praha, 1904.
- PÍSKAČ, František. *Dějiny hradu Velíše a panství Šlikovského*. Jičín, 1898.
- POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech II*. Praha, 1977.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách I. A – H*. Praha, 1954.
- SEV Mravenec Pelhřimov. *Památné stromy Pelhřimovska*. Pelhřimov, 2007.
- Jaroslaus SCHALLER. *Topographie des königsreichs Böhmen*. Taborer Kreis. Prag und Wien, 1790
- SOMMER, Gotfried Johann. *Das Königreich Böhmen*. Taborer Kreis. Prag, 1842.
- SOUKUP, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v Království Českém od pravěku do počátku XIX. století do XVIII. Století*. Politický okres Pelhřimovský. Praha 1903.
- STAŇKOVÁ, Jaroslava a kol. *Architektura v proměnách tisíciletí*. Praha, 2005. ISBN 80-86817-10-5
- ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha, 2007. ISBN 80-7203-548-7.
- TITLA, Igor. *Schématismus a statistika statků velkých a rustikálních v Království českém*. Praha, 1902.
- TŘÍŠKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Jižní Čechy. Praha, 1986.
- TŘESKOVÁ, Věra. *Eichlerova topografická sbírka „G“ 1828 – 1832: Prozatímní inventární seznam*. Praha 1970. ISBN není.
- Radim URBÁNEK. *Dřevo hlína opuka*. Lidové stavitelství na Vysokomýtsku. Regionální muzeum Vysoké Mýto, 2004.
- VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha, 2004. ISBN 80-200-0969-8.
- Autor neznámý (?Max Dvořák?). *Stručný nástin dějin panství hraběcího rodu Šlikovského*. Jičín, 1895, str 42 – 43.

17 Seznam příloh

Čížkovský zámek v proměnách doby

Příloha č. 1. - Čížkovský zámek pod štětcem neznámého malíře

Příloha č. 2. - Čížkovský zámek s pivovarem z digitálního archívu Šechtl a Voseček

Příloha č. 3. - Pohled na zámeckou budovu z přelomu 19./20. století

Příloha č. 4. - Současný pohled na západní průčelí zámecké budovy

Příloha č. 5. - Současný pohled na východní průčelí zámecké budovy

Příloha č. 6. - Fotografie bývalé jídelny. Rodinná sešlost na oslavu stříbrné svatby E. a F. Liebzeitových z roku 1913

Rodina Walserů a Liebzetů

Příloha č. 7. - Johann Georg Walser

Příloha č. 8. - František Liebzeit

Příloha č. 9. - Svatební fotografie F. Liebzeita a E. Walserové z roku 1888

Zámecký park s pavilonky

Příloha č. 10. - Celkový pohled na park ze zámku

Příloha č. 11. - Pohled na oba dva zámecké pavilony

Příloha č. 12. - Pohled na osmiboký pavilonek od zahrady

Příloha č. 13. - Chráněný javor babyka

Příloha č. 14. - Vysvětlivky k inventarizaci dřevin

Příloha č. 15. - Inventarizace dřevin

Příloha č. 16. - Plán k inventarizaci dřevin

Hospodářské budovy

Příloha č. 17. - Sýpka

Příloha č. 18. - Holubník

Příloha č. 19. – Valená klenba s trojbokými nestyčnými výsečemi v kravíně

Příloha č. 20. - Pivovar

Příloha č. 21. - Interiér pivovaru

Mapové podklady

Příloha č. 22. - Mapa císařského otisku

Příloha č. 23. - Katastrální mapa z roku 1886

Příloha č. 24. - Katastrální mapa z roku 1964

Stavební konstrukce zámku

Příloha č. 25. – sklep č. 0.01

- Příloha č. 26.** – sklep č. 0.02
- Příloha č. 27.** – sklep č. 0.03
- Příloha č. 28.** – Průjezd
- Příloha č. 29.** – Detail zrcadélka na pasu v č.m. 1.02
- Příloha č. 30.** – Pozůstatky po černé kuchyni v č.m. 1.07
- Příloha č. 31.** – Klenba v č.m. 1.09
- Příloha č. 32.** – Jednoramenné schodiště s podestou vedoucí do prvního patra
- Příloha č. 33.** – Detail schodiště
- Příloha č. 34.** – Detail dlažby na podestě schodiště a v síni 1. patra
- Příloha č. 35.** – Velké segmentové okno ústící do východní strany rizalitu
- Příloha č. 36.** – Secesní dveře v 1. patře vedoucí do síně
- Příloha č. 37.** – Vysoké dvoukřídlé rámové dveře s bambulkovými závěsy
- Příloha č. 38.** – Sál (č.m. 2.14) v historizující přestavbě
- Příloha č. 39.** – „pánský pokoj“ a jeho dveře, které v minulosti vedly na zámeckou terasu a do osmibokého pavilonku
- Příloha č. 40.** – „pánský pokoj“ a viditelné starší nátěry při severní stěně
- Příloha č. 41.** – Statigrafie vrstev, ukázka sondy v „pánském pokoji“
- Příloha č. 42.** – Schodiště do 2. patra
- Příloha č. 43.** – Prosklené dveře do síně ve 2. patře s žaludovými závěsy
- Příloha č. 44.** – Detail mosazné kliky na prosklených dveřích do síně v 2. patře
- Příloha č. 45.** – Pohled do č.m. 3.05
- Příloha č. 46.** – Pohled do krovu nad rizalitem s druhotně použitými trámy
- Příloha č. 47.** – Pohled do krovu s viditelnými šikmo vzepřenými stolicemi
- Příloha č. 48.** – Detail druhotně použitého barokního závěsu
- Příloha č. 49.** – Konstrukce krovu věžičky
- Příloha č. 50.** – Detail poškození krovu věžičky
- Příloha č. 51.** – Pohled z věžičky skrz litinové zábradlí
- Příloha č. 52.** – Cihla s iniciálami VČ, vyrobena pravděpodobně v cihelně v Nové Cerekvi
- Příloha č. 53.** – Gröbeho vila v Praze na Vinohradech
- Příloha č. 54.** – Zavěšení dveří vedoucích do krovu
- Příloha č. 55.** – Kachle z 2. poloviny 19. století
- Půdorysy a vyhodnocení**

Příloha č. 1.

Příloha č. 2.

Příloha č. 3.

Příloha č. 4.

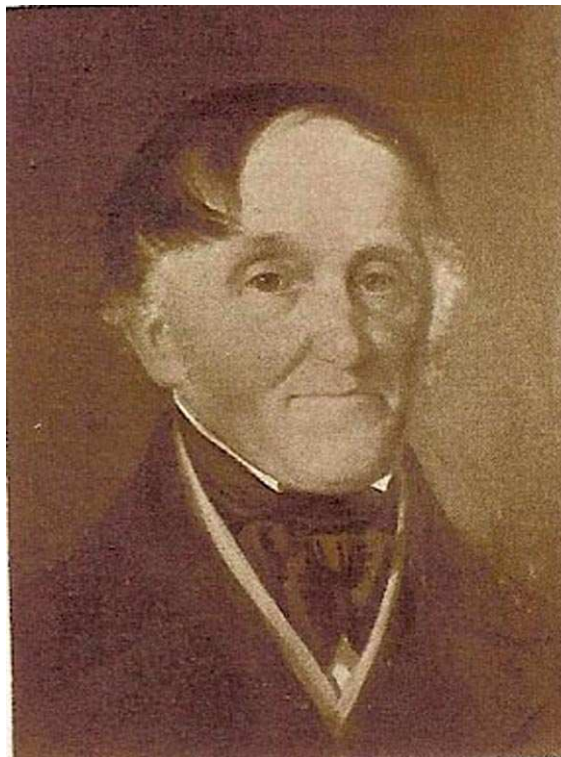
Příloha č. 5.

Příloha č. 6.

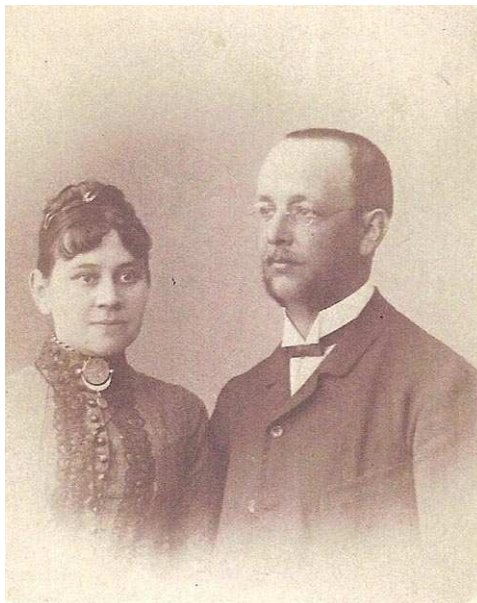
Příloha č. 7

Příloha č. 8

Příloha č. 9

Příloha č. 10.

Příloha č. 11

Příloha č. 12.

Příloha č. 13.

Příloha č. 14

Vysvětlivky k inventarizaci dřevin:

Pořadové číslo jedince

Každý z hodnocených jedinců je v databázi i na výkresové části veden pod konkrétním pořadovým číslem.

Český a latinský název

Nomenklatura byla zpracována podle prof. Ing. Jaroslava Koblížka, CSc. (KOBÍŽEK, Jaroslav. *Jehličnaté a listnaté dřeviny našich zahrad a parků*. Tišnov, 2006.)

Přibližná výška (m)

Reálná výška od báze po nejvyšší část koruny, uváděna v metrech, zjišťována optickým výškoměrem z 20m vzdálenosti, popř. odhadováním.

Průměr koruny (m)

Je zjišťován kolmým průmětem koruny k zemi, u nepravidelných korun je měřen zprůměrnováním dvou na sebe kolmých průmětů koruny. Uváděn v metrech.

Věkové stadium

Ukazatel vývojové fáze, ve které se daný jedinec aktuálně nachází. Vychází ze souboru znaků charakteristických pro dané stadium a konkrétní taxon.

1. - *nová výsadba* – převládají znaky a projevy ujímání
2. - *odrostlá výsadba* – ujatá výsadba doposud nestabilizovaná, znaky intenzitní péče nebo její absence, zakládání architektury koruny
3. - *stabilizovaný, dospívající jedinec* – dotváření dalších typických charakteristik pro daný taxon (habitus, borka...), výrazný prodlužovací růst, často začátek plodnosti
4. - *dospělý jedinec* – vyvinutý jedinec s charakteristickými znaky taxonu
5. - *veterán* – rozpad struktury jedince s doprovodnými projevy (úbytek kosterních větví, nástup přirozených patogenů...)

Vitalita

Jedná se o životaschopnost jedince. Je hodnocena jako souborná hodnota bez specifikace dílčích ukazatelů. Hodnocení se opírá především o olistění a tvarové změny větvení jedince. Ukazuje na vývojové tendence jedince.

0 - nehodnoceno

1 - stromy plně vitální

2 - stromy s mírně sníženou vitalitou, projevy snížení vitality mohou být dočasné

3 - stromy se středně sníženou vitalitou, při omezení vnějších negativních vlivů lze očekávat alespoň dílčí zlepšení

4 - stromy se silně sníženou vitalitou, zpravidla nelze očekávat zlepšení

5 - stromy bez projevů fyziologické vitality

Sadovnická hodnota

Vyjadřuje celkovou hodnotu jedince z pohledu sadovnického a pěstebního. Vyjadřuje v podstatě biologický aspekt dendrologického potenciálu jedince. Tato hodnota je výslednicí několika vlastností, jejichž stav je při jejím hodnocení zohledňován: taxon, vývojové stadium, zdravotní stav a vitalita.

1 - *velmi hodnotný strom*, zcela zdravý, plně vitální, typický habitus a charakteristické znaky příslušného taxonu, pěstebně plnohodnotný

2 - *nadprůměrně hodnotný strom*, plně odpovídající pěstebním potřebám, převládají charakteristické znaky příslušného taxonu, strom vitální, zdravý, případné nedostatky významně nesnižují jeho hodnotu, výjimečně i strom třetího věkového stadia

3 - *průměrně hodnotný strom* s předpokladem střední až dlouhodobé existence, případně se sníženou vitalitou a zdravotním stavem, pěstebně využitelný, stromy 1-3 věkového stadia

4 - *podprůměrně hodnotný strom* obvykle s předpokladem jen poměrně krátkodobé existence, pěstebně neperspektivní jedinec

5 - *velmi málo hodnotný strom*, jedinec odumírající nebo odumřelý, chybí předpoklady i pro krátkodobou existenci

Poznámka

Slovní doplnění informace, která nespadá do žádné z předchozích kategorií, případně připomínky k pěstebnímu stavu či pěstebním opatřením.

Příloha č. 15.

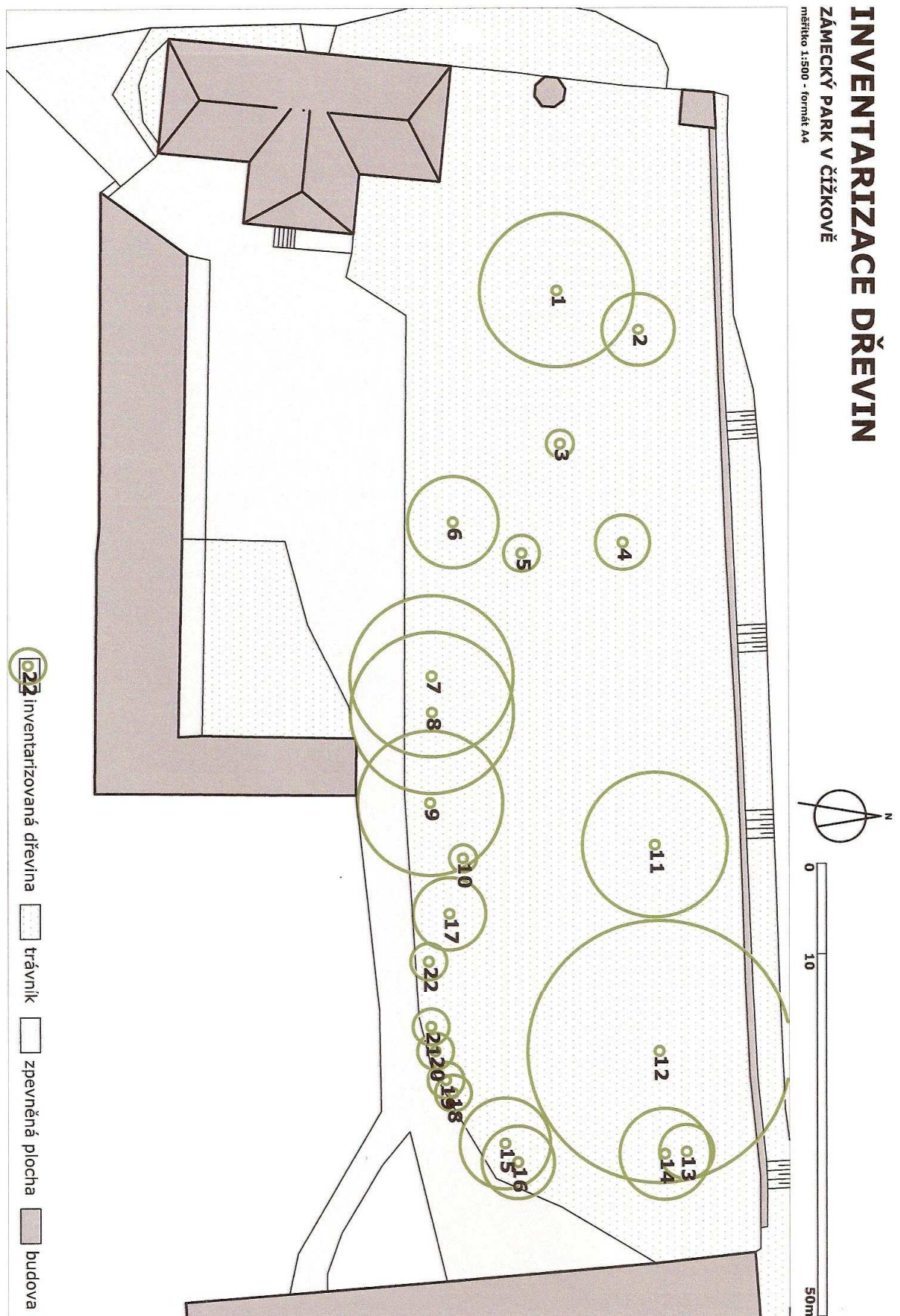
Označení v mapě	Latinský název	Český název	Přibližná výška (m)	Průměr koruny (m)	Věkové stádium	Vitálnita	Sadovnická hodnota	Poznámka
1	<i>Acer campestre</i>	javor babyka	15 - 20	17	4	4	4	tahová vidlice, památný strom
2	<i>Pinus sp.</i>	borovice	20 - 25	8	4	3	3	jednostranná koruna, polámané větve
3	<i>Chamaecyparis sp.</i>	cypríšek	15 - 20	3	4	4	4	chybí terminál
4	<i>Fraxinus excelsior</i>	jasan ztepilý	10 - 15	6	4	4	4	bizardní tvar, suché větve
5	<i>Juglans nigra</i>	orešák královský	do 10	4	4	5	5	obruštající torzo kmene
6	<i>Taxus baccata</i>	tis červený	10 - 15	10	4	3	3	suché větve
7	<i>Fraxinus excelsior</i>	jasan ztepilý	20 - 25	18	4	3	3	suché větve
8	<i>Acer pseudoplatanus</i>	javor klen	20 - 25	18	4	3	4	tlaková vidlice
9	<i>Fraxinus excelsior</i>	jasan ztepilý	20 - 25	16	4	3	3	suché větve
10	<i>Chamaecyparis sp.</i>	cypríšek	15 - 20	3	4	4	4	neperspektivní jedinec
11	<i>Fagus sylvatica 'Rohanii'</i>	buk Jesní Rohanův	20 - 25	16	4	3	2 - 3	
12	<i>Fagus sylvatica 'Rohanii'</i>	buk Jesní Rohanův	20 - 25	29	4	3 - 4	3	špatně provedené péstební opatření
13	<i>Acer pseudoplatanus</i>	javor klen	20 - 25	6	4	3	3	
14	<i>Acer pseudoplatanus</i>	javor klen	20 - 25	10	4	3/5	3/4	trojkmen, skáčet krajní kmen s dutinou
15	<i>Acer pseudoplatanus</i>	javor klen		10	4	5	5	
16	<i>Acer pseudoplatanus</i>	javor klen	20 - 25	8	4	3	4	tl.vidlice, jednostranná koruna
17	<i>Chamaecyparis sp.</i>	cypríšek	15 - 20	8	4	3	3-4	dvojkmen
18	<i>Robinia pseudoacacia</i>	trnovník akát						
19	<i>Robinia pseudoacacia</i>	trnovník akát						
20	<i>Robinia pseudoacacia</i>	trnovník akát						
21	<i>Robinia pseudoacacia</i>	trnovník akát						
22	<i>Robinia pseudoacacia</i>	trnovník akát						

INVENTARIZACE DŘEVIN

ZÁMECKÝ PARK V ČÍŽKOVĚ

měřítko 1:500 - formát A4

Příloha č. 17.

Příloha č. 18.

Пříloha č. 19.

Пříloha č. 20.

Příloha č. 21.

Příloha č. 22.

Příloha č. 23.

Příloha č. 24.

Příloha č. 25.

Příloha č. 26.

Příloha č. 27.

Příloha č. 28.

Příloha č. 29.

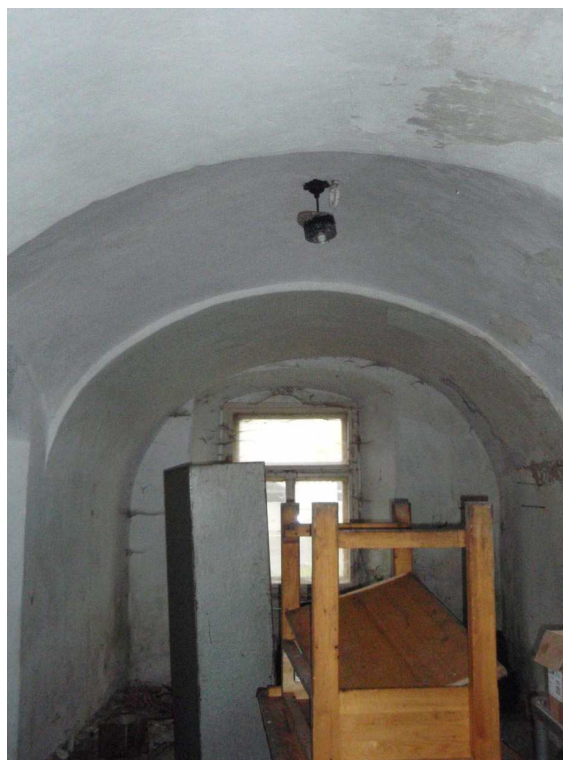

Příloha č. 30.

Příloha č. 31.

Příloha č. 32.

Příloha č. 33.

Příloha č. 34.

Příloha č. 35.

Příloha č. 36.

Příloha č. 37.

Příloha č. 38.

Příloha č. 39.

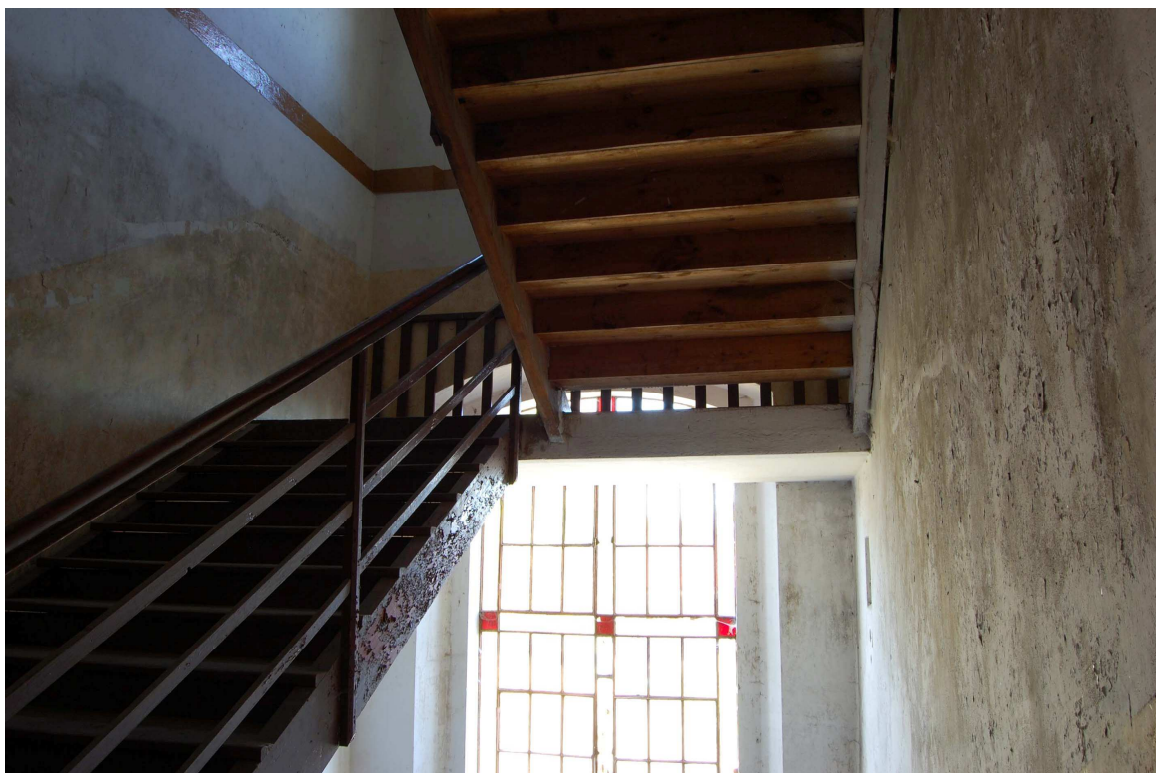
Příloha č. 40.

Příloha č. 41.

Příloha č. 42.

Příloha č. 43.

Příloha č. 44.

Příloha č. 45.

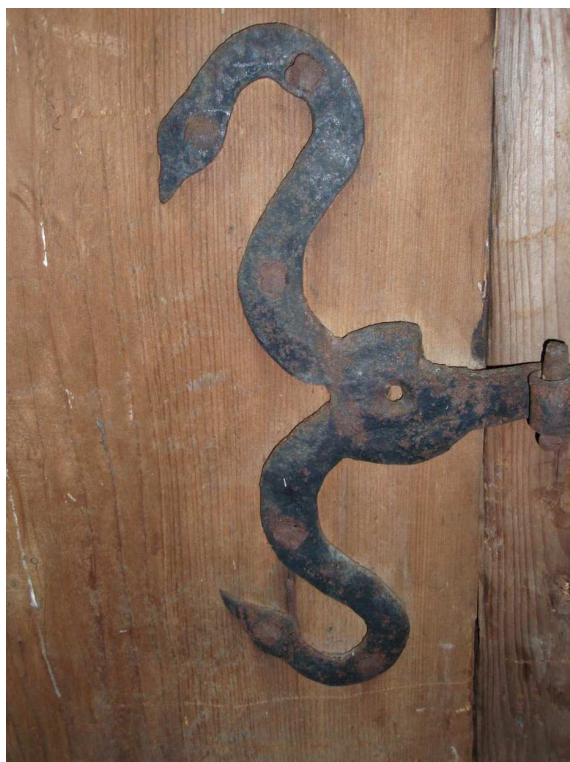
Příloha č. 46.

Příloha č. 47.

Příloha č. 48.

Příloha č. 49.

Příloha č. 50.

Příloha č. 51.

Příloha č. 52.

Příloha č. 53.

Příloha č. 54

Příloha č. 55

LEGENDA

STAVEBNĚ HISTORICKÝ PRŮZKUM

KONSTRUKCE	PROSTORY	
		2. POL. 16. - 1. POL. 17. STOLETÍ (RENEŠANCE)
		2. POL. 17. STOLETÍ - 18. STOLETÍ (BAROKO)
		1. POL. 19. STOLETÍ (KLASICISMUS)
		2. POL. 19. STOLETÍ (HISTORIZUJÍCÍ SLOH)
		1. POL. 20. STOLETÍ
		2. POL. 20. STOLETÍ

ŠRAFOVÁNÍ - VYJÁDRĚNÍ HYPOTETICKÉHO URČENÍ STÁŘÍ ZDIVA,
PROSTORU

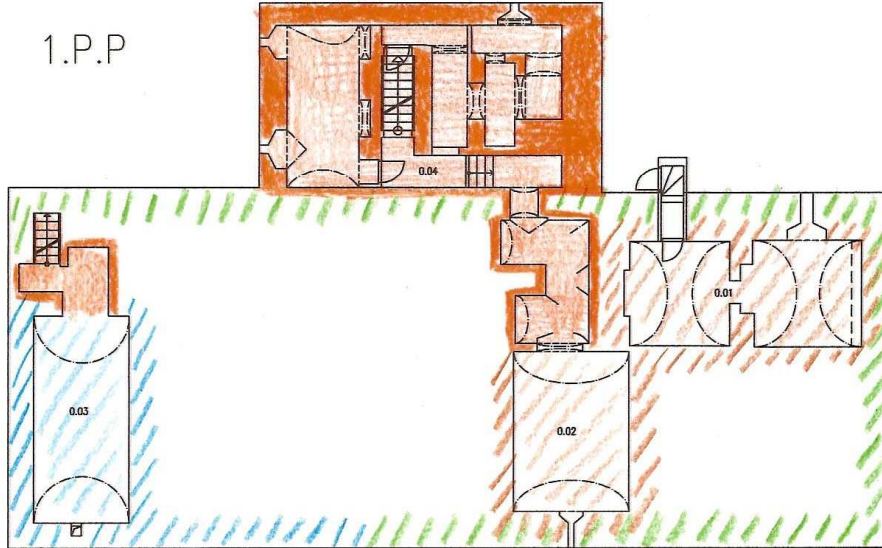
ARCHITEKTONICKÉ A PAMÁTKOVÉ HODNOCENÍ

KONSTRUKCE	PROSTORY	
		VELMI HODNOTNÉ (NUTNO ZACHOVAT)
		HODNOTNÉ (MOŽNO ZACHOVAT)
		NEUTRÁLNÍ
		CENNÉ STAVEBNÍ PRVKY
		PRŮČELÍ HODNOTNÉ
		PRŮČELÍ NARUŠENÉ

S ←

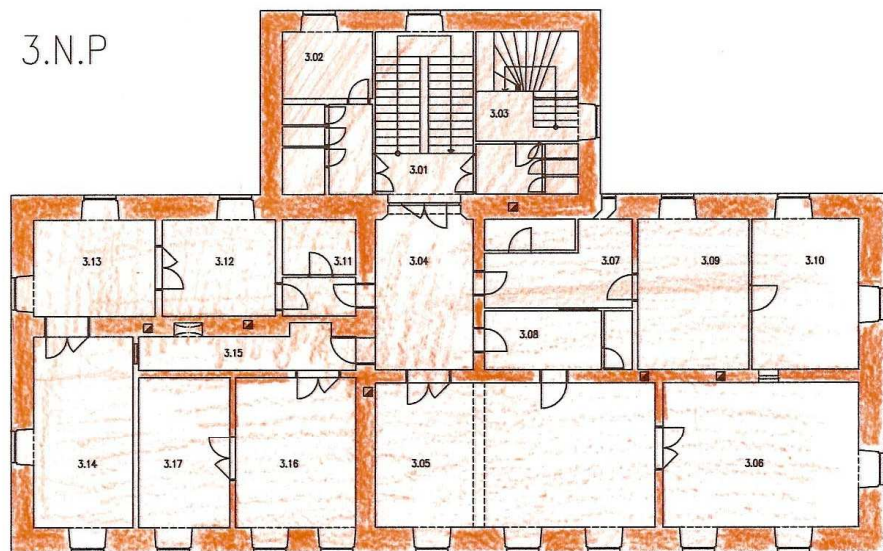
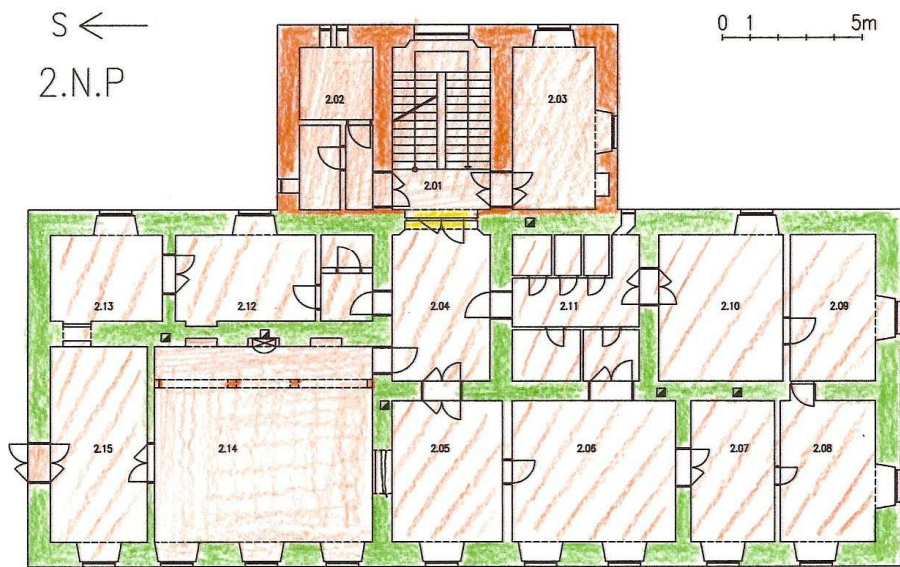
0 1 5m

1.P.P

1.N.P

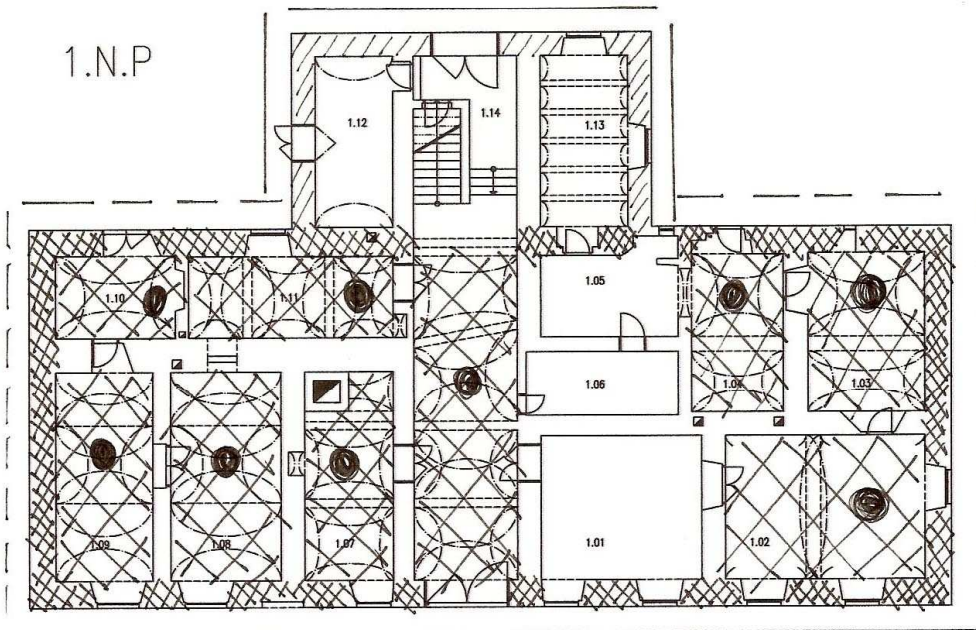
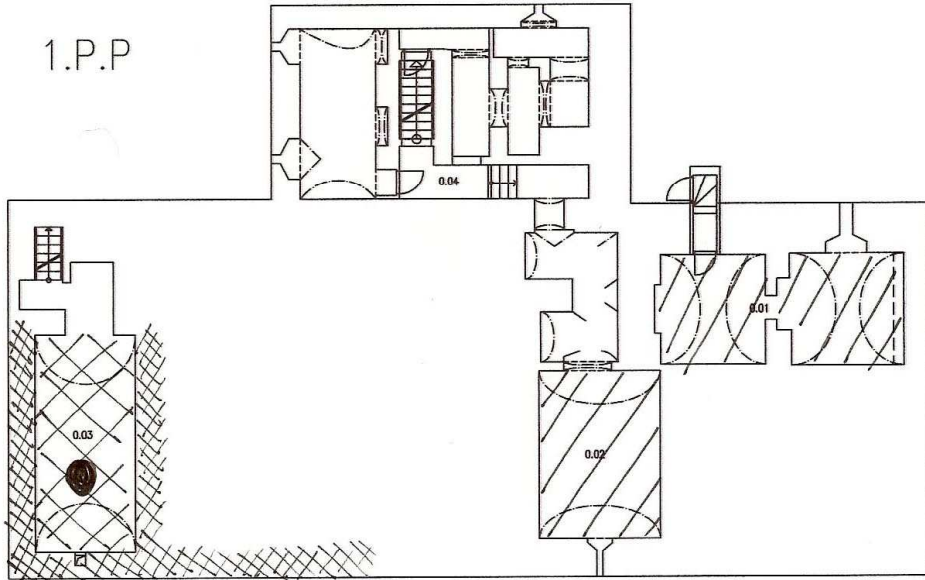

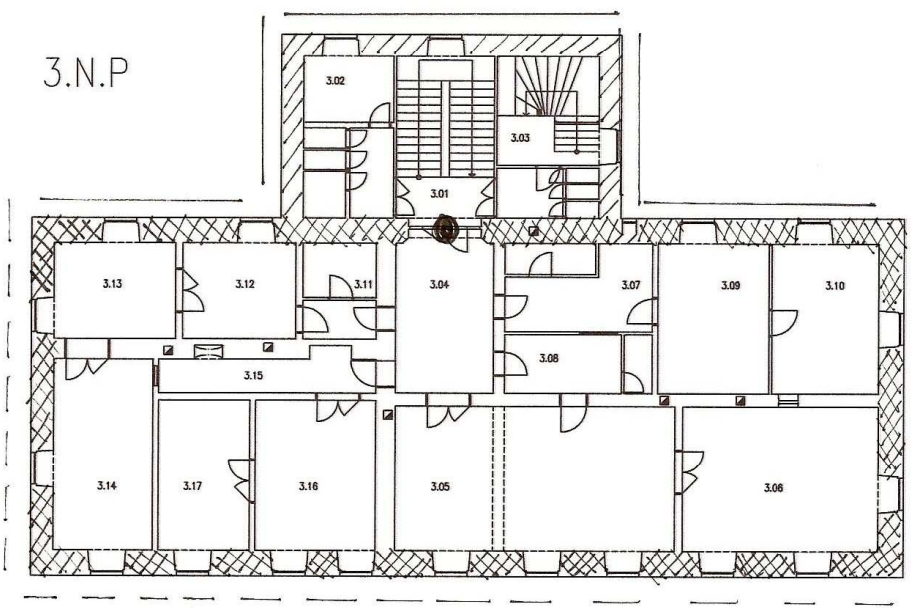
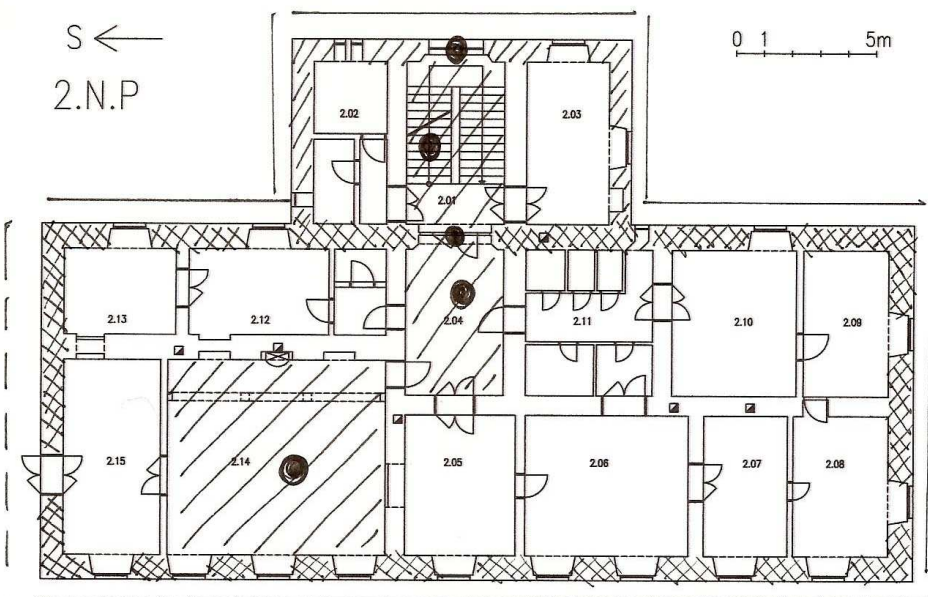

S ←

0 1 5m

18 Summary

This diploma paper is focused on the architectural and historical survey of the castle Čížkov by Pelhřimov. The castle Čížkov has not been systematically examined yet. I would like to help with this contribution to the documentation of one of many feudal seats in the Czech region Vysočina, which stayed unnoticed so far.

The first reference of the village Čížkov comes from 1379, when the village belonged to the archiepiscopal dominion Červená Řečice. From the 15th century the village went under the Leskovec's dominion. The important fact in the history of Čížkov was the construction of feudal seat about the half of 17th century by Jiří Miličovský from Braumberk.

In the end of the sixties of 17th century a castle, a farmyard and a brewery stayed there. The next important turning – point was late baroque rebuilding of the feudal seat into the chateau in the eighties of 18th century by Václav Scholz. However, this building's shape did not stay for a long time. Less than twenty years later, in 1800 a huge fire broke out and destroyed the castle, the brewery, the sheep-cote and barns. After this event the chateau was rebuilt throughout the first half of 19th century.

In this period was the chateau a one storey rectangular building with a carriageway. The chateau was connected with agricultural buildings. Most of the vaulted rooms on the ground floor come from that time.

During 19th century many different owners changed in the castle . The most important were the Ringhoffer, the Walser and the Liebzeit family. In the eighties of 19th century the important reconstruction of the castle and of the surrounding area happened. The present shape of the castle is just from this period. The buildings of the chateau were one floor heightened and a huge buttress was built into the easter frontage. The park was arranged too, two historicist pavilions were built there, one of them was connected with the castle by a terrace.

After František Liebzeit 's death in 1928 descended his possession to his two sons – Oskar and Egon Liebzeit. After 1948 the possession was taken away from them without any compensation and given back in restitution in 1992.

In 2004 castle was bought by a private businessman, however, the building is dilapidating in his ownership. It is necessary to do some reconstruction.

The castle in Čížkov is the typical representative of the provincial feudal seat, which has not been explored yet. Its value is very important, especially for the regional history, which was enriched by this diploma paper with a small but interesting piece of the local history.